

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

TEMA MESECA

Lekarna v naravi

Z NAMI NA POT

Kolesarjenje po Krasu, Korzika

INTERVJU

Catherine Destivelle

4

2014

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,40
EUR

AKCIJA 50 % POPUST

PLANINSKO-IZLETNIŠKI VODNIK BOHINJ

Avtor: Andraž Poljanec

Od sredine aprila do sredine maja lahko v Planinski trgovini PZS kupite planinsko-izletniški vodnik Bohinj po polovični ceni. V knjižici so na 104 straneh opisani izleti in planinske ture na območju Bohinja. Kot izhodišča so na začetku vsakega opisa navedeni kraji, do katerih se lahko pripelješ z avtom; izjeme so Rjava skala, kamor te pripelje gondola smučišča Vogel, ter vzpona na Veliko Špičje in Vrh nad Škrbino, ki sta opisana kot samostojni turi z izhodiščem pri Koči pri Triglavskih jezerih oz. pri Domu na Komni.

Paleta izbranih izletov in tur je silno pisana, kot je pisan Bohinj. Zatorej si bo lahko vsakdo z lahkoto izbral primeren cilj, ki je pravzaprav samo pika na »i« prehojeni poti, polni doživetij, navdihov, srečanj, razgledov.

Format: 11 x 17 cm, obseg: 104 strani, vezava: broširano, lepljeno

V času od 15. 4. do 15. 5. 2014 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 5,50 €* (redna cena: 11,00 €*).

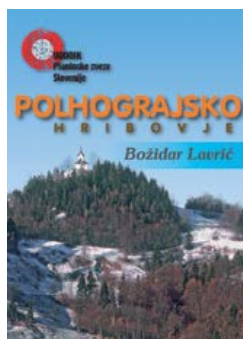
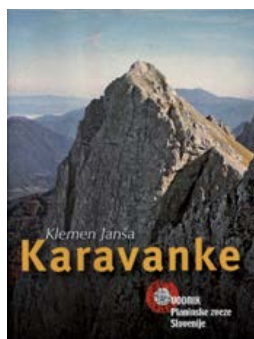
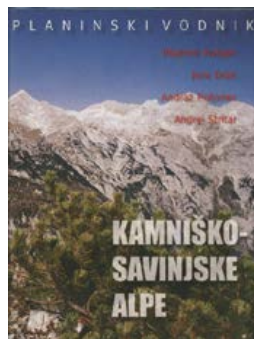
*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

Vabljeni k nakupu!

PLANINSKI VODNIKI

PZS v okviru Planinske založbe izdaja tudi planinske vodnike. Pred nami je čas, ko bomo planinci pogosteje zahajali v gore. Prav je, da se na turo pripravimo. Zato bi vas radi spomnili na enciklopedične vodnike, ki vam bodo pomagali pri izbiri ture. Pogosto ne vemo, kam bi se odpravili, in ravno ti planinski vodniki nam bodo pomagali pri izbiri cilja: Dolenjska, Bela krajina, Notranjska; Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke, Po gorah severovzhodne Slovenije, Polhograjsko hribovje, Posavsko hribovje, Škofjeloško in Cerkljansko hribovje. Poleg navedenih vodnikov so vam na voljo še drugi: Kako na Triglav, Vodnik po planinskih kočah v Sloveniji, Vodnik s slovenske planinske poti, 55 krat Karavanke, Čudovite Alpe, Najvišji vrhovi v Alpah, Varneje po feratah in Vodnik po dolomitskih feratah, Vodnik po Karnijskih feratah, Pot Karla in Žige Zoisa ter planinsko-izletniški vodniki Bohinj, Jezersko, Kamniška Bistrica, Predvdor in Tržič.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS, <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

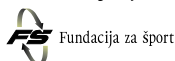
Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:
Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Pomlad na travnikih Zadnje Trente, v ozadju Pelc nad Klonicami Foto: Franci Horvat

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Pristnost za vrednote

"Starši nam pravijo, naj se kar zlažemo," je nedavno slišala žena. Nekaj novega - upam, da to le ni povsem res. A vendar ... Slabo, strašljivo. In je rekla: "Napiši kaj o vrednotah, kako nas gore vzgajajo zanje." Spomnila me je na lažno informacijo o plazu nad Tamarjem v letošnji zimi. Kdo je bil, ki je v negotovost pognal reševalce, v takrat res skrajno nevarne zimske razmere? Je sploh pomislil, kaj je s svojo lažjo povzročil? In se potem celo skrnil. Laž v gorah nima česa iskati (namenoma rečem bobu bob in laži laž, kajti beseda "neresnica" je le krinka, je v "okrasni papir zavita laž"). In nedolžen dolinski "štos" lahko v gorah pomeni izgubljeno življenje.

Pravzaprav so gore eno najboljših mest, ki nas vzgajajo za vrednote. Za tiste vrednote, ki jih je siva dolina že dodobra izmaličila. V gorah pač vladajo zakoni narave, v gorah ni pretvarjanja, kajti vsako pretvarjanje ne nazadnje lahko ogrozi tudi človeka samega. In to mnogo hitreje kot v dolini in mnogo bolj usodno. Če sem rekel, da pridem domov ob tej in tej uri, pa ne bom mogel, moram to na vsak način sporočiti. Danes je to laže. Kajti če zamujam in nisem sporočil, lahko tisti, ki so v skrbeh zame, domnevajo, da sem v težavah. Sprožijo reševalno akcijo - in me "rešijo". Seveda si ne želim, da me rešujejo po nepotrebnem. Natančnost informacij, točnost, beseda, ki drži. Odgovornost kot vrednota. Zase in za sočloveka. Čez vse pa je zaupanje. Da me sopotnik v gorah ne bo pustil na cedilu, da bo soplezalec poskrbel za ustrezno varovanje, da mi bo naključni planinec v gorah pomagal z nasveti in me obenem ne bo zavedel s pomanjkljivimi ali napačnimi informacijami ... Prav to brezpogojno zaupanje v sočloveka obenem dviga odgovornost tudi pri njem. Pri sopotniku, soplezalcu, naključnem planincu. Kolikokrat sem na pohodih po gorah razmišljal prav o tem. Da s svojim ravnanjem ne bom v težavo spravil prijatelja. Da bom v gore odšel pripravljen, spočit, ustrezno opremljen. Da prijatelj ne bo imel težav z mano in ne skrbi, saj so gore dovolj zahtevne, da ima človek dovolj dela že s samim seboj. V gorah smo tako zelo soodvisni, da druge poti ni, kot brezpogojno spoštovanje vrednot. Gore nas dobesedno prisilijo v to. V medsebojno zaupanje in odgovornost. V pripravljenost vedno pomagati sočloveku. Vse to so tudi temelji naše človeškosti in le z njimi je obisk gora lahko praznik, ki se kljub vznesenemu veselju zaključi varno in srečno.

Gore so v naših odnosih učiteljice in vzgojiteljice vrednot. V gorah smo ljudje bolj ljudje. Gore poudarjajo pristnost odnosov, kot so pristne tudi same, ko čiste in umite sijejo na jasnem obzorju, nad dolinsko vsakdanjostjo. Zato tisti, ki zahajamo v gore, in mnogo nas je, prinesimo to pristnost odnosov in vrednote tudi v dolino. V tisto dolino, kjer vrednote razpadajo dobesedno pred našimi očmi. In tudi v dolini živimo kot gorniki! Naj bo osrednja vrednota tudi v dolini - človek. Naj bo planinski "Srečno!" iskren, kjerkoli ga izrečemo. Naj se z našimi gorniški zglede vzpne tudi dolina!

Marjan Bradeško

4 Lekarna v naravi

Za vsako
bolezen
rož'ca
raste

Lovro Vehovar

Foto: Lovro Vehovar

Z nami na pot

Foto: Andrej Bandelj

Komenski Kras 29

Korzika 41

Opisi tur

 Lukovec iz Štanjela	33
 Šumka in Sveta Katarina	33
 Trstelj in Cerje	35
 Osrednji del Komenskega Krasa	35
 Capu Rosso/Capo Rosso	37
 Piscia di Ghjaddu/Piscia di Gallo	37
 Punta Velaco	39
 Cinque Frati	39

Foto: Mire Steinbuch

41 Ledena streha Klemen Premrl

Dejan Ogrinec

Foto: Klaus Dell'Orto

UVODNIK

Pristnost za vrednote

Marjan Bradeško

LEKARNA V NARAVI

Za vsako bolezen rož'ca raste

Lovro Vehovar

LEKARNA V NARAVI

Nekaj glavnih pasti pri uporabi zdravilnih rastlin

Samo Kreft

LEKARNA V NARAVI

Kratek pregled zgodovine zeliščarstva

Janko Rode

NEZNANI DOLOMITI

Cima Bel Pra, 2917 m

Matija Turk

INTERVJU

Catherine Destivelle, drzna alpinistka in nekdanja plezalna zvezda

Martina Čufar Potard

VELIKANI ALPINIZMA

Erwin Schneider

Anka Vončina

RAZMIŠLJANJE

O simboličnih nagrobnikih v gorah

Mire Steinbuch

MINIATURA

Noč na Prestreljeniku

Vanja Sossou

Z NAMI NA POT

Komenski Kras

Andrej Bandelj

LEDENA STREHA

Klemen Premrl

Dejan Ogrinec

PLANINSKI PORTRET

Rahlo nostalgično o dobitnici priznanja Mladina in gore

Andreja Erdlen

PRIZNANJA

Pogovor z najuspešnejšimi alpinisti in športnim plezalci

Zdenka Mihelič

POGOVOR

Pogovor z Nastjo Davidovo

Manca Čujež

SKRITI KOTIČKI JULIJCEV

Brezpotja nad Krmo

Stane Poljak

VZGOJA

Gibanje in varnost v gorah pozimi

Klemen Volontar

VREME

Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2013/14

Miha Pavšek in Miha Demšar

VARSTVO NARAVE

Pomagamo čebelam samotarkam – glavnim opraševalkam

Dušan Klenovšek

NOVICE IZ VERTIKALE

64

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

65

NOVICE IZ TUJINE

66

PISMA BRALCEV

67

LITERATURA

68

PLANINSKA ORGANIZACIJA

70

TNP

71

V SPOMIN

72

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Po sledih tete Pehte

Za vsako bolezen rož'ca raste

Lovro Vehovar

Preden so se naši predniki za stalno naselili in začeli obdelovati zemljo, so si večino hrane priskrbeli z nabiralništvom in lovom, ki sta bila osnovna načina preživetja človeških skupnosti več sto tisoč let. Danes prevladujoča načina oskrbe s hrano, poljedelstvo in živinoreja, "štejeta" le nekaj tisoč let. Tako se v genih vsakogar izmed nas skriva nabiralniška preteklost. Ta nas žene, da nabiramo in zbiramo stvari. V današnji družbi se nabiralništvo, združeno s shranjevanjem, ki je pridobitev poljedelske dobe, odraža predvsem v potrošniškem nabiranju, zbiranju in kopičenju materialnih dobrin. Lahko pa to prirojeno danost izkoristimo tudi za nabiranje zelišč.

Kako začeti

Za nabiranje zdravilnih rastlin potrebujemo predvsem znanje, voljo in veselje ter nekaj malega pripomočkov in opreme. Preden se lotimo nabiranja, moramo zelišča dobro poznati. Znanje o uporabnosti, zdravilnosti in strupenosti rastlin se je v preteklosti prenašalo ustno, znotraj lokalnih skupnosti, iz roda v rod. Naši predniki so z opazovanjem živali, preizkušanjem in sledenjem nagonom ugotovili, katere rastline nam

koristijo in katere škodujejo. Znanje, ki se je izkazalo za koristno in dobro, se je ohranilo skozi tisočletja. Z iznajdbo pisave se je to znanje začelo zapisovati in skozi vso pisano zgodovino so zapisi o uporabnosti rastlin zelo pogosti. Danes je predstavljeno v številnih knjigah o zeliščarstvu in na nešteti straneh na medmrežju. Ker je med našimi rastlinami nekaj zelo strupenih, je zanesljivo prepoznavanje nujno. Najlaže in najbolj zanesljivo je, da se

prepoznavanja naučimo od nekoga, ki rastline že pozna. Če te možnosti nimamo, lahko poskusimo določiti rastline z določevalnimi ključi za rastline. Ker so dobri priročniki za določevanje napisani precej strokovno, je za njihovo uspešno uporabo potrebno predznanje botanike. Skoraj vse poznane rastline, rastoče na območju Slovenije, so zbrane v knjigi *Mala flora Slovenije - ključ za določanje praprotnic in semenk*. Ko rastline enkrat zanesljivo prepoznamo, se o njihovih zdravilnih lastnostih poučimo iz ene izmed številnih knjig o zdravilnih rastlinah.

Kaj in kdaj nabiramo

Rastline so po svoji pojavnosti zelo raznolike. Prav tako so raznoliki tudi deli rastlin, ki vsebujejo uporabne sestavine. Nabiramo lahko cvetove, liste, celotne zeli, korenine, skorjo, plodove, semena, smolo, pelod in rastlinski sok. Primeren čas in način nabiranja sta odvisna od

razvoja rastlin, letnega časa, ure dneva in vremena. Za vse dele, razen korenin, nekaterih plodov in soka, je lépo, suho vreme v času nabiranja pogoj za to, da jih bomo lahko uspešno posušili. Cvetove nabiramo, ko so polno odprti, liste, ko so lepo zeleni, celotne zeli tik pred cvetenjem, skorjo v času, ko se spomladi začnejo pretakati sokovi pod njo (takrat prestrežemo tudi drevesni sok), plodove in semena naberemo ob polni zrelosti, pelod v času cvetenja, korenine takrat, ko nadzemni del rastlin propade ali še ne odžene (pozno jeseni in zgodaj spomladi).

Kje nabiramo

Preden se odpravimo nabirat zelišča, je dobro, da vemo, na kakšnih rastiščih posamezne rastlinske vrste uspevajo. Nekatere rastejo le po nižinah, druge le v gorah. Nekatere imajo raje vlažne, močvirnate predele (npr. gabez, zdravilna špajka, brestovolistni oslad, krvenka), druge pa sončne in sušne (npr. materina dušica, dobra misel). Spet nekatere rastejo le na določeni kamninski podlagi ali jim ustreza le

- 1 Rastline za sušenje v tanki plasti razprostremo po lesah z mrežami.
Foto: Lovro Vehovar
- 2 Zelišča lahko shranjujemo na najrazličnejše načine. Foto: Dario Cortese
- 3 Nabiranje zdravnih rastlin je zabavno in poučno opravilo tudi za otroke.
Foto: Lovro Vehovar

določen pH prsti: brusnice, borovnice in srčna moč uspejajo na kislih podlagah, dren, plahica, čemaž pa imajo raje bolj bazične prsti na apnenčasti podlagi. Znanje o ekologiji rastlin nam pomaga, da lažje predvidimo, kje bomo določene rastline našli. Podobno je z večino naših gob. Gobarji vedo, da rastejo določene gobe le pod določenimi drevesi, in pri iskanju gob najprej poiščejo ta drevesa. Da morajo biti rastišča, kjer nabiramo zdravilne rastline, zdrava, pa je tako ali tako samoumevno. Bolne rastline z onesnaženih rastišč nam ne morejo pomagati.

Pripomočki za nabiranje

Ko nabiramo rastline, naj bosta naša obutev in obleka prilagojeni letnemu času in terenu. Za nabiranje cvetov, zeli ali listov so primerne pletene košare, lahko uporabljamo papirnate ali platnene vreče, ne plastičnih. Zelišča trgamo z rokami ali si pomagamo z vrtnimi škarnjami in nožem. Za izkopavanje korenin uporabimo lopato, vile ali motiko. Če

hkrati nabiramo več različnih zelišč, jih ločimo tako, da damo vsako v svojo papirnato vrečko, vrečke pa zložimo v košaro. Pazimo, da rastlin v košari ne stiskamo in ne mečkamo. Včasih je dobro že na kraju nabiranja zapisati, kje in kaj smo nabrali, da pozneje ni težav s prepoznavanjem rastlin. Zato imamo s seboj papirnate lističe in pisalo. Zaščitni znak zeliščarjev, slamniki, pa nam zelo prav pride v vročih poletnih dneh.

Sušenje

Kmalu za tem, ko rastline ali njihove dele naberemo, prenehajo življenjski procesi v njih, začnejo se procesi propadanja in razgradnje. Zato nabrane rastline čim hitreje prenesemo na kraj, kjer bomo te procese ustavili in ohranili zdravilne snovi nespremenjene. Najstarejši in najpogostejši način shranjevanja je sušenje. Pri sušenju odstranimo iz rastlin vodo in s tem ustavimo njihov razvoj bakterij in gliv. Doma sušimo v zračnih, suhih, čistih in pred soncem

Žajbelj Foto: Lovro Vehovar

Arnika je, tako kot še nekatere druge zdravilne rastline, zavarovana z zakonom. Varujmo jih, da jih ne bomo nekoč občudovali le še v starih zeliščarskih knjigah!

Vir: Köhler's Medizinal-Pflanzen in naturgetreuen Abbildungen mit kurz erläuterndem Texte: Atlas zur Pharmacopoea germanica.

zaščitnih prostorih: na podstrešju, skednju, balkonu. Rastline v tanki plasti razprostremo na čist papir, lahko jih damo v lese z mrežami ali jih povežemo v snope in obesimo pod strop.

V jesenskem in zimskem času lahko sušimo v bližini peči ali radiatorja, vendar pazimo, da temperatura ni previsoka. Za večino zelišč je primerna temperatura sušenja do 35 °C. Nekatere korenine, skorjo in plodove lahko sušimo pri višji temperaturi (do 60 °C). Čas sušenja je odvisen od debeline rastlinskih delov, od zračnosti, temperature in vlage v zraku. Ob lepem, suhem vremenu se rastline lepo in hitro posušijo, ob soparnem ali deževnem pa je sušenje dolgotrajno, včasih tudi neuspešno.

Debelejše korenine in plodove pred sušenjem po dolgem prerežemo. Dobro posušena zelišča so na otip krhka, listi šumijo, če stebela zeli prelomimo, počijo (slišimo pok), so lepe barve in nimajo vonja po plesni. Če so temne barve, neprijetnega vonja, na otip mehka ali so na njih celo sledovi plesni, jih raje zavržimo, ker nam lahko škodujejo.

Posušena zelišča lahko shranjujemo v steklenih, lončenih ali lesenih posodah s pokrovom. Pri tem moramo biti prepričani, da smo zelišča dobro posušili. Ker vlaga ne more prehajati skozi stene posod, bi vlažna zelišča v posodi splesnela. Steklena posoda hranimo na temnem mestu. Zelišča lahko shranjujemo tudi v papirnatih vrečah, skozi katere prehaja

vлага in jih zato hranimo v suhem in temnem prostoru. Kljub skrbi hrampi posušena zelišča s časom izgubljajo svežino in vsebnost zdravilnih snovi. Po enem letu jih nadomestimo z novimi.

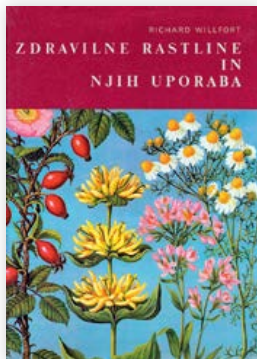
Drugi načini shranjevanja

Zelišča, predvsem tista, ki jih uporabljamo kot začimbe v kuhinji, lahko zamrznemo in hranimo v zamrzovalniku, sama ali z dodatkom olja. Svežo baziliko npr. sesekljamo, razporedimo v posodico za izdelovanje ledenih kock, zalijemo z oljčnim oljem in vse skupaj zamrznemo. Tako imamo pripravljene ledene kocke z oljem in baziliko, ki jih uporabimo pri pripravi mediteranskih jedi. V prejšnjih časih je bilo razširjeno shranjevanje začimb v soli. Sveža zelišča po plasteh naložimo v steklen ali lončen kozarec in zapremo. Primerno je za peteršilj, luštrek, čemaž.

Pri sušenju, zamrzovanju in vlaganju v sol shranjujemo zelišča ali njihove dele v celoti. Zelo pogosti pa so načini shranjevanja, pri katerih shranimo samo del učinkovin iz zelišč. To so izvlečki in destilati. Doma lahko pripravimo izvlečke v alkoholu, kisu, olju, sladkorju ali medu. V našem kulturnem prostoru so najbolj znani in najpogosteje uporabljeni izvlečki v alkoholu. To so tinkture (koncentrirani izvlečki), zeliščna žganja, vina, piva in likerji. Za pripravo zeliščnih kisov uporabljamo aromatične rastline, večinoma v kulinariki. Zeliščnih olj pa ne uporabljamo samo v kulinariki, ampak tudi za nego kože in izboljšanje zdravja. Iz njih lahko izdelujemo mazila in mila. Znana olja in mazila so npr. šentjanžvevo olje, olje z baziliko, orehovo olje, ognjičevo mazilo, gabezovo mazilo in mazilo z divjim kostanjem. S sladkorjem ali medom pripravljamo sirupe. Pri nas se tradicionalno pripravljajo sirupi s smrekovimi vršički, slezom, timijanom in z regratovimi cvetovi (regratov med). S parno destilacijo izločimo iz aromatičnih rastlin eterična olja, ki so lahko hlapljiva, a kemično obstojna in uporabna na najrazličnejše načine, predvsem kot dišave in dodatki kozmetičnim in prehrabnim izdelkom.

Varovanje narave

Ko nabiramo rastline, imejmo v mislih tudi varovanje narave. Ljudje smo skozi stoletja okolico prilagodili svojim potrebam. Večina slovenske krajine je preoblikovana, prilagojena zadovoljevanju človekovih potreb po hrani, bivališčih, prevozu ter pridobivanju energije in surovin. Pri tem gorski svet ni izjema.

Tistim, ki jih zanimajo zdravilna zelišča, je na voljo bogata literatura o zeliščarstvu.

Ocenjujejo, da je naravna zgornja gozdna meja v naših Alpah znižana vsaj za dvesto metrov. To je posledica večstoletne paše živine na pašnikih nad gozdno mejo in hkratnega izsekavanja gozdov pod njo. Tako so planšarji povečali travnate površine in si priskrbeli material za bivališča in kurjavo. Gorski svet je od nekdaj veljal za zadnje zatočišče, kamor pobegnemo pred nezdravim življenjem v civiliziranem svetu, a kakor vidimo danes, škodljivi vplivi sežejo tudi tja. Onesnažen zrak, kisel dež in prevelik vnos organskih snovi so pustili posledice v krhkem, za življenje mejnem ekosistemu gorskega sveta. Če pogledamo globalno sliko prilagajanja okolice potrebam človeštva, vidimo, da so spremembe okolja še večje. Tako danes ni na nas le, da varujemo naravno okolje in biološko raznolikost, ampak je že čas, da jo v svoji okolici dejavno povečujemo. Ko nabiramo rastline, se prepričamo, koliko rastlin raste na območju nabiranja, in jih ne poberejo več kakor dve tretjini. Če je rastlin na določenem rastišču zelo malo, jih sploh ne nabiramo. Pazimo tudi na sosednje rastline, jih ne teptamo ali namerno uničujemo. Po možnosti lahko dozorela semena izbranih rastlin raztrosimo po okolici. Tako bomo pomagali pri razširjanju rastlin in povečali možnosti za večjo bero v prihodnjih letih. Veliko bomo naredili za izboljšanje življenjskega okolja, če bomo doma zasadili zeliščno gredico ali zelišča

posejali med vrtnine na vrtu. Morda bodo te rastline vsebovale manj zdravilnih učinkovin kakor tiste, rastoče visoko v gorah, a bomo z ohranitvijo rastlin na naravnih rastiščih in s povečanjem biološke raznolikosti na svojem vrtu prispevali k izboljšanju našega skupnega življenjskega okolja. K boljšemu zdravju več pripomore zdravo življenjsko okolje kakor pa nam lahko pomaga najbolj zdravilna zel sredi nezdravega okolja. Zaradi redkosti ali ogroženosti so v Sloveniji nekatere rastline zavarovane z zakonom. Med njimi je tudi nekaj zdravilnih rastlin, predvsem takih, ki rastejo v gorah. Med najbolj znanimi so arnika, rumeni svišč (košutnik ali encijan), planika, zimzeleni gornik, rosika in lisičjakovci. Stopnja zavarovanosti je različna: cvet arnike lahko naberejo za domačo uporabo, ne smemo pa je izkopati, pobrati semena ali je nabirati za prodajo; nasprotno pa planike ali košutnika ne smemo nabirati niti za lastno uporabo. Poleg rastlin so posebej zavarovana tudi nekatera rastišča in tam rastlin ne nabiramo (npr. ožje območje Triglavskega narodnega parka). Na taka območja nas po navadi opozorijo table z napisi. ●

Lovro Vehovar je biolog, zeliščar in permakulturni načrtovalec. Na Goričkem prideluje zelišča, ureja zeliščni vrt ter vodi delavnice in predavanja o zeliščarstvu, permakulturi in spoznavanju narave.

Pozor, neželeni učinki!

Nekaj glavnih pasti pri uporabi zdravilnih rastlin

Samo Kreft

Za zdravilne rastline velja, podobno kakor za druga zdravila, da nam koristijo samo ob pravilni uporabi. Vsako zdravilo ima poleg terapevtskih tudi neželene učinke. Pri večini zdravilnih rastlin neželeni učinki sicer niso zelo izraziti, pa je vendarle dobro, da se jih zavedamo in s pravilno uporabo čim bolj zmanjšamo. Pravilna uporaba zdravilnih rastlin vključuje vse faze priprave in uporabe zdravila. Pri nabiranju moramo paziti, da rastline pravilno prepoznamo, da jih ne zamenjamo s strupenimi rastlinami ter da jih nabereemo na čistem mestu in ob pravem času. Rastline moramo pravilno posušiti in iz njih pripraviti ustrezen pripravek (tinkturo, čaj ...).

album). Ta svišča sta encijanu sorodni vrsti, iz njunih korenin pa se pripravlja grenčica (vrsti sta zavarovani!). Čmerika pa je ena izmed najbolj strupenih rastlin pri nas. Na prvi pogled so si res nekoliko podobni, čeprav je košutnik dvokaličnica, čmerika pa enokaličnica. Pred leti sta si dva možka na Pohorju pripravila grenčico, ki je namesto košutnika vsebovala strupeno čmeriko, in se z nekaj kozarčki močno zastrupila, a so ju v slovenjegraški bolnišnici rešili. Podobna pomota se

Zelo pomembno je, da bolniku damo ustrezen odmerek ustreznega zdravila in da zdravilo uporablja dovolj dolgo, a ne predolgo. Bolnik ne sme biti tak, da bi mu zdravilo škodilo, bodisi zaradi sočasne uporabe drugih zdravil, sočasne druge bolezni ali da bi zdravilo škodilo zarodku pri nosečnici oz. dojenčku pri doječi materi. V tem članku bom predstavil glavne pasti, na katere moramo paziti pri pravilni uporabi zdravilnih rastlin, ne bom pa mogel predstaviti pravilne uporabe vsake posamezne zdravilne rastline. Te informacije najdemo v

specializiranih priročnikih, eden od njih je naveden na koncu članka.

Nabiranje

Ko nabiramo zdravilne rastline, moramo nabirati samo tiste vrste, ki jih dobro poznamo. Najbolje je, da je prvič z nami nekdo, ki rastline dobro pozna, in nam v naravi pokaže, kako prepoznamo posamezno vrsto. Prepoznavanje po slikah namreč ni vedno dovolj zanesljivo. V Sloveniji je relativno pogosto zamenjevanje rumenega ali panonskega svišča (košutnik, *Gentiana lutea* oz. *Gentiana panonica*) z belo čmeriko (*Veratrum*

je leta 2011 zgodila tudi "profesionalnemu" zeliščarju z Gorenjske, ki je strupeno grenčico pripravil za prodajo. Če si v lekarni kupimo rastlinske pripravke, ki so registrirani kot zdravila, lahko popolnoma zaupamo, da bodo vsebovali pravilno identificirano in kvalitetno predelano zdravilno rastlino. Za njihovo kakovost namreč skrbi cela vrsta zakonskih določil, zahtev, inšpekcijskih pregledov, dokumentacije in analiz. Če pa kupujemo rastlinske pripravke, ki niso zdravila, še posebno, če jih kupimo preko spleta ali preko prodaje od vrat do vrat, pa varnost ni povsem zanesljiva.

Leta 1992 se je v Belgiji večje število žensk zastrupilo s shuševalnim čajem, ki ni bil registriran kot zdravilo in je (po pomoti?) vseboval strupeno rastlino kitajski podrašec (*Aristolochia fangchi*). Več kakor 70 uporabnicam so popolnoma odpovedale ledvice, tako da so morale do konca življenja hoditi na dializo oz. jim je bilo treba opraviti presaditev ledvic. Zdravilne rastline je treba nabirati v čistem okolju, stran od prašnih cest in avtomobilskih izpuhov pa tudi stran od kmetijskih površin, na katerih se uporabljajo različni pesticidi. Pri pesticidih je namreč problematično to, da ob nabiranju zdravilnih rastlin ne moremo upoštevati karence. Karence je čas, ki mora preteči od uporabe pesticida do žetve (oz. trgatve, spravila) škropljenih rastlin. V tem času naj bi pesticid postal neškodljiv. Če ob njivi ali v vinogradu nabiramo zdravilne rastline, ne vemo, kdaj je kmet uporabljal pesticid. Nekatere zdravilne rastline, kakršni sta cikorija (*Cichorium intybus*) in trpotec (*Plantago major*), rade in zelo dobro uspevajo ob cestnih robovih; kljub temu se moramo potruditi in poiskati te vrste drugje, v čistem okolju.

Tudi čas nabiranja zdravilnih rastlin je pomemben. Ni vseeno, v katerem letnem času in v katerem času dneva nabiramo rastline. Žal je o tem še zelo malo konkretnih raziskav za posamezne vrste zdravilnih rastlin, tako da si pomagamo kar s splošnimi priporočili. Rastlin ne nabiramo zgodaj zjutraj, ko je še rosa, in ne sredi dneva, ko bi bile rastline spajene. Cvetove nabiramo v času polnega cvetenja, podzemne dele pa spomladi ali jeseni. Na srečo pa si z rastlinami, nabranimi v napačnem času, ne bomo škodovali, le učinek bo manjši.

Izdelava pripravka

Iz zdravilnih rastlin lahko izdelamo različne zdravilne pripravke. V ljudski medicini so najbolj priljubljeni čaji in tinkture, v industrijsko pripravljenih zdravilih pa suhi izvlečki. Čaje pripravljamo sproti, največ en dan vnaprej, saj je vodno okolje primerno za rast mikroorganizmov. Glede na način priprave ločimo tri vrste čajev: poparke (infuze) pripravimo tako, da čajno mešanico prelijemo z vrelo vodo in pustimo stati od 2 do 15 minut; za prevretke (dekokte) čajno mešanico kuhamo v vodi od 10 do 30 minut; za macerate pa rastline namakamo v mrzli vodi po navadi 30 minut. Poparki so primerni za rastline, ki imajo nežne dele in vsebujejo veliko aromatičnih

2

snovi. Prevretki so primerni za čvrstše rastlinske dele (korenine in lubje), ki vsebujejo nehlapne snovi, macerati pa so primerni predvsem za rastline s sluzmi. Tinkture so bolj primerne za zdravilne rastline, ki vsebujejo snovi, slabo topne v vodi. Tinkture pripravimo tako, da en del zdravilne rastline namočimo v 5 delih 40 % alkohola (etanola). Alkohol tinkturo stabilizira in preprečuje kvarjenje, tako da lahko tinkturo pripravimo vnaprej in jo uporabljamo dlje časa. S strokovnega stališča so najbolj zanimivi suhi izvlečki, žal pa jih doma ne moremo pripraviti. Pri suhih izvlečkih rastline namočimo v topilu, ki je najbolj ustrezno glede na topnost zdravilnih snovi. To so lahko voda, različne koncentracije alkohola (tudi do 95 %) oz. druga topila. Ko rastlinski material odstranimo, topilo iz izvlečka odparimo, največkrat s t. i. sušenjem z razprševanjem. To je postopek, podoben pripravi mleka v prahu, pri katerem tekočino razpršimo v drobne kapljice, ki se v toku suhega zraka posušijo, da nastane prah.

Prednost suhih izvlečkov je, da so zaradi odsotnosti topila zelo stabilni. Za razliko od čaja, ki ga vedno pripravljamo z vodo, imamo pri pripravi suhih izvlečkov na razpolago velik spekter topil, tako da lahko izberemo takega, ki res učinkovito raztaplja zdravilne snovi. Suhe izvlečke lahko pred uporabo natančno analiziramo, preverimo kakovost in jih natančno odmerimo v kapsule ali tablete.

Odmerjanje

Za pravilno uporabo zdravila je pomembno, da ne uporabimo

1 Niso vse zdravilne rastline primerne za vse ljudi. Kamilica lahko povzroči alergijo.

Foto: Lovro Vehovar

2 Izjemno pomembno je pravilno prepoznavanje rastlin. Jesenski podlessek je strupen! Foto: Lovro Vehovar

3 Cikorija rada in zelo dobro uspeva ob cestnih robovih, vendar se raje potrudimo in jo poiščimo kje drugje.

Foto: Lovro Vehovar

3

premahnega ali prevelikega odmerka ter da zdravila ne uporabljamo prekratk ali predolg čas. Razliko med najmanjšim že učinkovitim odmerkom in največjim še ne nevarnim odmerkom imenujemo terapevtska širina. Večina zdravilnih rastlin ima precejšnjo terapevtsko širino, torej ni potrebno, da je odmerjanje zelo natančno. Ta velika terapevtska širina je dobrodošla, saj pri zdravilnih rastlinah le težko zagotovimo natančno odmerjanje. Vsebnost zdravilnih snovi v rastlini se namreč precej razlikuje v odvisnosti od rastišča in od leta nabiranja (podobno kakor se razlikuje vsebnost sladkorja v vinu). Tudi če si čaj pripravimo vsakokrat popolnoma enako, odmerek zdravilnih snovi ne bo enak. Pri nekaterih zdravilnih rastlinah pa je terapevtska širina ozka. Take so npr. volčja češnja (*Atropa belladonna*), naprstec (*Digitalis purpurea*) in efedra (*Ephedra sinica*). Teh rastlin zato ne moremo uporabljati v obliki enostavnih pripravkov, kakršni so čaji in tinkture. Uporabljamo pa lahko iz njih industrijsko izdelana

zdravila, ki imajo vsebnost zdravilnih snovi natančno odmerjeno. Varnost in učinkovitost zdravilnih rastlin je odvisna tudi od dolžine terapije. Pri nekaterih zdravilnih rastlinah, npr. ginku (*Ginkgo biloba*), učinek nastopi šele po večtedenski terapiji. Pri nekaterih zdravilnih rastlinah učinek nastopi takoj, z daljšim časom uporabe pa se povečujejo neželeni učinki. Tako je z lubjem krhlike (*Frangula alnus*), ki je učinkovito in pri kratkotrajni uporabi tudi varno odvajalo. Pri dolgotrajni uporabi pa lahko pride do prevelikega izgubljanja kalija iz telesa, lahko pa se črevo tudi poleni in težave z zaprtostjo se še poslabšajo. Pri večmesečni uporabi krhlike lahko pride tudi do sprememb na črevesni sluznici.

Pravo zdravilo za pravega bolnika

Tako kakor velja za druga zdravila, tudi vse zdravilne rastline niso primerne za vse ljudi. Nekateri posamezniki so lahko, podobno kakor pri alergijah na hrano, alergični tudi na posamezne zdravilne rastline. Načeloma je to redek pojav,

nekoliko pogostejši je le pri rastlinah iz družine košarnic, kakršni sta kamilica (*Chamomilla recutita*) in arnika (*Arnica montana*). Občutljive so tudi nosečnice in doječe matere. Snovi iz zdravilnih rastlin lahko namreč prehajajo v zarodek ali preko mleka v dojenčka, varnost teh snovi pa pri njih ni zanesljivo ugotovljena. Nosečnicam lahko škodujejo tudi zdravilne rastline, ki bi lahko sprožile splav ali prezgodnji porod, npr. pri večjih odmerkkih plodov peteršilja (*Petroselinum crispum*). Druga skupina občutljivih posameznikov so bolniki z dvema težavama. Zdravilna rastlina, ki lajša eno težavo, lahko poslabša drugo težavo. Že prej omenjeno izgubljanje kalija iz telesa, ki ga povzroča skorja krhlike, je še posebej nevarno pri bolnikih s srčnimi težavami, pri katerih lahko pomanjkanje kalija povzroči aritmije.

Ne nazadnje je treba opozoriti na možne nevarnosti ob hkratnem jemanju več zdravil, četudi je eno od zdravil rastlinskega izvora. Eno zdravilo lahko namreč vpliva na učinek drugega, kar imenujemo interakcija. Učinek se lahko zmanjša ali poveča. Najnevarnejša v tem smislu je šentjanževka (*Hypericum perforatum*). Šentjanževka pospeši delovanje nekaterih encimov v jetrih. Tako skrajša in zmanjša delovanje zdravil, ki jih ti encimi razgrajujejo. Če hkrati uporabimo šentjanževko in protivirusno zdravilo, se bo protivirusno zdravilo pospešeno razgradilo v jetrih in ne bo doseglo svojega učinka. Bolnik lahko v najslabšem primeru celo umre zaradi neozdravljene virusne okužbe. Drug primer interakcije je česen (*Allium sativum*). Ta poveča učinek zdravil za zmanjševanje strjevanja krvi, kar je tudi lahko nevarno.

Zaključek

Zdravilne rastline so lahko učinkovito zdravilo za najrazličnejše bolezni. Kakor pri drugih zdravilih pa je tudi pri zdravilnih rastlinah potrebna skrb za pravilno uporabo. Le tako se izognemo možnim težavam. ●

Literatura

Samo Kreft, Nina Kočevar Glavač (ur.): *Sodobna fitoterapija – z dokazi podprta uporaba zdravilnih rastlin*. Slovensko farmacevtsko društvo, UL, Fakulteta za farmacijo. 2013.

Samo Kreft je profesor na ljubljanski Fakulteti za farmacijo, kjer raziskuje zdravilne rastline in predava o njih. Še zlasti ga zanimajo šentjanževka, ameriški slamnik in ajda.

Volčja češnja je ena od tistih zdravilnih rastlin, pri katerih je terapevtska širina ozka.

Vir: Köhler's Medizinal-Pflanzen in naturgetreuen Abbildungen mit kurz erläuterndem Texte: Atlas zur Pharmacopoea germanica.

Zelišča nekoč in danes

Vrt je bil pri Germanih posvečen prostor. Foto: Lovro Vehovar

Kratek pregled zgodovine zeliščarstva

Janko Rode

Zelišča spremljajo človeka iz časov, ko je bil še lovec in nabiralec. Rastline so mu predstavljale hrano. Nagonsko, kakor je to pri živalih, in z njihovim opazovanjem je tudi človek počasi ločil med tistimi rastlinami, ki so mu bile le za hrano, in drugimi, ki so mu pomagale pri določenih težavah. Dolgo so o tem le skleпали. Leta 2012 pa so s preučevanjem zobnih oblog iz čeljusti neandertalcev iz enega od najdišč v Španiji potrdili, da so v stari kameni dobi pred 30.000 do 50.000 leti naši predniki uživali različno rastlinsko hrano. Med drugim so našli ostanke snovi, ki jih najdemo v kamilicah in rmanu. S tem so dobili potrditev, da neandertalci niso bili le mesojedi lovci, ampak da so uživali tudi grenke rastline, ki prehransko niso posebno pomembne, pomagajo pa pri prebavi in razkuževanju ustne votline.

Nato vse do bronaste dobe ni materialnih dokazov o uporabi zelišč, vendar je prehod iz nabiralniško-lovske družbe povečal pomen rastlin, predvsem žit, ki so pripomogla k oblikovanju prvih poljedelskih kultur. V tem času so začeli ljudje gojiti tudi nekatera zelišča. Vrt je pri Germanih postal posvečen prostor. S temi spremembami so se začele razvijati prve družbe, v katerih se je oblikoval

zgornji sloj. Najprej so bili to predvsem ljudje, ki so nakopičili različna znanja (vrača, druidi) in jih predajali po izročilu iz roda v rod. Ti so bili pomembni tudi zaradi obsežnega znanja o uporabi zelišč, ki so jih uporabljali za zdravljenje in različne obrede. Zanimiva je najdba gobe brezove odpadljivke, ki je bila del opreme predzgodovinskega lovca Ötzi. Njegovo mumificirano truplo so našli v Alpah na meji med Avstrijo in Italijo. Najdba daje sklepati, da so okoli 5300 let pr. n. št. uporabljali tudi gobe z zdravilnimi učinki.

Pisni dokazi

Najstarejši pisni viri, ki govorijo o uporabi zdravilnih zelišč, so klinopisne tablice iz mesta Ur v Mezopotamiji (3000 pr. n. št.). Približno pol stoletja mlajše je eno od temeljnih del kitajske tradicionalne medicine *Kanon o zeliščih*, ki ga je napisal cesar Shen Nung (okoli 2600 pr. n. št.). Navada, da so v bronasti dobi (2000–1000 pr. n. št.) plemiče v gomile pokopavali z bogatimi pridatki, je omogočila prepoznavanje ostankov pelodnih zrnec ter ohranjenih delov zelišč, kakršna so brezova skorja, močvirski oslad in cipresa. V tem času so v Egiptu napisali t. i. *Ebersov papirus*, v katerem je opisanih okoli 850 različnih zelišč in njihova uporaba. Večina je izvirala iz

krajev velikega egiptovskega cesarstva, nekaj pa je takih, ki dokazujejo, da so z zelišči trgovali tudi na daljše razdalje. Vzoredno z egiptovsko kulturo so v Indiji (okoli 1900 pr. n. št.) nastajali sanskrtski zapisi *Vede*, v katerih so omenjena tudi zdravilna zelišča.

Tako je postavljena osnova za sistem ajurvedskega zdravljenja. Temeljno delo o uporabi indijskih zelišč obsega opise 700 rastlin, mineralov in snovi živalskega izvora; napisal ga je Sushtra, ustanovitelj prve šole zdravilstva v Indiji (okoli 600 pr. n. št.).

Prva grška dela, posvečena uporabi zdravilnih zelišč, so povzemala znanje iz egiptovskih virov in so nastala v letih med 300 in 100 pr. n. št. Hipokrat in Galen sta v prvem stoletju našega štetja postavila osnovo za grško in rimsko znanje medicine, na kateri temelji evropski pristop k zdravljenju. V prvem stoletju našega štetja sta bila osrednja pisca Dioskurid in Plinij starejši; njuni deli so prepisovali in uporabljali kot vir znanja vse do 17. stoletja. Prvi je napisal delo *De Materia Medica*, v katerem je opisal 600 zdravilnih rastlin, 90 mineralov in pripravkov živalskega izvora za zdravljenje takrat znanih bolezni. Plinij je od 37 knjig, ki so opisovale mite, folkloro, drevesa in zdravilstvo, zdravilnim rastlinam

Že neandertalci so poznali zdravilne učinke rmana. Foto: Dario Cortese

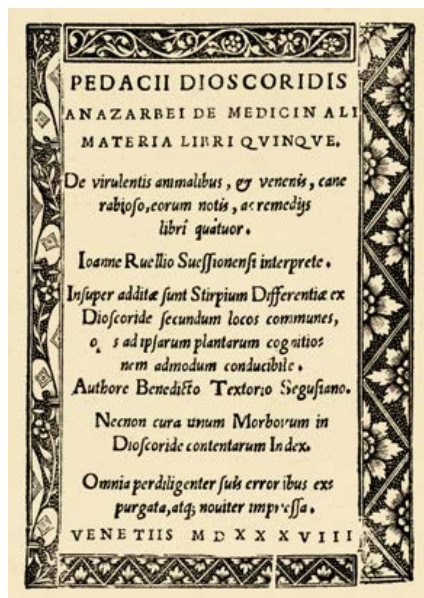
posvetil sedem knjig. Z zatonom rimskega imperija se je znanje o uporabi zdravilnih zelišč in načinih zdravljenja ohranilo predvsem v samostanih. Najbolj znani so bili samostani benediktinskega reda, v katerih so prepisovali stare rimske zapise. Na zeliščnih vrtovih so pridelovali zelišča in jih uporabljali za zagotavljanje zdravja v svojem okolju. Iz tradicije ljudskih zdravilcev in zdravilk je v 12. stoletju črpala ena najbolj znanih zeliščaric tistega časa, benediktinska nuna Hildegarda iz Bingna, in oblikovala svoj sistem razlage nastanka bolezni in njihovega zdravljenja.

Antična znanja so nadgradili tudi Arabci, ki so naselili afriške obale Sredozemlja in prišli v Španijo. Njihove trgovske povezave so segale tudi v Indijo in na Kitajsko. S svojimi deli so posredno vplivali tudi na znanje o zeliščih v Evropi. Najbolj znani pisec je Ibn-Sena (Evropejci ga imenujemo tudi Avicena), ki je združil antična znanja s tradicionalnimi arabskimi izkušnjami zdravljenja in njihovim znanjem botanike, anatomije in naravoslovja. Njegovo delo so uporabljali v Evropi kot učbenik do 17. stoletja, v arabskem kulturnem prostoru pa vse do 19. stoletja.

Zaupanje v zeliščno zdravljenje je doživelo velik udarec v 14. stoletju, v času kuge, ki je pustošila po Evropi. S takratnimi sredstvi in razumevanjem nastanka bolezni ji niso bili kos niti največji poznavalci zdravilstva. Nekoliko pozneje je deloval znani učenjak in alkimist Paracelsus, ki je kritiziral nekritično uporabo znanj iz stare literature

brez opazovanja. Z uvajanjem uporabe kemikalij in mineralov za zdravljenje je postavil temelje uporabi zdravil, kakršno poznamo danes.

Mnogo velikih odkritij evropske civilizacije je povezanih z zelišči oziroma začimbami. Iskanje poti do izvora začimb je bil eden od motivov za odkritje Amerike, poti okoli Afrike ali poti v Pacifiški ocean mimo Ognjene zemlje. Zbiranje podatkov o rastlinah tujih krajev (tudi zelišč) in njihovi uporabi je bilo osrednji del aktivnosti učenjakov vse do konca 17. stoletja. Zaradi njihovih prizadevanj so ustanavljali botanične vrtove in izoblikovala se je botanika kot samostojna veda. V drugih kulturah, ki so se vzporedno razvijale v Severni in Južni Ameriki, osrednji Afriki, jugovzhodni Aziji in drugod, so zdravilna zelišča igrala

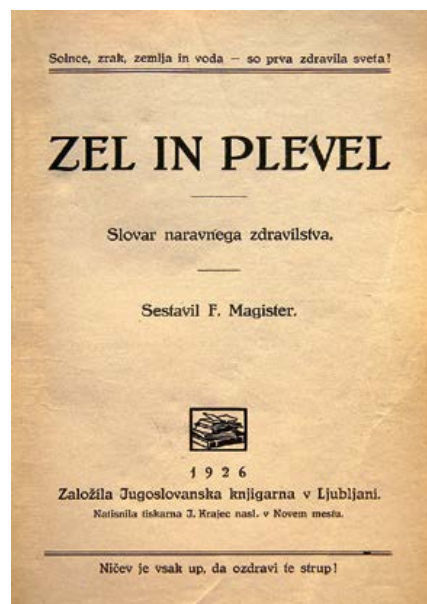
Dioskuridova De Materia Medica je izšla tudi v latinščini.

Vir: University of Sydney Library, 2014

pomembno vlogo in vsaka od kultur je imela svoj pristop k njihovi uporabi in zagotavljanju zdravja. Tako so španski zavojevalci v 16. stoletju zapisali obsežna poročila o uporabi različnih zelišč pri Majih in Aztekih. Naseljenci v Severni Ameriki so izmenjevali svoja znanja o uporabi zelišč z domorodnimi indijanskimi plemeni in razvili t. i. eklektično zdravilstvo, ki je kombinacija evropskih in domorodskih znanj.

Zeliščne bukve

Knjige in zapisi o zeliščih so eni prvih pisanih dokumentov v mnogih kulturah. Ker so jih prepisovali, so bile redke in težko dostopne. Iznajdba tiska v

Tudi v našem geografskem prostoru smo imeli v preteklosti na voljo odlično literaturo o zdravilnih rastlinah. Arhiv Daria Corteseja

15. stoletju je knjigam o zeliščih dala nov zagon. Poleg verskih knjig so, glede na povpraševanje, natisnili največ knjig o zeliščih. Tiskali so jih v različnih jezikih, ne le v grščini ali latinščini, ki sta bila jezika takratnih učenjakov. Tako so znanja o uporabi zelišč postala dostopna tudi drugim ljudem. Najprej so za tisk pripravili klasična dela, kakršni sta Plinijeva *Historia Naturalis* in Dioskuridova *De Materia Medica*. Zelo kmalu pa so se pojavili še drugi pisci, ki so pripadali različnim kulturnim prostorom.

V Angliji sta najbolj znana avtorja Nicholas Culpepper in John Gerard. V nemško govorečih deželah sta objavljala Leonard Fuchs in Hieronimus Bock. Ponatisnili so tudi dela Hildegarde iz Bingna. V španščini in portugalski sta izšli deli Garcie de Orta, ki je spremljal Vasca da Gama na potovanju v Indijo, in Nicolasa Monardesa, ki je opisal rastline Srednje Amerike. Znan je po prvem opisu tobaka. Tudi nizozemski znanstveniki so opisovali zelišča in druge rastline. Mednje spada Carolus Clusius, ki je kot vodja dunajskega botaničnega vrta deloval tudi na našem ozemlju in opisal alpsko rastlinje tedanjih spodnjih avstrijskih dežel. V Italiji je v tistem času deloval priznan zdravnik in naravoslovec Pietro Mattioli. Med drugim je botanično identificiral zelišča, ki jih je opisal Dioskurid. Raziskoval je tudi v Istri in Sloveniji.

Zlata doba zeliščarskih knjig se je končala konec 17. stoletja. Novi pristopi

k raziskovanju v kemiji so omogočili razvoj farmakologije in toksikologije. Obenem je takrat prišlo do končnega oblikovanja botanike kot samostojne vede in njene ločitve od medicine. Opisi zdravilnih lastnosti rastlin in rastlinskih pripravkov so postali del farmakopej, zbirki podatkov o zdravilih in zdravilnih pripomočkih.

Zelišča so ostala osrednji del ljudskega zdravilstva, iz katerega so črpali pisci knjig od 19. stoletja pa vse do danes. Mnogokrat je bila uporaba zelišč le eden od elementov sistema zdravega življenja (npr. pri Kneippu). Na drugi strani so zelišča osnova za nove pristope k zdravljenju, kakršni so homeopatija, aromaterapija ali zdravljenje z Bachovimi cvetličnimi esencami. Ves čas so se pojavljali zapiski praktikov (npr. Marija Treben ali Maurice Messegue, pri nas pa Tomažinčič in Tucakov) pa tudi poljudne knjige, ki obujajo samostansko zdravilstvo in ga prirejenega za sodobno rabo ponujajo bralcem. Pri nas je najbolj znan avtor pater Simon Ašič. Njegova dela so prevedena v več tujih jezikov, občudovalce ima po vsej Evropi. V angleško govorečem prostoru so nastale knjige, ki na uporabo zelišč gledajo širše in jih, v duhu elizabetinske Anglije, predstavljajo kot rastline, uporabne za kozmetiko, kuho, vzdrževanje higiene, kot barvilne in okrasne rastline ipd. Tudi pri nas počasi ugotavljamo, da znanje o zeliščih ni le znanje o zdravilnosti določene rastline.

Ljudsko zdravilstvo

Ljudsko zdravilstvo je skupek postopkov zdravljenja, razumevanja nastanka bolezni in ohranjanja zdravja, ki obstaja v določenem krogu ljudi podobne tradicije in kulture. Prenaša se neformalno iz roda v rod. Prakse ljudskega zdravilstva lahko izvaja vsak, ki ima določene predhodne izkušnje. Še danes lahko povsod po svetu najdemo različne oblike ljudskega zdravilstva. Svetovna zdravstvena organizacija je na podlagi raziskav ugotovila, da so prakse ljudskega zdravilstva še vedno glavni vir zdravljenja za okoli 80 % svetovnega prebivalstva. Glavna vzroka sta dva: nedostopnost zdravstvenih storitev in visoka cena sintetičnih zdravil. Izkušnje različnih pristopov ljudskega zdravilstva po vsem svetu so danes vir informacij o naravnih učinkovinah, ki jih farmacevtska industrija želi vgraditi v svoje izdelke. Danes še vedno okoli 25 % vseh zdravil temelji na zeliščih. Včasih so imeli tudi pri nas v vsaki skupnosti enega ali več zdravilcev, ki so

Komisija za varstvo narave pri PZS je letos predlagala, da se med naše zaščitene rože doda tudi gorski cvet (*Mons flores*), ki je bil do sedaj s seznama izpuščen. Gre za med ljudmi dokaj poznano rastlino, a v glavnem le po zaslugi mladinskega filma *Srečno, Kekec*, v katerem zeliščarica Pehta z njim povrne vid slepi deklici Mojci. V naravi je rastlina sicer izredno redka, kar je vedel tudi Josip Vandot, ki je spisal zgodbo o mladem junaku Kekcu. Zaradi resnične redkosti in nekoliko nerodno izdelane umetne rože, ki so jo za scenografijo filma posebej izdelali iz belega platna, danes po splošnem prepričanju večine ljudi roža velja za nekakšno izmišljeno "scabioso", ki jo je ustvarila človeška (pisateljeva) domišljija v večnem iskanju dolgega življenja. Do sedaj so bila uradno potrjena tri večja rastišča (dve nad Malo Pišnico in eno v predelu Velike Drine nad Zadnjo Trento) in nekaj manjših rastišč v Fužinskih planinah. Verjetno jih je še več, vendar je rožo zaradi kratkega časa cvetenja (4–7 dni v juniju) in majhnega zelenega nastavka pozneje zelo težko opaziti. Podatki o uporabi v ljudskem zdravilstvu so skopi, izročilo navaja uporabo tinkture pri zdravljenju občutljivih oči tako pri ljudeh kakor živini. Pred desetletji so jo uporabljali predvsem delavci, ki so kuhali oglje in so imeli zaradi dima kronično vnete oči. Seznam naših zaščiteneh gorskih rastlin bo s tem dobil svojo 33. zavarovano rožo.

Dušan Škodič

Pripravki, temelječi na ljudskem zdravilstvu, so še vedno glavni vir zdravljenja za 80 % svetovnega prebivalstva. Foto Dario Cortese

jim ljudje zaupali. Pogosto so zdravili ljudi, domače živali ter izvajali obrede izganjanja zlih duhov in podobno. Poleg zdravilnih zelišč in njihovih pripravkov so pri delu uporabljali tudi zagovore, zarotitve in skrivne molitvene obrazce. Znanje našega ljudskega zdravilstva v mnogih segmentih izvira iz časov zeliščnih bukev in je nadgrajeno z izkušnjami lokalnih zdravilcev oziroma praktikov in poznavanjem lokalno dostopnih zdravilnih rastlin. Geografski položaj našega narodnostnega prostora pa je omogočal izmenjavo izkušenj s sosednjimi narodi.

Ljudsko zdravilstvo je obstajalo vzporedno s šolsko medicino že od srednjega

veka naprej. Odnos šolske medicine do ljudskih zdravilcev se je spreminjal od tolerance do preganjanja. Eden od viškov takega preganjanja je bil čas lova na čarovnice v 16. stoletju in tudi pozneje. Kljub vsemu pa je bil ta dostop do zdravljenja tudi pri nas za večino podeželskega prebivalstva edina možna izbira vse do začetka 20. stoletja. Znanja in veščine ljudskega zdravilstva so v Sloveniji doživljali podobno usodo kakor drugod. Razvoj zdravstvenega sistema in uporaba sintetičnih zdravil sta počasi izpodirivala tradicionalne pristope in znanja tudi na deželi. V takih okoliščinah so tradicijo zeliščarstva najpogosteje v okviru družine nosile starejše ženske, babice. Zanimanje za ljudsko zdravilstvo je sredi 20. stoletja tako upadlo, da je grozila prekinitev tradicionalnega prenosa znanj iz generacije v generacijo. Trend, ki je bil zaskrbljujoč, se je pred leti obrnil in znanja ljudskega zdravilstva vse bolj razumevamo kot narodno kulturno dediščino, ki jo je vredno ohraniti. Obenem pa predstavlja osnovo za nov razmah uporabe zelišč za lajšanje manjših težav, ki še niso bolezni, in samozdravljenje kot dopolnilno terapijo. Ponovno prebujeno zanimanje za zelišča pa je prineslo njihovo razumevanje kot osnovo za različno, tudi nezdravilno uporabo. ●

Biolog dr. Janko Rode je sodelavec pri projektih na Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije in višji predavatelj na Visoki šoli za upravljanje podeželja Grm Novo mesto. Kot poznavalec zelišč piše in prevaja besedila ter pripravlja predavanja in delavnice o zeliščih.

Gora v družbi **imenitnih sosedov**

Matija Turk

Cima Bel Pra, 2917 m

Dolomitska skupina Marmarole predstavlja neusahljiv vir navdiha vsem, ki jim samotne in neokrnjene gore nekaj pomenijo. Eden njenih lepših in izrazitejših vrhov je Cima Bel Pra, elegantna ostrica, ki leži na skrajnem zahodnem robu te zapostavljene gorske skupine. Z vseh strani vzbuja videz težko dostopne gore.

Vzhodna stena Cime Bel Pra nad bivakom Voltolina, po kateri se je na vrh povzpел prvopristopnik Luigi Cesaletti. Foto: Matija Turk

Na izteku zgornje police ob vznožju dolgega melišča Foto: Matija Turk

Cima Bel Pra je za Cimonom del Froppo in Cimo Bastioni tretji najvišji vrh Marmarol. Preko širnih travnikov in melišč visokogorske doline Val di San Vito se na severozahodu spogleduje s širokoplečim Sorapissom in njegovimi podaniki. Sorapiss, 3205 m, je najvišja vzpetina v razsežnem grebenu, ki ga tvori več bolj ali manj izrazitih vrhov. Vsi ti vrhovi večinoma presegajo tri tisoč metrov in pripomorejo, da uživa najvišji Sorapiss sloves ene najmogočnejših dolomitskih gora.

S Sorapissa se nam proti jugovzhodu odprejo edinstveni pogledi na nižji, a nič manj slikovit greben, ki poteka od gore Corno del Doge preko dvojnega vrha Coste Bel Pra do Cime Bel Pra. Največ pogledov privablja prav slednja,

ki se na skrajnem južnem koncu te enakomerno razgibane skalne pregrade drzno požene v nebo. V ozadju se kot njena povečana podoba dviguje velikanska kulisa, Antelao, 3264 m, ki po mogočnosti in višini daleč presega vse gore v bližnji in daljni okolici. Prizor, ob katerem bomo razumeli, zakaj ga imenujejo kralj Dolomitov. Med Cimo Bel Pra in Sorapissom se v bližini širokega travnatega sedla Forcella Grande dviguje nenavadni stolp z gladko odrezanim ploščatim vrhom. Čokati Torre dei Sabbioni, 2531 m, v zgodovini alpinizma zavzema posebno mesto. Leta 1877 je namreč domačin iz San Vita di Cadore, gorski vodnik Luigi Cesaletti, med svojim prvenstvenim vzponom nanj prvič preplezal IV. težavnostno stopnjo. S Forcelle Grande ga je

opazoval prijatelj Giovan Battista Giacini in v strahu pričakoval trenutek, ko bo strmoglavil v prepad.

Že pred Cesalettijem se je na Torre dei Sabbioni poskušal povzpeti slavni vodnik Santo Siorpaes s klientom Carlom Wurmbom. Obrnila sta se približno na polovici stene, ko je Siorpaes ocenil, da je vzpon postal pretežak. Inženir Wurmb, graditelj in projektant turske železnice ter proge Beljak-Trbiž nam je bolje poznan kot prvi "turist" na Jalovcu.

Prvopristopnik Luigi Cesaletti

Luigi Cesaletti - Colòto (1840–1912) je bil s svojim vzponom na Torre dei Sabbioni znanilec nove dobe v osvajanju Dolomitov, ko se je zanimanje od najvišjih gora usmerilo na nižje, vendar

plezalno zahtevnejše vrhove. Leta 1880 se je kot prvi povzpел tudi na Cimo Bel Pra, in sicer čez vzhodno steno iz doline Val di Mezzo, kjer nam danes nudi zavetje bivač Voltolina. Kot gorski vodnik se je uveljavil razmeroma pozno. Pri vzponu na Torre dei Sabbioni je bil star že sedemintrideset let. Bil je tudi pionir zimskih pristopov na dolomitske tritisočake, ko je opravil prve zimske vzpone na Antelao, Monte Pelmo in Crodo Marcoro. Njegovo življenje je bilo težko in polno preizkušenj. V mladosti si je, tako kot Kugyjev prijatelj in vodnik Anton Ojcinger iz Ovčje vasi, služil kruh v Bolgariji, kjer je gradil mostove na Donavi. Tudi kasneje mu vodniška služba ni zadoščala, da bi dostojno preživljal svojo številno družino. Premožni

tujci so predvsem povpraševali po njegovem velikem vodniškem tekmeču Santu Siorpaesu, njemu pa so se zaupali domači, italijanski turisti. Leta 1889 je z družino zapustil domači kraj in odšel čez lužo v New Jersey. Kot globoko veren katolik je bil med pobudniki gradnje cerkve v ladinski skupnosti v mestu Clifton. Ko so ob zaključku gradnje v zvonik svečano nameščali zvonove, je po zidarskem odru splezal naravnost na njegov vrh in med zbrano množico vzbudil nemalo strahu in osuplosti. Po trinajstih dolgih letih se je z družino vrnil v rodni Cadore. Kljub temu da je bil star že več kot šestdeset let, se je ponovno začel ukvarjati z njemu tako ljubo dejavnostjo. Svojo zadnjo vodniško turo je opravil na Antelao. Nekaj dni za tem je zbolel,

vročičen taval po hiši in nesrečno padel skozi okno. Na smrtni postelji je v rokah stiskal vodniško knjižico, svetel spomin na velika doživetja v gorah.

Cesaletti svojih dejanj ni nikoli obešal na velik zvon in njegovo ime je po smrti počasi tonilo v pozabo. Pomen njegovega vzpona na Torre dei Sabbioni je ponovno prepoznal Antonio Berti, veliki kronist in poznavalec Dolomitov. Besede, ki jih je v svojem klasičnem vodniku po vzhodnih Dolomitih namenil Cesalettiju, so izpisane na bronasti plošči ob križišču poti na Forcelli Grande, postavljene v spomin pogumnemu gorskemu vodniku in njegovemu prvenstvenemu vzponu na Torre dei Sabbioni.

Pristop čez zahodno steno

S Sorapissa bo pozoren opazovalec na ozkem pasu melišča pod vrhom Cime Bel Pra opazil sledove pristopnikov. Melišče, ki se izpod vrha poševno in na videz skoraj navpično spušča proti levi, se konča nad gladko steno. Sledovi izginejo v skalovju in nakazujejo prehode po polici, ki steno seka od leve proti desni. Čeprav je pogled na gladke stene in strma melišča zahodne stene Cime Bel Pra naravnost odbijajoč, vzpon tehnično ni zahteven. Težavnosti komaj kje dosežejo II. stopnjo. Vzpon odlikuje dolga in lepa hoja po policah, začinjena z nekaj plezalnimi mesti, dober vtis pa pokvari utrujajoče vzpenjanje po dolgem melišču pod vrhom.

Pristop preko zahodne stene (Via Lecher), ki je danes najbolj v uporabi in ga opisujemo v nadaljevanju, so leta 1899 odkrili vodnika Arcangelo in Pietro Dimai ter zakonca Otto in Ernestine Lecher. Lecher, premožni trgovec in avstrijski politik, je bil velik ljubitelj Marmarol. Skupaj z ženo sta v družbi vodnikov opravila prvi pristop na Cimo Scotter, 2800 m, in Cimo Tiziano, 2802 m, ter drugi pristop na Palo di Meduce, 2864 m.

Drzna in vabljava gora

Kdor se odloči povzpeti na Cimo Bel Pra, je verjetno že stal na Sorapissu ali Antelau. S teh dveh vrhov se naša gora ponuja kot povsem samoumeven naslednji cilj. Njena podoba je preveč drzna in izstopajoča, da bi nas pustila ravnodušne. Tudi sam sem jo prvič gledal s Sorapissa in takoj me je pritegnila. Ko sva se z Janezom nekaj let kasneje namenila nanjo, naju je od vzpona odvrgnilo hladno vreme in poledenele skale na vstopu. Naslednje leto sva se vrnila

in v podaljšanem "dolomitskem" koncu tedna najprej opravila vzpon na Antelao, kjer sva doživela prelep dan, poln razkošnih razgledov, gora, sonca in oblakov. Med vzpenjanjem mi je pogled zahajal proti Cimi Bel Pra, ki od juga deluje prav tako mogočno in nedostopno kot s Sorapissa. Upal sem, da bo lepo vreme zdržalo še naslednji dan, a so že zjutraj najvišje vrhove prekrili sivi oblaki. Kljub temu sva vzela pot pod noge in se odpravila proti koči San Marco. Obdana z gozdom in skrbno pokošeno zelenico, z ograjenim zelenjavnim vrtničkom, potkami in paviljonom na razglednem robu, se je kočica San Marco zdela kot hišica iz pravljice. Od kočice sva se po nekdanji mulatjeri udobno vzpenjala proti Forcelli Grande, kjer sva se nameravala odločiti, ali bova šla dalje. Na sedlu je za nama prišla skupina gornikov in se usmerila proti Sorapissu, pod steno čokatega stolpa so se alpinisti pripravljali na vzpon. Znamenja, da bo vreme morda le zdržalo.

Naporen vzpon na vrh

Mimo stolpa sva se po meliščih vzpenjala proti zahodni steni Cime Bel Pra. Stezica naju je privedla do začetka široke in zagruščene police

ob vznožju stene. Polica sprva vodi v levo, nato pa nas možici in rdeče pike usmerijo na zgornjo polico, ki vodi daleč v desno. Ko sva po zgornji polici dosegla vršna melišča, so naju zagrnili oblaki. Nenadoma sta naju dohitela dva Italijana in takoj pripomnila, da se sedaj začne najbolj zoprni del. Strmina je naraščala in hoja je postajala vse bolj naporna. Grušč se je kotalil pod nogami in skupaj z nami drsel navzdol. Usmerili smo se v kamnite plošče na desni, kjer je bilo napredovanje lažje. Zadihani od naporenega vzpenjanja, Italijana pa še dodatno zaradi izdatnega preklinjanja, smo dosegli prostorno ramo pod vrhom. Tu naj bi se, glede na opis v Salvinijevem vodniku, začel najtežji in silno krušljiv plezalni del vzpona, za katerega se priporoča uporaba vrvi. Da bo res tako, sem sklepal, ko je eden izmed Italijanov, ki sta pot dobro poznala, iz nahrbtnika potegnill vrv. Storila sva enako, se opremila in pihetela dalje, da se nama ne bi bilo treba izogibati padajočemu kamenju. Ozka polička je vodila v steno na južni strani gore, rdeče pike so jasno kazale smer. Zaradi megle sva lahko le slutila globino pod sabo. Po lahkotnem plezanju po grapah in čez kratke skalne pragove sva

hitro dosegla razbit greben, od koder je do vrha le še korak. Ob velikem, na novo postavljenem kovinskem križu sva najprej pospravila vrv in plezalne pasove, ki bi jih lahko povsem mirno pustila v dolini. Tudi krušljivost, razen kratkega, od strel razsekanega grebena, ni bila prav nič pretirana. Na vrhu, ki slovi kot najlepši razglednik Marmarol, sva zaman čakala, da bo sonce pregnalo oblake. Kljub temu sva bila zadovoljna, da končno stojiva na gori, ki je videti tako nepristopna, v resnici pa je dosegljiva brez posebnih težav. Cima Bel Pra je eden tistih vrhov, ki ti vzbudijo željo, da se ponovno vrneš. Razlogov za to je obilo. Poleg razgledov, za katere sva bila tokrat prikrajšana, sta to še druga dva normalna pristopa, ki po težavnosti dosejata zgornjo II. težavnostno stopnjo: stara Cesalettijeva smer čez vzhodno steno in orientacijsko precej zahtevna smer čez južno steno. Pravo gorsko romanje pa mora predstavljati prečenje grebena Corno del Doge–Costa Bel Pra–Cima Bel Pra, ki v težavnostnem oziru ravno tako ne preseže II. težavnostne stopnje. Tako kot lepi kraji, si tudi lepe gore zaslužijo, da jih večkrat obiščemo in vsakič doživimo ter odkrijemo kaj novega. ●

Informacije

Cima Bel Pra, 2917 m, Via Lecher

Gorska skupina: Dolomiti, Marmarole

Zahtevnost: Alpinistični vzpon (I) z mesti II. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, vrvene zanke in 20 metrov vrvi za morebitno varovanje.

Nadmorska višina: 2917 m

Višina izhodišča: 1580 m

Višinska razlika: 1337 m

Izhodišče: Parkirišče pri koči Scotter Palatini. V centru kraja San Vito di Cadore zavijemo z glavne ceste, ki pelje proti Cortini d'Ampezzo, desno na cesto, ki vodi h koči Scotter Palatini (smerokaz). Po dveh kilometrih pridemo do zapornice, kjer sta na levi veliko makadamsko parkirišče in spodnja postaja sedežnice. Promet naprej po cesti ni dovoljen med 8. in 18. uro, ko do kočice Scotter Palatini obratuje sedežnica. Če smo dovolj zgodnji, nadaljujemo vožnjo po asfaltni cesti, ki kmalu preide v slab makadam. Preko smučišča se cesta vzpne do kočice Scotter Palatini, nad njo naredi še en ovinek in se konča pri spodnji postaji tovarne žičnice za kočico San Marco. Ker je zadnji odsek ceste v slabem stanju, na njenem koncu pa ni urejenega parkirišča, avto raje pustimo pri koči Scotter Palatini.

Koči: Scotter Palatini, 1580 m, (v zasebni lasti) ob izhodišču, telefon 0039 043 69 90 35, 0039

990 35 04 36; kočica San Marco, 1823 m, (v lasti CAI Venezia), telefon 0039 043 694 44, 0039 339 380 25 05, 0039 335 816 50 66.

Časi: Koča Scotter Palatini–koča San Marco 45 min
Koča San Marco–sedlo Forcella Grande 1.15 h
Sedlo Forcella Grande–vstop v steno 45 min
Vstop–vrh 2 h

Skupaj vzpon 4.45 h

Sestop po smeri in poti vzpona nazaj do izhodišča 3.30 h

Skupaj 8.15 h

Sezona: Kopna sezona, od julija do oktobra.

Zemljevid: Dolomiti del Centro Cadore, Tabacco 016, 1 : 25.000.

Vodnika: Paolo Salvini: *Dolomiti, le più belle cime del Cadore*. Edizioni Grafica Sanvitese, 2005; Paolo Beltrame: *Dolomiti, Sorapiss e Marmarole Occidentali -101% Vera Montagna*. Michele Beltrame Editore, 2009.

Vzpon: Gremo do konca ceste, kjer stopimo na označeno pot, ki vodi h koči San Marco. Od kočice nadaljujemo po poti št. 226 do sedla Forcella Grande (ob poti voda). S sedla dalje po isti poti do stolpa Torre dei Sabbioni, kjer zapustimo označeno pot in krenemo v desno. Stolp obidemo po meliščih na zahodni in severni strani ter se usmerimo proti zahodni steni Cime Bel Pra (sledovi stezice, možici). Steno sekajo police, po katerih poteka spodnji del vzpona. Vstopno polico in uhojeno stezo, ki vodi po

melišču do nje, vidimo že od daleč. Začetni del vzpona poteka v levo po položni in široki polici. Ko prečkamo strmo grapo, se polica rahlo spusti navzdol. Po spustu postane stena nad nami položnejša in zagruščena. Po njej se povzpemo na višjo ležečo polico, po kateri nadaljujemo vodoravno proti desni (rdeče pike, možici). Že po nekaj desetih metrih hoje po zgornji polici nas markacije usmerijo naravnost navzgor v skale. Prehod kljub strmemu videzu ni težak, saj je stena dobro razčlenjena in stopničasta (I, 10 m). Tako pridemo na zgornjo polico, po kateri nadaljujemo položen vzpon dalje v desno. Polica se nekajkrat močno zoži, na enem mestu splezamo celo nekaj metrov navzdol. Težave se zaradi dobre razčlenjenosti sučejo od I. do II. težavnostne stopnje. Polica se izteče na melišču, po katerem se strmo vzpenjamo nadaljnjih tristo metrov pod vrh Cime Bel Pra. Pod vrhom dosežemo na desni široko ramo, od koder sledi še kratko plezanje na vrh. Stezica nas vodi na izpostavljeno polico na južni strani gore. Po nekaj desetih metrih prečenja polico zapustimo in plezamo čez kamin naravnost navzgor (II, 5 m). Sledi ponovna prečka desno in vzpon po žlebu do kamina z zagozdeno skalo (II, 3 m), s katerega splezamo na vršni greben. Do križa je le še nekaj korakov po ozkem in razbitem grebenu.

Sestop: Po smeri in poti vzpona.

Lahko sem živila od plezanja

Catherine Destivelle, drzna alpinistka in nekdanja plezalna zvezda

Martina Čufar Potard

"Ko sem plezala, sem se počutila odlično. Telo mi ni bilo ovira, ravno nasprotno, imela sem občutek, da so njegovi viri neomejeni. To sem občutila že v Fontainebleauju, ko sem zaporedoma preplezala veliko težkih problemov. Tisti dan sem se v smeri podajala s čistimi mislimi in popolno koncentracijo. Več ko sem plezala, več sem si želela plezanja – postopno me je začelo prevzemati kot droga." Tako piše Catherine Destivelle v svoji knjigi *Ascensions*¹ o svojih začetkih plezanja pri trinajstih letih. Do devetnajstega leta je plezala kot nora, veliko tudi na skrivaj; starši so mislili, da je s klubom v Fontainebleauju, nedaleč od Pariza, kjer je osemčlanska družina živila. A ona je z vlakom odšla mnogo dlje, v Alpe ali Verdon, kjer je že pri sedemnajstih letih preplezala takrat najtežje smeri, na primer La directe américaine (ED-, 6c, 1000 m) v Les Drus,² pa Couzy-Desmaison (ED-, 6c+, 1400 m) v severni steni Olana (Écrins).

¹ Vzponi.

² Martinin mož, gorski vodnik v Chamonixu, meni, da je množinska oblika Les Drus bolj pravilna (op. ured.).

V Grand Capuccinu med snemanjem filma Au delà des cimes Foto: René Robert

"To so bili nori časi, dneve sem izkoristila na polno. Preplezala sem tudi po dve smeri v masivu Mont Blanca na dan, in to peš iz doline, saj nisem imela dovolj denarja za gondole in vlake. Poleg tega sem tudi trmasta in sem pogosto nosila še težji nahrbtnik kot moj soplezalec. Rekla sem si, da je prava etika priti do gore peš iz doline, a zdaj, ko imam denar, tega ne bi več počela. Nekako sem se pač morala motivirati za dolge dostope."

Kako to, da si pri dvajsetih letih za nekaj let prenehala plezati?

Na koncu sedemdesetih let prosto plezanje še ni bilo razvito. Med plezanjem smo se prijeli za vse kline in na tak način smo lahko preplezali vse smeri. To me je počasi začelo dolgočasiti. Po naključju sem srečala plezalce, ki so igrali poker, in sem začela igrati z njimi. Dneve in noči nismo počeli nič drugega. Bili so dnevi, ko sem spala le petnajst

"To so bili nori časi, dneve sem izkoristila na polno. Preplezala sem tudi po dve smeri v masivu Mont Blanca na dan, in to peš iz doline, saj nisem imela dovolj denarja za gondole in vlake."

minut, preden je prišel k meni prvi pacient (delala je kot fizioterapevtka, op. p.), in potem sem zadremala po par minut na masažni mizi med posameznimi masažami. Mislili smo le na poker in govorili le o njem. Med počitnicami smo šli v Calanques (znano plezališče v bližini Marseillea, op. p.), a nismo niti enkrat plezali, cele dneve smo igrali poker. Bilo je zabavno, a ko sem občasno obiskala Fontainebleau in se v problemih, ki sem jih prej preplezala za šalo, počutila težko in zakrnelo, sem se zamislila. Spoznala sem, da imam plezanje vseeno zelo rada in da tako ne gre več naprej. Težko je bilo zapustiti svet pokra in se vrniti v formo, izgubiti pridobljene kilograme, a bila sem zelo motivirana. Poklicali so me, da bi radi z mano posneli film v takrat eni najtežjih smeri v Verdonu, La Pichenibule (7b+/c). V štirih letih moje odsotnosti se je način plezanja spremenil. Zaživelo je prosto plezanje, zato se nisem smela vleči za kline. Pristala sem na snemanje, čeprav še zdaleč nisem bila v formi. Tri mesece pred začetkom sem odšla v Verdon in trenirala kot nora. Tek, plezanje, tek,

vaje za trebušne mišice – in za film sem bila nared.

***E pericoloso sporgersi*³ je bil tvoj prvi plezalni film, ki te je dobesedno katapultiral v svet zvezdnitva. Sledilo jih je še mnogo. Si zagotovo ena najbolj fotografiranih in snemanih plezalk ter poleg Patricka Edlingerja najbolj znana francoska plezalka.**

Sem oportunistka, zato sem izkoristila vse priložnosti, da sem lahko živela od svoje strasti – plezanja. Snemanje in slikanje sem sprejela kot delo in vedno, ko sem načrtovala pomembnejši vzpon, sem si vnaprej zagotovila slikovni ali filmski material o vzponu. To so mi nekateri očitali. Sponzorji so me dobro podpirali in jaz sem jim nekaj morala vrniti v zahvalo. Zdaj pa priznam, da sem alergična na fotoaparate!

Na slikah si največkrat v zelo oprijetih, seksi oblačilih. Si jih izbrala sama?

Ne, sploh ne! Oblačila je izbral moj takratni spremljevalec Lothar. On je vedel, kaj je za slike dobro. Ko sem plezala

Catherine Destivelle
Foto: Martina Čufar Potard

sama, sem imela preproste strgane hlače in majico. Nikakor se nisem počutila dobro v oprijeti *lycri*, a fotografije so bile dobre in to je bilo pomembno. Ker sem bila profesionalka, sem naredila, kar so mi rekli. A zdaj včasih malo obžalujem, saj nikoli ne plezam tako oblečena, to ni bilo pristno.

Kmalu zatem si se udeležila prve tekme v športnem plezanju v Bardonechii in zmagala. Kakšni so tvoji spomini na tekme?

Tekmovanje nisem imela rada. Čutila sem velik pritisk, saj sem po filmu *E pericoloso sporgersi* postala zvezda in so vsi od mene veliko pričakovali, bila sem na plakatih, vsi so se ozirali za mano. Jaz pa sem mnogo raje plezala v miru v skali. Šla sem približno na eno tekmo letno. Nisem ravno sramežljiva, a me je motilo, da so me ljudje gledali. Plezanje je neke vrste intima in tekme niso bile v skladu z mojo osebnostjo. Najhuje je bilo v Grenobleu, kjer so me organizatorji

³ Nevarno se je nagibati.

kljub napaki v kvalifikacijah (roko sem dala čez črto) povabili v naslednji krog. Jaz sem se že sprijaznila s tem, da je tekme konec. A so mi rekli, da je za tekmovanje veliko bolje, če nastopim v finalu, in so spremenili pravila. Smeri so bile prelahke in smo tri priplezale do vrha. Takrat pa so organizatorji prišli do mene, da v superfinalu ne morem nastopiti zaradi napake v kvalifikacijah. Lynn Hill je želela, da se pomeriva v superfinalu, druga plezalka pa ne. Bila sem neumna, da sem sprejela ponudbo organizatorjev. Plezalci so mi zamerili, nisem vedela, da niso bili na tekočem. A hkrati so bila to prva leta tekmovanj, ko je bilo treba tekme dobro promovirati, zato sem sprejela.

V času tekmovalne kariere si nanizala tudi veliko lepih vzponov v skali.

Preplezala si prvo smer z oceno 8a na svetu, Fleur de rocaille v Mouries, ki je bila potem znižana na 7c+, v Buouxu Reve du papillon (8a), Diagonale de fou (8a), Elixir de violence (8a) in leta 1988 prvo "žensko 8b" Chouca, ki je bila potem znižana na 8a+. Te je zjezilo, ko so po tvojih vzponih ocene znižali? Priznam, da je Fleur de rocaille lažja kot 8a. Chouca je bila tako lepa in znana smer, da sem si jo res želela preplezati in mi je bilo vseeno, ko so pozneje oceno znižali. Ko preplezaš neko smer, se ti tako ali tako zdi lahka. Meni stil Buouxu zelo odgovarja, ker imam rada luknje, tako da sem vse smeri preplezala dokaj hitro. Ne maram študirati smeri, raje plezam na pogled.

Si za vse to veliko trenirala?

Seveda sem trenirala, to ni skrivnost. A trenirala sem manj kot Lynn Hill, kar me je malo motilo. Imela sem slabo vest, a nisem mogla ostati v plezališču ves dan. Lynn je bila res zelo motivirana. V plezališču je ostala do desetih zvečer, medtem ko sem jaz želela iti domov in početi še kaj drugega. Je pa res, da sem bila v plezališču ob sedmih zjutraj, ko je bil zrak svež in nobene gneče. Mogoče sem bila bolj zagnana takrat, ko sem začela s plezanjem, v hribih sem naredila po dve dolgi smeri na dan. Pri petindvajsetih letih pa nisem čutila potrebe po veliki količini plezanja.

Leta 1990 si zaključila s tekmovanji in se posvetila svoji večji strasti,

alpinizmu. In to kar s solo vzponom čez Bonattijev steber (Les Drus). S smerjo si opravila manj kot v enem dnevu in vsi so o tebi pisali kot o čudežni ženski.

Ja, okoli tega je bilo veliko hrupa. Prizadele so me govornice alpinistov v Chamonixu, saj sem jih s svojim prihodom in veliko medijsko pozornostjo malo zasenčila. Res, da mi je bilo lažje, ker sem bila punca. Očitali so mi, da sem se zagnala v težke stvari, ne da bi dobro poznala gore. A niso vedeli, da sem pred leti zelo veliko plezala v gorah in da se nisem vzela kar iz nič. Najbolj nepravilno in napačno se mi je zdelo, da so me novinarji primerjali z Bonattijem, ki je smer leta 1955 plezal šest dni, jaz pa sem z njo opravila v štirih urah. Smer sem poznala, oprema je bila 35 let pozneje veliko lažja. Zaradi vseh teh izjav sem začela razmišljati o tem, da bi tudi sama naredila novo smer v teh stenah. Dodatno me je motiviral Jeff Lowe, ki je potegnil novo smer v severni steni Eigerja. Od njega sem se veliko naučila o tehničnem plezanju in taktiki.

Ko sem brala o tvojih enajstih dneh v steni Les Drus⁴ v neznosnem vremenu, sodri, snegu, nevihtah, padajočem kamenju, sem se spraševala, kako to, da si kljub slabi vremenski napovedi vztrajala v steni. Zakaj nisi sestopila in se vrnila v bolj stabilnem vremenu?

Ker je bilo zaradi pogostega padanja ogromnih skal po ozebniku zelo nevarno in ker zagotovo ne bi zbrala dovolj motivacije, da bi se še enkrat podala v tako avanturo. Imela sem zadosti hrane in sem si rekla, da bom počakala na lepo vreme. Ne nazadnje sem plezala samo tehnično in po metu-ljih, klinih in bakrenih glavicah se lahko vlečeš tudi v slabem vremenu. Tehnično plezanje zame ni pravo plezanje in priznam, da nisem uživala v tem. Šlo je le za spretnost zabijanja klinov in nameščanja ostalih tehničnih pripomočkov, iskanje prehodov, vlečenje težke opreme, skratka, prav nič ni bilo zabavno. Na ta vzpon nisem najbolj ponosna in ko sem slišala kritike, sem jim dala prav, po drugi strani pa so me malo prizadele, saj sem se vseeno zelo trudila. Lokalni plezalci so mi očitali, češ da sem 11 dni kampirala v steni. Povrh pa sem se z vrha odpeljala s helikopterjem snemalne ekipe. Res mi je bilo nerodno! Začutila sem zavist in očitke, da nisem prava

alpinistka. Zato sem se odločila, da jim dokazem, iz kakšnega testa sem, in se podala v led in sneg.

Jeff Lowe je imel v tvoji alpinistični karieri pomembno vlogo. Naučil te je tehničnega plezanja, plezanja s tradicionalnim varovanjem, kako se spoprijeti s prvenstvenimi smermi ter z ledom in snegom.

Ti je bil neke vrste mentor?

Jeff je bil moj fant. To sva sicer v Franciji skrivala, v Ameriki ne, zdaj pa tako ali tako vsi vedo. (*smeh*) V knjigi nisem tega očitno napisala. Bilo je malo zakomplirano. Jeff me je navdihoval. Spoznala sva se v Pakistanu v stolpih Trango, potem pa sva bila malo tu, malo tam. Veliko sva plezala v počeh Amerike, sicer je bil predvsem plezalec lednih in mešanih smeri; od njega sem se res veliko naučila.

Z lednim in mešanim plezanjem si se začela ukvarjati po skoraj dvajsetih letih plezanja. Jeff je rekel, da si znanje vpijala kot spužva. To si dokazala s solo ponovitvami zadnjih treh problemov Alp. Stene Eigerja, Matterhorna in Grandes Jorasses si preplezala celo na pogled!

Hotela sem jih preplezati na čist način. Nisem želela prej poskusiti. Vse tri sem hotela preplezati na pogled in pozimi. No, zimo sem izbrala zgolj zato, ker je veliko bolj varno glede padajočega kamenja. Tisti, ki so Eiger preplezali solo, so steno poznali že od prej. Šlo je tudi za ponos. Glede na medijsko podporo, ki sem jo imela, sem jim hotela ponuditi res nekaj prvenstvenega. Nisem hotela narediti le prve ženske ponovitve – to se sliši nekoliko slabšalno. Sicer so potem pisali, da sem opravila prve ženske ponovitve, a jaz pri sebi vem, da je bilo še nekaj več.

V knjigi pišeš, da se ti tvoje početje ni zdelo nevarno, da si imela veliko rezerve. Meni se plezanje v snegu in ledu samo po sebi zdi nevarno in si ne predstavljam, kako si se lahko v teh treh stenah počutila tako gotovo.

Če so bila kakšna mesta težka, sem se varovala, sicer pa te stene niso tako strme, kot so videti. Še vedno bi bila sposobna iti v Eiger. Tehnično ni zahtevno. Treba je imeti le dober občutek za skalo, za teren in biti kot gams.

Kaj imaš raje, skalo ali led?

Sem skalna plezalka. Skala je bolj varna kot led in sneg. Led mi je še vedno "nepoznana" snov. Z Jeffom me je bilo

na začetku res strah, a potem sem se počasi navadila in naučila.

V karieri si imela dve večji nesreči:

prvo, ko si pozabila, da si na ledeniku, in si padla v krajno poč, ter drugo, ko si na vrhu Peaka 4111 na Antarktiki za lepo sliko šla preveč na rob, padla na drugo stran in si zlomila nogo. Obe nesreči sta se zgodili po neumnosti.

Vse nesreče se zgodijo po neumnosti.

Zame je nesreča poraz, saj je igra alpinizma ravno v tem, da se nesrečam izogneš. Bilo me je sram, ko so vsi mediji poročali o tem.

Je umetni kolk posledica teh nesreč?

Ne. Vrat stegenice je bil preveč odprt, zato se je njena glava prehitro obrabila; imela sem artrozo in lani odšla na operacijo, da so mi vstavili umetni kolk. Med padcem v krajno poč sem si zlomila medenico, tudi ledveno vretence, česar takrat niso ugotovili, tako da sem si jo zacelila kar sama z vajami za trebušne in hrbtne mišice, ki jih moram še vedno redno izvajati. Ugotovila sem, da je gibanje, še posebej plezanje, najboljša terapija za vse.

Decembra 1997 si rodila sina Victorja.

Kakšna je bila vrnitev v plezanje?

Takoj po rojstvu je bilo težko priti nazaj v formo, brez trebušnih mišic je težko.

"Imela sem artrozo in lani odšla na operacijo, da so mi vstavili umetni kolk. Med padcem v krajno poč sem si zlomila medenico, tudi ledveno vretence, česar takrat niso ugotovili, tako da sem si jo zacelila kar sama z vajami za trebušne in hrbtne mišice, ki jih moram še vedno redno izvajati. Ugotovila sem, da je gibanje, še posebej plezanje, najboljša terapija za vse."

Poleg tega sem bila zelo zaščitniška mama, strah me je bilo pustiti Victorja drugim v varstvu. V vrtcu je bil le en dan na teden, sicer pa je bil ves čas z mano. Moji starši so bili v Parizu, stari starši po očetovi strani pa prestari, da bi ga pazili. Le nekajkrat sem ga vzela s seboj v plezališče, a sem videla, da to ni dobro za nikogar, strah me je bilo, da bi nanj padel kak kamen. Ko sem plezala, je jokal, tako da sem raje ostala doma.

⁴ Nobene od treh smeri v Les Drus, o katerih je govora (Directe americane, Bonatti in Destivelle) ni več, in sicer zaradi skalnih podorov v steni v letih 1998 in 2005.

je prišel na dan z idejo o tem projektu. Potem je kar nekaj časa trajalo, da smo zbrali potrebna denarna sredstva za tako velik projekt, predvsem za snemanje iz helikopterja.

Kaj počneš sedaj?

Nimam več sponzorjev, živim skoraj izključno od predavanj, ki jih organiziram po podjetjih v Franciji in tujini. To niso čisto navadna plezalna predavanja, temveč želim motivirati ljudi za njihovo delo. Prirejam tudi *team building* seminarje, ko kolektive odpeljem v težje razmere gorskega sveta. Poleg tega imam še druge projekte, namreč s sedanjim spremljevalcem Brunom sva ustanovila založniško hišo Les Éditions du Mont Blanc, ki je zaenkrat izdala devet knjig. Čeprav mi to vzame veliko časa, se le od tega ne da živeti. V Chamonixu je velika konkurenca z založbo Guerin, zato je izziv še večji. Imam tudi zamisel o novem filmu, ki ne bo dokumentaren, temveč igran. Seveda se bo dogajal v gorah, ki so moja strast.

Poleg vsega tega še dosti plezaš?

Nisem nekdo, ki bi plezal vse dni in mislil le na to. Moram imeti še nekaj zraven, navdušujejo me tudi druge stvari. Ko vidim ljudi, ki jih zanima samo plezanje in kako so nesrečni, ko je slabo vreme ali če se poškodujejo, se mi skoraj smilijo. Treba je imeti še kaj drugega, zamenjati okolje, tako spoznaš več ljudi. Tisti, ki so ves čas samo plezali in iz ne vem kakšnega razloga prenehali, so pogosto izgubljeni, brez prijateljev, ker so le-ti ostali v plezalnem svetu. Je pa res, da zelo rada plezam, in ko na primer nekaj mesecev ne utegnem, drugim zavidam njihovo lahkotnost. A po drugi strani si rečem, da sem se odločila početi tudi druge zanimive stvari in da sem ne nazadnje več kot dvajset let počela samo to. Zdaj, če se le da, plezam nekajkrat na teden na umetni steni. V Chamonixu niso najboljši pogoji za skalno plezanje. Želim biti toliko v formi, da preplezam kakšno 7b. V plezališčih sicer nimam projektov, zanje je pri štiriinpetdesetih letih prepozno, si pa želim v hribih preplezati klasične smeri, ki jih še nisem, na primer greben Peuterey Intégrale⁶ na Mont Blanc. Rada bi se tudi vrnila v Yosemite. ○

Vseeno si dobro leto pozneje solirala smer Brandler-Hasse (600 m, 7a+, 6b obvezno) v Veliki Cini. Se ti je zdelo odgovorno?

Nikoli ne tvegam, vedno plezam z rezervo, tako da se mi je to zdelo čisto normalno.

Lahko rečem, da si najboljša alpinistka na svetu?

Nihče ne more tega reči. Možno je, da so punce, ki so preplezale težje smeri in tega ne objavljajo, kot sem jaz. Svojo kariero sem jemala profesionalno, hotela sem živeti od tega. Obstaja veliko alpinistov, ki plezajo v težkih smereh in se jim ne ljubi slikati in snemati. Meni je bilo to vsekakor lahko. Tistih nekaj tekmovalj me je povezovalo z mediji, ki so mi ostali zvesti. Pozneje, ko sem imela v mislih kak projekt, sem samo poklicala in že je bila z mano vsa snemalna ekipa. Bila sem privilegirana.

Te to ni motilo med pomembnimi solo vzponi?

Za težke vzpone sem uporabila drugo taktiko; slikali ali snemali so me

dobri prijatelji, tako da sem imela mir pred novinarji.

Po letu 2000 si plezala manj ...

Ja, vsekakor nisem počela veliko poleg ukvarjanja s sinom. Plezala sem zase, pozimi smo živeli v bližini Buouxa, kjer imam majhno hišo, poleti pa v Chamonixu, tako da smo izkoristili idealne letne čase na jugu in v Alpah. Vse dokler Victor ni šel v šolo in smo se ustalili tule pod Mont Blancom.

Leta 2008 si posnela zelo lep, na festivalih nagrajen film *Au delà des cimes*,⁵ katerega rdeča nit je deliti strast alpinizma s svojimi ožjimi prijatelji. Popeljala si jih na markantne špice masiva Mont Blanc: Grand Capucin, Grepon in Aiguille Verte. Posnetki so tako lepi, skoraj romantični, da bi si vsak želel splezati na vrhove teh gora. Je bila ideja za film tvoja?

Ne, ideja se je porodila med snemanjem nekega plezalnega filma na Reunionu, kjer je veliko deževalo in smo imeli mnogo časa za pogovore. Rémy Tézier

⁵ Preko vrhov.

⁶ Luka Lindič ga je preplezal v 15 urah in pol (op. ured.).

Krojač sedemtisočakov slovenskega rodu

Erwin Schneider (1906–1987)

Anka Vončina

Ob spoznavanju in popotovanju skozi življenje Jožefa Zazule sem med njegovimi mnogimi članki v Planinskem vestniku naletela na dva, objavljena leta 1935, ki govorita o alpinističnih dosežkih štirih prvih odprav članov nemško-avstrijske planinske zveze v visoka svetovna gorstva. Kot alpinist in kartograf se jih je udeležil tudi njegov nečak, Erwin Schneider (13. 4. 1906–19. 8. 1987), sin njegove sestre Johane, Hane, rojene v Idriji. Poročila se je z Antonom Schneiderjem, Čehom, ki je bil v letih 1903–1905 vodja kemijskega laboratorija pri idrijskem rudniku. Tukaj sta se spoznala in v Idriji se jima je na božič leta 1904 rodila hčerka Adica. Med letoma 1905 in 1910 je mlada družina živela na Češkem. V Joachimstalu (današnji Jahimov) se je leta 1906 rodil še sin Erwin in dve leti pozneje Eri. V rudniških analih je Anton Schneider kot vodja laboratorija zapisan še v letih 1910–1918,¹ ko je družina po končani prvi svetovni vojni ponovno, tokrat za vedno, zapustila Idrijo.

Kdo je bil Erwin Schneider

Erwin je bil učenec slovenske, idrijske osnovne šole, zapustil jo je dvanajstleten. Njegova družina je pozneje živela v Hallu na Tirolskem. Realko je obiskoval v Salzburgu in leta 1924 maturiral. Tehniško visoko šolo je obiskoval v Berlinu in leta 1934 diplomiral iz rudarstva.

Z alpinizmom se je začel resno ukvarjati že kot dijak v Salzburgu, od koder se je odpravljal na plezalne ture v Tennengebirge. Te podvige je imenoval "mladostni grehi". Tako kakor njegov stric Jožef Zazula je bil tudi on skrben in dosleden vse svoje življenje. Tudi zaradi svojih izjemnih vrlin je postal velik alpinist in dočkal visoko starost 81 let – bil je hiter, izredno žilav in neomajen v vztrajnosti, znal je

uporabljati glavo, hkrati pa se je znal predati čustvom.

Prve odprave, katerih član je bil, so bile deležne izredne pozornosti tako znanstvene kakor tudi druge javnosti.

V prvi polovici dvajsetega stoletja, natančneje med obema svetovnjima vojnama, so alpinisti tekmovali, kdo se bo prvi povzpел na najvišje svetovne vrhove. Prvi so bili Angleži, ker je največ takih gora bilo v njihovih kolonijah. Sledili so Rusi, njim Francozi in Američani, pozneje tudi Švicarji, Danci in Poljaki ter seveda Nemci in Avstrijci, ki so izvedli nekaj prvovrstnih odprav v Pamir, Himalajo in Ande. Odprave tistih let so bile za ponovno vzpenjajočo se Nemčijo velikega pomena. Uspehi so ji gradili ime in prostor med vsemi preostalimi, zato jim ni manjkalo podpore vladajočih. Poleg alpinistov so se jih udeleževali tudi raziskovalci, zgodovinarji, znanstveniki in, seveda, pod krinko katerega od naštetih, tudi vohuni.

Štiri odprave nemško-avstrijske planinske zveze

Leta 1928 je bil 22-letni Erwin član odprave nemško-avstrijske planinske zveze in nemških znanstvenikov v popolnoma neraziskanem Pamirju

Erwin Schneider na obisku v Mariboru; mama Hana Schneider (rojena Zazula v Idriji 24. 7. 1880; sestra Jožefa Zazule), bratranec (sin Jožefa Zazule) Ciril Zazula, Erwin Schneider (sin Hane) in njegova sestra Adelheide Schneider (hči Hane, Adica). Posneto okrog leta 1960.

Arhiv Jožefa Zazule

v notranji Aziji. Osem vrhov, višjih od 6000 metrov, je bilo takrat prvič preplezanih, "manjših" pa sploh niso šteli. Poleg tega je odprava odkrila 72-kilometrski Fedčenkov ledenik, najdaljši ledenik na Zemlji izven polarnih ledenih puščav. Vrhunec odprave je bil prvi vzpon na Pik Lenin, 7134 m, ki je veljal za najvišji vrh Pamirja in takratne Sovjetske zveze.² 25. septembra 1928 so Schneider in njegova tovariša, Eugen Allwein in Karl Wien, stali na njegovem vrhu kot prvi ljudje na svetu. Po prvi himalajski odpravi v Nepal in Sikim, katere se je udeležil leta 1930, se ga je prijelo ime "Krojač

² Sedaj vemo, da je najvišji vrh Pamirja 7495 metrov visok Ismoil Somoni, od leta 1933 do 1962 Pik Stalin, potem pa do 1998 Pik Komunizma. Vrh se danes imenuje po tadžikistanskem zgodovinskem junaku, vendar se to ime nekako ne prime. Nanj sta se leta 1933 kot prva povzpela E. Abalakov in N. Gorbunov.

¹ Ivica Kavčič: Žgalništvo na Idrijskem, 2009.

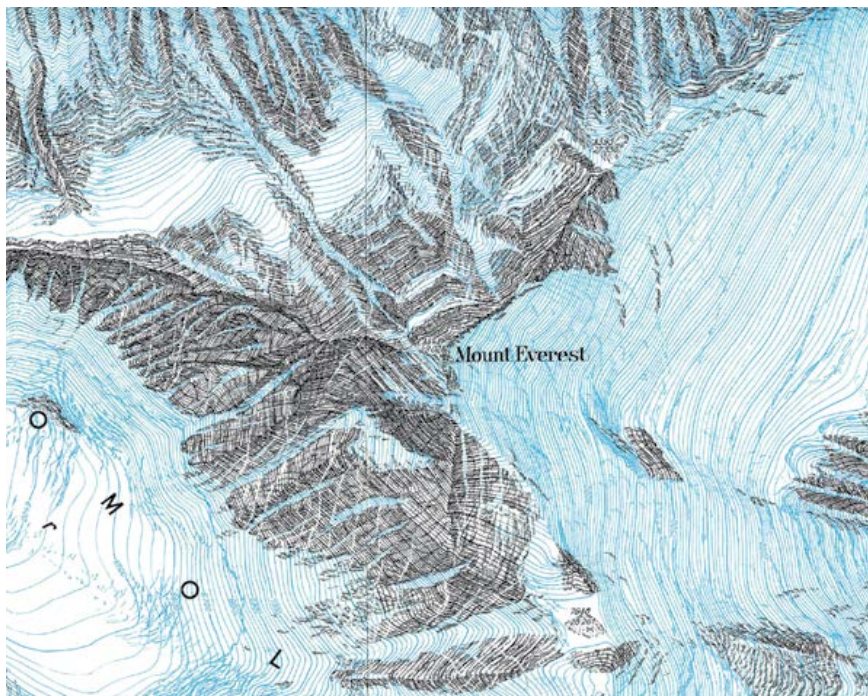
sedemtisočakov" (Siebentausender-Schneider; besedna igra s priimkom). Zraven je bil tudi kartograf in Erwin je kot njegov pomočnik že opravljal samostojne meritve. Odpravo je vodil Nemeč G. Dyhrenfurth, njen glavni cilj pa je bila Kangčendzenga (8586 m), a jim poskus ni uspel. Erwin se je povzpел na štiri sedemtisočake. Tokrat je tudi prvič spoznal, da ga spremlja sreča, saj je ob vzponu na ta tretji najvišji osemtisočak na svetu ledeni plaz odnesel njega in šerpo Četama. Po čudežu je preživel, šerpa pa umrl v ledu. Kljub temu mu je uspel rekorden vzpon tistega časa: s soplezalcem H. Hoerlinom se je povzpел na Jongsong Peak (7462 m), takrat najvišji osvojeni vrh na svetu.³ Kljub temu to ni bil višinski rekord, saj so alpinisti takrat že presegli višino 8000 metrov, vendar le na pobočjih, ne pa na vrhovih. Dve leti pozneje, leta 1932, se je udeležil nove odprave v Južno Ameriko, v Cordillero Blanco, kjer se je kot prvi človek na svetu povzpел na znamenite vrhove: Huascarán Sur (6746 m), Chopicalqui, (6345 m), Artesonraju, (6025 m) in Huandoy (6395 m). Povzpел se je tudi na najvišji vrh južne poloble, Aconcagua (6960 m), ki pa je bila prvič preplezana že davnega leta 1897.

Drama na Nanga Parbatu leta 1934 – še vedno med najhujšimi alpinističnimi tragedijami

Ko je leta 1934 ponovno odpotoval z odpravo v Himalajo, je Planinski vestnik objavil naslednjo kratko novico: "Slovenec na najvišjih gorovjih naše Zemlje. Znani planinec – plezalec Erwin Schneider je o Veliki noči odpotoval v Indijo z ekspedicijo na Nanga Parbat, 8120 m (v Himalaji). To mu je že četrta veleekspedicija: prva je bila 1928 v Altai na Pic Ljenin (po starem Kaufman), 7000 m, druga 1930 v Himalajo (k M. Everestu); tretja 1932 v Cordillero Blanco (Peru) na Huascarán, 6800 m. Letos pa torej na Parbat; v ekspediciji bodo tudi kartografi, ker ondotno ozemlje še ni povsem ozemljevideno. Schneider je diplom. rud. inženir; maharadža v Nepalju mu je 1930 ponudil službo geologa, ki je ni sprejel, ker bi bil predaleč od domovine; morda se sedaj posluži lepe ponudbe." Na Nanga Parbatu se je Schneider drugič srečal s smrtjo. V višinskem taboru so v strahotnem snežnem neurju

Erwin Schneider je bil leta 1930 udeleženec nemške odprave na Kangčendzengo, tretji najvišji vrh na svetu. Foto: Aleš Koželj

Schneiderjev zemljevid Everesta v merilu 1 : 25.000 velja za prvi veliki zemljevid tega območja in danes predstavlja kartografsko klasiko. Leta 1960 ga je izdal inštitut Freytag-Berndt z Dunaja. Vir: www.freytagberndt.at

in viharju umrli trije alpinisti in šest nosačev, le oba Tirolca, Erwin Schneider in Peter Aschenbrenner,⁴ sta strahoto preživela. Prišla sta na greben na višino

7895 metrov, vendar sta se morala vrniti.

Leta 1937 je na povabilo SPD v predavanju to dramo predstavil slovenski javnosti. Nanga Parbat – Golo goro še vedno imenujejo tudi Hudičeva gora ali Gora ubijalka, saj noben drug gorski vrh še ni zahteval toliko človeških žrtev. Zanimivo predavanje sta v svojih izvodih povzela dnevnikar Slovenki narod in Slovenec.

³ Die Erstbesteigung erfolgte am 3. Juni 1930 durch den Deutschen Hermann Hoerlin und den Österreicher Erwin Schneider (vir: Wikipedia).

⁴ Priimek Aschenbrenner je tesno povezan z našo alpinistično zgodovino; poznamo Aschenbrennerjevo smer v Travniku, ki pa jo je preplezal Petrov brat Paul. Peter, odlični in slaven avstrijski alpinist, gorski vodnik in izvrsten predavatelj iz Kufsteina na Tirolskem, je bil hkrati z Erwinom udeleženec obeh nemško-avstrijskih himalajskih ekspedicij.

Lech am Arlberg, dom Erwina Schneiderja v zadnji tretjini življenja Arhiv Jožefa Zazule

Prvo kartografiranje nekoristnega sveta

Odprav v še neraziskana visoka gorstva sveta se je Erwin udeleževal predvsem kot alpinist, ves čas pa je pomagal tudi pri kartografskih meritvah. Kakor na prvi himalajski odpravi leta 1930 je tudi leta 1932 s takratnim predsednikom nemške planinske zveze, profesorjem Kinzlom, opravil veliko kartografsko delo. Izjemno pomembno je bilo njegovo kartografsko delo v Peruju, ki ga je popolnoma prevzelo za skoraj dvajset let. Leta 1936 se je v Cordillieri Huayhuash v Peruju kot prvi človek povzpel na pet vrhov (med njimi na znano Siulo Grande, (6344 m) ter prvič vodil samostojne meritve in vrednotenja rezultatov. Leta 1939 je bilo zanj če že ne usodno, pa vsaj prelomno: med zimskim vzponom po grebenu Biancograt na Bernini so mu močno pomrznile noge, ki mu jih je mraz poškodoval že na prvi odpravi v Pamirju na Pik Lenin. Amputirali so mu prste in stopala obeh nog. Prerokovali so mu dosmrtno šepanje z berglami, česar pa se ni niti malo prestrašil – od tedaj je predvsem za spuste začel uporabljati smuči. Brez dvoma je med prvimi, ki je s smučkami sestopal z najvišjih vrhov, kar je vsekakor začetek alpinističnega športnega smučanja.

Krojač prve karte Mount Everesta

Med vojno in po njej je opravil vrsto meritev za osnovne karte nekaterih alpskih predelov. Po letu 1955 pa je začel s svojim glavnim življenjskim projektom: kartografsko izmero vzhodnega Nepala in območja Mount Everesta – Khumbu Himal v merilu 1 : 50.000. Malone trideset let je bil skoraj neprestano na poti, da je opravil velikansko delo – prvi je pripravil karto Mount Everesta in pogorja okrog najvišje gore

sveta. Kot vodja merilne skupine nemškega raziskovalnega projekta v Nepalju je od 1959 do 1974 premeril približno 11.000 kvadratnih kilometrov, predvsem visokogorja v vzhodnem Nepalju. Seveda si težko predstavljamo, kaj pomeni na taki višini (več kakor 6000 metrov), med viharji in v hudem mrazu postavljati stative in ustrezno pripraviti teodolite. Da so rezultati njegovega terenskega dela nekoč zagledali luč sveta kot zemljevid, pa je seveda porabil še nešteto nočnih ur dela za pisalno mizo. Erwin Schneider je bil vsestranski alpinist. Enako dober je bil v skali, ledu in snegu. Njegov moto je bil "kolikor višje in kolikor bolj strmo, toliko ljubše". Ravno zato je lahko postal tako odlični merilec gorskega ozemlja. Na področju izmer je bil zaradi svojih alpinističnih zmožnosti neprekosljiv. Česa takega ni mogel delati tako dobro nihče pred njim in tudi nihče za njim, sedaj v merilni tehniki namreč uporabljajo letala in satelite.

Zasebno je živel skromno in asketsko

S svojimi zemljevidi gora ni približal le alpinistom in drugim obiskovalcem gorskega sveta, ampak vsem naravoslovcem. Zasebno je živel skromno in odmaknjeno, nazadnje že kar ljudomrzniško. Sicer pa je bil nenavadno ustrezljiv in vedno pripravljen pomagati, prav tako pa posredovati vse podatke, do katerih se je bil dokopal, kar so nekateri grdo izkoriščali. Velikodušno je podpiral in spodbujal mlade, pogosto jih je na lastne stroške jemal s seboj v gore. S tem je prižgal marsikatero drobno iskrico v mladih gornikih in raziskovalcih gorskega sveta. Lastnih dosežkov ni poudarjal, svojih potovanj in plezalnih vzponov ni opisoval, komajda jih je kdaj omenjal. Ali naj bi se še kdo za njim veselil njegovih prvih vzponov, pristopov in smučanja?

Počastitve in javne nastope je odločno odklanjal. Ne s prevelikim navdušenjem pa je vendarle prevzel častni prstan innsbruške univerze leta 1959 in se "sprijaznil" s tem, da so mu na filozofski fakulteti leta 1975 soglasno podelili profesorski naziv. Svoj življenjski slog je ohranil do zadnjih dni. Še decembra 1986 je na merilnih poletih v Nepalju "posejal svoj zadnji ječmenček", kakor je dejal sam, ko je s svojim indijskim pilotom letel brez kisikove maske na višini več kakor 7000 metrov okrog Kangčendzenge, čeprav ne bi smel više od 3000 metrov. Navdušen in skoraj pretresen je bil, da je po 56 letih lahko ponovno videl bazne tabore, poti in vrhove, ki jih je spoznaval leta 1930 ob prvem obisku Nepala, ki je postal njegova druga domovina. Komaj se je vrnil domov, so se že začeli oblikovati načrti za nove polete okrog Cordillere Blance, a tega ni več mogel izpeljati.

S svojim delom si je prislužil častni naziv profesorja

Da so ga cenili tudi v znanstvenih krogih, pove dejstvo, da so ga imenovali za profesorja. Rektor innsbruške univerze je njegovi ženi Adelheid v sožalnem pismu ob njegovi smrti med drugim dejal, da "je bil profesor dipl. inž. Erwin Schneider z univerzo v Innsbrucku tesno povezan, odkar so ga leta 1959 vpisali v častno knjigo te univerze in mu dodelili častni naslov 'excellenti in telleris'. Počastitev je bila posledica tega, da smo visoko cenili njegove izredne sposobnosti tako na znanstvenem kot na tehniškem področju, posebno pa še izdelavo karte, na kateri je upodobljena skupina Mount Everesta". Koliko življenj bi potreboval povprečen človek, da bi doživel, naredil in dosegel toliko kot ta izjemni alpinist in gorski zemljemerec! Ponosni smo, da je bil napol tudi slovenske krvi. Ponosni, da je prve šolske klopi gulil v našem mestu. Ne le za en film, ampak za več napetih in pretresljivih filmov je bilo doživljanje v njegovem plodovitem življenju ... ●

Viri:

Planinski vestnik, letnik 1988, št. 2, neznani avtor (verjetno Tine Orel).

Planinski vestnik, letnik 1935, št. 10, avtor Jožef Zazula.

Planinski vestnik, letnik 1935, št. 11, avtor Jožef Zazula.

Fotografije so iz družinskega arhiva Jožefa Zazule, za katerega skrbi Irena Murko Zazula.

O simboličnih nagrobnikih v gorah

"Kaj misliš, zakaj postavljajo spominske plošče v hribih, čeprav ima umrli spomenik na pokopališču? Iz pietete do dragega pokojnika?"

"Ljudje jih postavljajo zaradi sebe, ne zaradi umrlih. Jaz bi vse dol pometal," je kolega odločno povedal svoje neomahljivo stališče.

Lahko ploščo jemljemo tudi kot opozorilo, da se nahajamo na nevarnem mestu poti na goro ali v njegovi bližini? Kadar grem mimo takega obeležja, ga običajno komaj opazim. Če je pritrjeno na vznožje stene, pod katero pelje pot, morda radovedno pogledam navzgor, da bi videl, če je nad menoj kaj grozečega, oziroma ugibam, kaj je tisto, kar je povzročilo nesrečo: padajoč kamen, se je človek morda zaplezal in omahnil, ga je mogoče odnesel plaz? V Sončnih ploščah pri Arcu je blizu vstopa v smer Teresa spominska plošča dvema plezalcema, ki sta padla z roba stene. Postavljena v spomin je hkrati opomin, da tudi v tako lepi smeri lahko pride do tragedije.

Želijo žalujoči svojci, prijatelji ali planinsko društvo s ploščo ob izgubi člana družine, prijatelja ali priljubljenega člana neke planinske sredine izkazati žalost in prizadevanje, da njegovo ime ne bi prekmalu utonilo v pozabo? Da je umrl v gorah, ki jih je tako ljubil, je verjetno kaj slaba tolažba za tiste, ki so ostali sami in čustveno prizadeti. Zavest, da se je ponesrečil pri tistem, kar je najraje počel, pri plezanju, hoji ali turnem smučanju, jim ne more ublažiti izgube. Jim je plošča morda vsaj malo v uteho? Predstavlja njihovo malo zasebno svetišče, oltarček, kapelico, katerega pravi pomen poznajo, občutijo in vidijo s svojimi duhovnimi očmi samo oni? Ali ti mali simbolični "nagrobniki" sploh sodijo v gorsko okolje? Lahko pokvarijo razpoloženje, ki ga vzbuja krasna narava, lep dan, dobra družba? Na lepem se namreč pojavi ta

nepopustljivi in neizprosni dokaz o minljivosti in dokončnosti vsega živega, tudi našega življenja.

Bi bilo najbolje, da bi plošče postavljali v spominskem parku, kakršen je v Kamniški Bistrici? V tak park bi lahko nosili svečke tudi tisti, ki ne zmorejo (več) v višje lege.

So torej spominske plošče nekakšen *memento mori*, opomin, da "dolgot življenja našega je kratka," kot je zapisal France Prešeren?

Veliko vprašanj, nič odgovorov, zlasti ne na začetno vprašanje ... Razen če niso podvprašanja hkrati tudi odgovori. V dvomu sem se obrnil na stroko.

Psihologinja mag. Petra Veber Tasič razmišlja: "Smrt sprejemamo kot del življenja, vemo, da bomo umrli, prav tako tudi ljudje okoli nas. Za večino ljudi predstavlja nekaj, o čemer težko razmišljamo, saj v nas prebujata težke in nedvomno močne občutke. Smrt vedno preseneči, četudi vemo, da je neizogibna. Pogosto slišimo za smrt nekoga, ki smo ga poznali na videz ali le po imenu, a lahko nas doleti tudi smrt bližnjega ali najbližjega človeka. Takrat jo doživljamo globlje, bolj dokončno in skrivnostno.

Kadar je smrt naravna in se zgodi v starosti, jo precej lažje sprejmemo kot del naravnega toka življenja. Smrt v gorah pa v glavnem ni naravna in povezana s starostjo človeka.

Večinoma je povezana s pogumom, strastjo, tveganjem, nepremišljenostjo, utrujenostjo, s spletom na videz nepomembnih, nesrečnih naključij ... In v zadnjih letih je vedno več, preveč smrti prav tam, kjer se hribovci običajno počutimo bolj v stiku s samimi seboj, v gorah.

Smrt že zaradi svoje narave, skrivnostnosti in povezave z življenjem zahteva, da se je spominjamo. Ljudje svoje najbližje pokopljemo na pokopališču in tja se lahko vračamo in se jih v tišini spominjamo. Tako se lahko lažje zavemo celote našega bivanja,

ki je zagotovo sestavljeno tudi iz naše preteklosti, katere del so naši predhodniki in najdražji, ki smo jih izgubili.

ln že od nekdaj smo imeli potrebo, da s spominskimi znamenji (napisi, rožami in svečami) obeležimo kraj, kjer se je zgodila neka nenadna, prezigodnja smrt. Velikokrat so to ceste in tudi gore. Kljub temu da ta obeležja na cestah voznikom predstavljajo tudi resen opomin in zahtevo po varni vožnji, bi se posledice (zaradi zmanjšane pozornosti voznikov) utegnile odraziti in ogrožanju in zmanjševanju varnosti prometa. Zato jih je treba redno odstranjevati.

Spominske plošče v gorah pa niso le spomin na tiste, ki so ljubili gore in tam izgubili svoje življenje, ampak so tudi opomin vsem nam, ki tja zahajamo.

Našo pozornost usmerijo na žalosten in nepričakovan dogodek, ki se je zgodil nekому pred nami. "Mami, kaj pa tukaj piše?" me je od svojega tretjega leta spraševal moj sin, kadar smo šli mimo kakšne plošče v spomin planincu ali alpinistu, ki je tam nenadoma končal svojo življenjsko pot. Vedno znova je potem pogovor stekel o tem, kako je v gorah čudovito, a je obenem lahko tudi zahtevno, nevarno in prav zato moramo spoštovati pravila o varnem obnašanju v gorah. Takrat se vedno znova zavem, da je prav in dobro, da so v gorah taki opomniki, ki počasi postajajo del naše zgodovine. Dajejo nam priložnost, da morda v hribe hodimo drugače, kot bi sicer.

Poznala sem dva mlada fanta, ki sta svoje življenje že pred leti izgubila v gorah. V gore sta hodila, ker jima je to pomenilo način življenja, ker sta bila tam bližje sebi in drugim. Gore sta občudovala in ljubila ter veliko, morda preveč tvegala. Nobeden od njiju nima svoje spominske plošče na kraju, kjer je izgubil svoje mlado življenje, a vedno, kadar nas pot popelje tam mimo, smo v mislih z njima in vemo, da je delček njiju ostal tam, kjer jima je bilo lepo.

Spominski park v Kamniški Bistrici
Foto: Mire Steinbuch

Spominska obeležja umrlih v hribih zagotovo sprva tudi pomagajo preboleti bolečino njihovim bližnjim in jim predstavljajo spomin nanje. Ostalim pa, ki se na poti srečujemo z njimi, lahko omogočijo trenutek zavedanja minljivosti in s tem enkratnosti naših življenj v trenutku, ki je tukaj in zdaj. Dobro pa je, da ostanejo in postanejo tudi opomniki, povezani z varno hojo v gore."

Bil je krasen dan na Velebitu, ko sem prešerne volje, zadovoljen s turo, pomirjen s svetom in samim seboj sestopal s Svetega brda proti Vlačkogradu. Z očmi in dušo sem vsrkaval lepoto in bogastvo barv v okolici. Zavil sem navzdol, počez čez melišče, ko mi je korak zastal ob skali, na katero je bila pritrjena spominska plošča. Kaj pa ti tukaj, sem pomislil in stopil bližje. Tisto, kar sem prebral, me je pretreslo. Zaradi preprostih ganljivih vrstic, pod katerimi so bila imena treh umrlih planincev, se mi je v grlu naredil velik cmok. Čez čas sem krenil naprej. In glej, dan je bil še vedno enako lep kot prej ... ●

Noč na Prestreljeniku

Vanja Sossou

Foto: Vanja Sossou

V kotanji doline Krnice, nekje na 1300 metrih nadmorske višine, si na čevlje natakne dereze. Dan je ves svež in čudovito jasen. Pokrajina, ki nas obdaja, je lepa, prostrana in obenem enolična. V daljavi iz beline izstopata skalnata piramida Prestreljenika in vrh Lope. Konice derez ob dotiku s površino škripljejo, a dobro prijemajo v trdo podlago. Hitro in varno napredujemo po pobočju v smeri škrbine pod Prestreljenikom. Osredotočeni se lotimo plezanja po strmi in izpostavljeni vesini z naklonino do 40 stopinj. V popoldanskih urah že stojimo vsi trije na vrhu Prestreljenika – Monte Forato. Razgled je prostran in sega vse od Jadrana do Triglava. Nikjer ne opazimo nobenih drugih planincev ne turnih smučarjev. Navdušeni smo nad opravljenim, uspeh nam je dal krila. Vredno se je bilo potruditi. Vesel sem, kajti to je ena izmed mojih prvih zimskih tur v visokogorju. Pozimi so gore očarljivejše in težje dostopne, saj zahtevajo poznavanje vseh svojih muhavosti. Vremenski pogoji so idealni, zato se odločimo za krožni sestop. Prepustimo se negotovostim neke nove, še neuhojene poti. Z vrha Prestreljenika bomo sestopili na spodnjo škrbino, z nje pa mimo znamenitega naravnega okna prečili proti Hudemu Vršiču. Nato bo sledil spust mimo labirinta Kaninskih podov v bovško kotlino in v Kaninsko vas.

Zvečeri se. Med sestopanjem nam zahajajoče sonce ponudi zadnje in enkratne prizore v obliki igre svetlobe in senc. Z nočjo smo pri neoskrbovanem domu Petra Skalarja, kjer obmirujemo. Noč je kristalno čista. V daljavi so vidne luči, ki iz mest in zaselkov odsevajo v temo Furlanske nižine. Sedimo na klopi, prekriti s snegom, in iz termovke izpijemo še zadnje požirke toplega čaja. Solidarno si razdelimo tablico čokolade z lešniki. Med seboj skoraj ne govorimo, tišina se spaja z okoljem in je skoraj popolna. Nadaljujemo s sestopom, ne vedoč, da smo nekje zgoraj pogrešili in zašli v slep, brezizhoden dol. Žal se tega zavemo šele na najnižji točki. Skoraj vedno je narobe, če v svojih dejanjih slepo zaupaš samo občutkom. Slutimo, da je izhod iz blodnjaka Kaninskih podov v prijaznejši svet le lučaj od nas, a kaj, ko se človeška upanja tako rada prelevijo v razočaranja. Pred nami naenkrat ni več enakomerne snežne podlage, ampak sem pa tja iz nje štrli ruševje. Prišli smo na rob prepada. Teren pada za dobrih štirideset metrov v globino in nas ločuje od gozdnega pasu, prepletenega s pravilničnimi stezami in pastirskimi stanovi. Ujeli smo se v past. Na zemljevidu dokončno preverimo, kje se nahajamo v tem zakletem zakraselem svetu. Tovariši se oddalji od naju in previdno spleza po skalnem skoku nekaj metrov navzdol, kjer se dokončno prepriča, da brez vrvi prehod ni možen.

”Tod ne bo šlo!” odločno zaključi, ko prigazi do naju.

V alpinističnih zgodbah so odločitve vedno tako prvinsko naravnane. V teh zgodbah se najde prisposodbo življenja. Vedno gre za neko intimno hrepenenje po velikem vzponu, ki mu sledijo krize, naponi in odrešitve. Nekatere zgodbe se končajo z vrhom, druge s porazom in vrnitvijo. V našem primeru pa vrnitev pomeni ponovnih šeststo višinskih metrov vzpona po rahli gazi, ki smo jo ob sestopu tako romantično zarisali v pobočje Kanina.

Začnemo se premikati navkreber. Koraki postajajo kratki in težki. Vzpenjanja nikakor noče biti konec. Meča pečejo in žeja nas pesti. Želim si, da bi imel še kakšen požirek tekočine, toda zadnje rezerve smo izpili že pred tremi urami. Najraje bi se kar ulegel v mehko belino in obtičal v njej, ne misleč na posledice ... Občasno zapiha in kljub toplim oblačilom čutim, kako mraz prodira v kosti. V hipu osmislim vso svojo rekreacijsko dejavnost v obliki polovičnih maratonov in pohodov. Brez vsega tistega znojenja bi bil po vsej verjetnosti izgubljen. Noge me ne bi držale več pokonci.

Prispemo do nekajmetrske stopnje s krepko naklonino. Za trenutek počivamo. Obsedim v snegu z nahrbtnikom na ramenih in opazujem, kako soj dveh čelnih svetilk zapeše po pobočju v temo. Sledim jima. Popolnoma mehansko se opiramo na cepine in počasi sestopamo. Iznenada se kot privid sredi puščave pojavi pred očmi platforma z moderno utrdbo, ki stoji sredi skal in ledu. Dehidrirani in izčrpani vstopimo v njeno notranjost. V civilizacijo plezamo po širokih jeklenih stopnicah, obdanih z betonom. Brezciljno, kot junaki v najboljših videoigrah, rinemo po dolgem in temnem hodniku naprej. Na koncu opazimo droben odsev luči. Odpremo vrata in vstopimo v ogret prostor. Zaudarja po žganjici in cigaretne dimu. Nastalo tišino prekine naš pozdrav, sledi množičen krohot in serija vprašanj in odgovorov. Planem proti pomivalnemu koritu. Nekdo me opozori, da voda ni pitna, a kljub temu kar zlivam tekočino vase. Zapustimo zgornjo postajo kabinske žičnice in se prepustimo objemu mrzle zime. Sestopamo kar po smučišču. Odisejada po kaninskih širjavah se zaključuje v dolini; po več kot sedemnajstih urah hoje. ●

Smučišče in žičniški objekti na Kaninu so od nesreče kabinske žičnice konec januarja 2013 zaprti (op. ur).

Krasen svet med Sočo in morjem

Komenski Kras

"Misli la sen, ka je tü pri vas planouta ... in ka je tü fse samo ravnou," so bile besede ene od udeleženk kolesarske skupine iz Prekmurja, ki sem jo nekoč s kolesi popeljal po Krasu. Sedaj, ko mi je turno kolesarstvo postalo tako rekoč način življenja in ko z gorskega kolesa drugače gledam na kraške kolovoze in steze, mi še vedno z vabljaajo nasmeħ na usta.

Šumko je leta 2006 opustošil velik gozdni požar. Ena redkih dobrih posledic tega dogodka so prostrani razgledi.
Foto: Andrej Bandelj

Andrej Bandelj

Res je, še iz šolskih učbenikov vemo, da Kraševci živimo na planoti med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino, a ker hudič tiči v podrobnostih, stvar seveda ni tako enostavna. Najprej bomo hudiča zamejnali z besedo čar in pravi čar planote Krasa iskali v besedi razčlenjenost. Neštete vrtače, podolja in hribi, ki kraške gmajne spreminjajo v čudovita razgledišča po velikem delu slovenskega zahoda, sosednje Furlanije, morja in alpskega loka od Dolomitov do Julijcev, so prav tako čarobni kot žlahtnost črnega terana, prefinjenost pršuta, kamnoseška umetnost ali gostoljubnost Kraševk in Kraševcev. Še več. Ponujajo nam odlično podlago – tokrat tisto, po kateri bomo

pognali svoja gorska kolesa – za to, da ta prekrasni del naše dežele doživimo aktivno, športno. In verjemite, vsakomur bo nemudoma jasno, da je življenje na planoti lahko sila razgibano.

Kras je prostran ...

Od pobočij prepihane Vremščice na jugovzhodu do s strelskimi jarki iz prve svetovne vojne posejanih gmajn okrog Doberdoba je dobrih petdeset kilometrov. Približno pol manj jih prečkamo, če svoje noge najprej namočimo v morskih pristanih starih slovenskih ribičev pod Nabrežino in Križem, nato pa skušamo kaj vode najti še v Raši in Branici, potokih, ob katerih si Kras podaja roke z Vipavsko dolino.

Vmes kaj prida vode ne bomo našli, zgolj v kakšnem obnovljenem kalu ali lokvi, odkrili pa bomo zares veliko možnosti za dobre kolesarske ture, ki jih bomo zabelili z obiskom prelepih kraških vasi, ogledom starih cerkva, ostankov žalostnih bojišč izpred stotih let in še marsičesa. In najbrž si bomo za samonagrajevanje po napornem kolesarjenju privoščili še kakšno vinsko-kulinarično dobroto pri katerem od številnih ponudnikov ob poti. No, vsaj če poslušate nasvet domačina, ki je prepričan, da na Krasu najbolj čarobne stvari vselej nastajajo v podzemlju. Bodisi v globokih kapniških jamah bodisi v veliko plitvejših kleteh ...

1

4

2

3

Mnogi deli Krasa so bralcem že precej dobro poznani. Marsikdo je v gozdarjih že odkrival območja, ki jih prečka Slovenska planinska pot. Med Nanosom, Vremščico, Slavnikom in Kraškim robom se marsikaj čudovitega vidi tudi izza *balance*. V osrednjem delu "planote" bo vsak našel kaj zase. Samo odlična vodnika Miloša Stankoviča je prej treba vzeti v roke. Knjigi *S kolesom med kraškimi kamni* in *Volnik bosta* v veliko pomoč, preden poženemo kolesa okrog Dutovelj in Sežane.

Na tem mestu pa se selimo še malce dlje na severozahod, tja, kjer se skrivajo turnokolesarski biseri, ki jih markirane poti niso preveč prekrile. Obiskali bomo vrhove nad Komnom in se po starih, že napol pozabljenih kolovozih potopili v srce Krasa. Prav tu, dobrih dvajset kilometrov stran od slavne Lipice in Unescovih Škocjanskih jam, se nam ponuja Kras v svoji najpristnejši podobi. In še prežet je z bogato zgodovinsko in etnološko dediščino. Z njegovih vrhov (naj vas njihova nizka nadmorska višina ne zavede, saj se napačno razumevanje besede planota tu lahko hitro ponovi) se bomo že od blizu spogledovali s sosednjim čudovitim Posočjem. Tudi to me prepričuje o tem, da lahko na kopastem grebenu med Štanjelom, Trsteljem in Cerjem ter med vasmi neposredno pod njim hitro doživimo nekakšen podaljšek enega najlepših slovenskih turnokolesarskih ciljev.

Komenski Kras in njegove posebnosti

Celotni severni rob Komenskega Krasa se namreč dvigne v niz vrhov, ki povezujejo znamenito vas Štanjel na vzhodu in območje nekdanjega soškega bojišča s potmi miru pri Opatjem selu na

- 1 Pogled na Štanjel Foto: Vladimir Habjan
- 2 Križišče makadamskih cest pri Kobjeglavi Foto: Andrej Bandelj
- 3 Ljubiteljem kamnoseške umetnosti na Krasu ne bo dolgčas. Foto: Andrej Bandelj
- 4 Mimo Marijine cerkve v Obršljanu pri Komnu Foto: Andrej Bandelj
- 5 Kolesarimo tudi po trasi nekdanje vojaške železnice, ki so jo med prvo svetovno vojno za potrebe avstro-ogrske vojske uredili ruski ujetniki. Foto: Andrej Bandelj

zahodu. Ti vrhovi res niso visoki, saj najvišji Trstelj doseže 643 metrov, večina ostalih pa se dvigne 400–500 metrov nad gladino morja, a številna sedla med njimi greben dodobra razčlenjujejo, tako da skrb za kakšno pomanjkanje kolesarskih *višincev* na turi po tem območju ni potrebna.

Severni rob Krasa lahko podrobneje razdelimo na tri dele, ki jih razmejujejo lokalni cesti Komen–Branik in Komen–Dornberk. Vzhodni del, ki se začne pri Štanjelu, se ponaša z izjemno lepimi gmajnami, ki jih junija s cvetenjem, oktobra in novembra pa z rdeče obarvanimi listi krasijo nepregledne blazine ruja. Poleg tega lahko z najvišjih točk okrog vasi Lukovec in zaselka Grižnik uživamo prekrasen pogled na celotno Vipavsko dolino, rob Trnovskega gozda in vrhove zahodnih Julijcev v daljavi. Osrednji del grebena, med prej omenjenima cestama, je danes povsem drugačen, kot je bil pred letom 2006. V takratnem izjemno vročem poletju je vrhove Šumke, Svetega Martina, Ovnjakov in Svete Katarine namreč opustošil eden najboljšežnejših gozdnih požarov v državi. Prostrani gozdovi črnega bora, ki so nekoč nudili senčno pribežališče pred poletno pripeko, so le

Trans-Slovenija in Slovenska turnokolesarska pot na Komenskem Krasu

"To je za kolesarja fantastično področje," mi je nekje okrog Volčjega Grada prišepnil znameniti nemški gorski kolesar Uli Stanciu, ko smo poleti 2013 skupaj odkrivali skrite kolovoze Krasa. Prepričan sem, da mu bo pritrnil marsikdo, ki se bo v prihodnje podal po kateri od nastajajočih gorskokolesarskih transverzal. Tako *Trans-Slovenija*, na svoji poti od Podkloštra do Pirana, kot *Slovenska turnokolesarska pot* bosta namreč vijugali tudi po Komenskem.

še spomin. A v nesreči lahko odkrijemo vsaj nekaj dobrega. Nove in obnovljene gozdne ceste, požarne poti in steze so danes kot nekakšen balkon nad Krasom in Tržaškim zalivom. Pogledi pa so ob kakšni razjasnitvi zahodnega obzorja po deževju še veliko bolj prostrani. Nekega dne sem šele s pomočjo spletne strani, ki omogoča izris gorskih panoram, odkril, da sem s Svete Katarine zrl na gričevje Berici med Padovo in Vicenzo, 170 kilometrov daleč v Benečiji!

Ko bomo kolesarili tod, si lahko ogledamo še ostanke starih cerkvic Katarine in Martina na vrhovih, ki sta po njiju tudi poimenovana, najvišje točke požarnega in izsekanega grebena pa zasedajo gomile kamenja, ki je nekoč gradilo prazgodovinska gradišča. Že prvi

prebivalci našega Krasa so očitno vedeli, kje je lepo ...

Zahodni del opisanega območja je najvišji. V skoraj ravni črti od vzhoda proti zahodu se nizajo vrhovi Trstelj, Stol, Stolovec, Vrtovka, Veliki vrh, Fajtji hrib in Cerje. Novogoriški markacisti so jih povezali z označeno grebensko potjo, ki je za turne kolesarje posejana s preveč ostrimi skalami in prestrmimi odseki, zato pa imamo na voljo povezovalno gozdno cesto in številne kolovoze, po katerih se bomo popeljali od prostranih razgledov do številnih strelskih jarkov, kavern, topniških položajev in drugih ostankov soške morije iz prve svetovne vojne, nad katerimi kraljuje nastajajoči Spomenik branilcem slovenske zahodne meje na Cerju.

Avstro-ogrske vojaške železnice – priložnost za gorske kolesarje

Pred skoraj stotimi leti, ko so se na severozahodnem Krasu bili srditi boji, je avstro-ogrska vojska za oskrbovanje bojišča zgradila številne proge. Prek Komenskega Krasa so speljali dve: normalnotirno od Dutovelj do Kostanjevice (22 km) in ozkotirno od Krepelj do bližine Gorjanskega. Prva nam že danes ponuja zanimivo kolesarjenje po določenih odsekih, druga pa je sicer pretežno zaraščena, a marsikje poteka zelo slikovito in bo morda kdaj v prihodnje služila tudi kolesarjem.

S prostranih gmajn pri Lukovcu se nam odpre nenavaden pogled na Štanjel; v ozadju levo Nanos. Foto: Andrej Bandelj

Nič manj zanimivo od opisanih vrhov pa ni njihovo kraško podnožje. Sploh če se spomnimo na dejstvo, da se od ene lepe kraške vasi do druge lahko podamo po skritih kolovozih in stezah, ki nas bodo vsaj v mislih povedle v čas, ko so Kraševci po njih gnali črede živine in obiskovali prijatelje. Vsak letni čas nam bo pri tem pustil drugačen vtis. In vsak obisk bo v nas krepil zavest o izjemnem trudu, s katerim so si tukajšnji prebivalci nekoč lajšali težak obstanek na negotoljubni zemlji. A smo obstali. Navkljub takim in drugačnim viharjem, ki so rohneli prek suhih zidov in skozi ozke gase kraških vasi. In pri tem znamenita burja niti ni bila najsilovitejša od vseh ... Izberite si torej lep konec tedna ali dva in se s kolesarskega sedeža razglejte tudi po vaseh, kot so Lipa, Sveto, Volčji Grad, Pliskovica ali Kobjeglava. Zagotavljam vam, da boste kasneje na

zemljevidu znali poiskati tudi male gruče hiš pod imeni Nadrožica, Škofi ali Kregolišče ...

Komenski Kras vselej ohranja še nekaj pridiha skrivnostnosti. Na poti do njih se morate potruditi ... tudi z orientacijskimi sposobnostmi. Presenečeni boste

nad razvejanim prepletom kolovozov in gozdnih cest, zato je dober zemljevid nujni del opreme. Če pa želite na pot povsem brez skrbi, je najbolje, da Kras, njegove zgodbe in lepote raziskujete v družbi vodnika. Opisane ture lahko po želji tudi kombinirate in združite. ●

Sveto

Mnogo je vasi na Komenskem Krasu, ki si zaslužijo naš obisk, med njimi pa vendarle nekoliko izstopa vas Sveto pri Komnu. Tu imamo na majhnem prostoru veliko zanimivosti, ki pritegnejo pozornost: vaška cerkev sv. Tilna iz 17. stoletja, katere tloris je osmerokoten, celotno ostrešje pa, kot velik dežnik, sloni na enem samem stebru; večstoletna lipa pred cerkvijo, slikovit vaški vodnjak, avstro-ogrsko vojaško pokopališče sredi kraja in ostanki vojaške železnice, po katerih lahko delno tudi kolesarimo. Številne hiše pa se ponašajo z izjemnimi kamnoseškimi detajli.

Sredi Svetega nas na tragično vojno pred stotimi leti opominja vojaško pokopališče.

Foto: Andrej Bandelj

informacije

Dostop do izhodišč Štanjel, Komen in Kostanjevica na Krasu

Ena največjih prednosti Krasa je ta, da ob odlični cestni povezavi z osrednjo Slovenijo na eni in Italijo na drugi strani ohranja status nekakšne mirne in neokrnjene oaze znotraj prometnega obroča, ki ga obdaja. Po avtocesti se samo pripeljemo do izhoda Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah lahko zavijemo proti Štanjelu ali proti Komnu in naprej do Kostanjevice na Krasu.

Štanjel in Komen sta od avtocestnega izhoda oddaljena 20 kilometrov, Kostanjevica pa 30. Do izhodišča v Štanjelu se lahko pripeljemo tudi z vlakom.

Planinske kočje: Stjenkova kočja na Trstelju, 610 m, odprta ob petkih, sobotah, nedeljah in praznikih, telefon 041 935 945; Mladinski hotel v Pliskovici, telefon 05 7064 02 50, spletna stran www.hostelkras.com. V vaseh ob opisanih poteh so na voljo številna zasebna prenočišča, gostilne, turistične kmetije in znane osmice.

Literatura: Miloš Stankovič: *S kolesom med kraškimi kamni*. Samozaložba, 2011.

Miloš Stankovič: *Volnik*. Samozaložba, 2012.

Zemljevidi: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000; Državna topografska karta, 1 : 25.000, listi 145 (Opatje selo), 146 (Gorjansko) in 147 (Branik); Primorska in Kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Lukovec iz Štanjela, krožna tura po planoti

Tura nam ponuja čudovit preplet lepote kraške arhitekture, labirintov gručastih vasic in razglednih prostranstev kraške

gmajne, ki jo odlikuje najznačilnejša pokrajinska podoba Krasa. Odkolesarili bomo iz Štanjela – bisera med

kraškimi naselji – in se povzpeli na vzhodni del severnega roba planote. Po kolovozih in makadamskih cestah

bomo prečili travnate hrbte in se spustili v osrčje Komenskega Krasa. Mimo znamenite cerkve v Obršljanu in skozi značilne vasi Tomačevico in Kobjeglavo se bomo vrnili na izhodišče. Vzemimo si čas še za ogled slikovitega starega dela Štanjela.

Vas Lukovec se sonči na razgledni planoti visoko med Krasom in Vipavsko dolino. Foto: Andrej Bandelj

Zahtevnost: Srednje zahtevna kolesarska tura (vzponi V3, spusti S3).
Oprema: Gorsko kolo.
Nadmorska višina: 400 m
Višina izhodišča: 300 m
Višinska razlika: 500 m (skupaj vzponi)
Dolžina: 21 km
Izhodišče: Štanjel. WGS84: N 45,82323232, E 13,84359134
Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Štanjelu. Parkiramo na označenem parkirišču pri pošti. Če se v Štanjel pripeljemo z vlakom, z železniške postaje v središču vasi prikolesarimo po asfaltni cesti mimo osnovne šole (0,8 km).
Časi: Štanjel–Lukovec–razgledišče na Golcu 1 h

Šumka, 533 m, in Sveta Katarina, 524 m, iz Komna

Čez Šumko – vrh v kopastem nizu med Štanjelom in Trsteljem – nas popelje čudovita in razgledna gozdna cesta. Foto: Andrej Bandelj

Obiskali bomo hribovje, ki ima dva obraza. Od daleč opazimo predvsem opustošenje, ki ga je povzročil obsežen gozdni požar leta 2006. Med kolesarjenjem po odprtih pobočjih pa nas bo zagotovo navdušil prostran razgled na Kras z morjem v ozadju na eni ter Vipavsko dolino s Trnovskim gozdom na drugi strani.

Zahtevnost: Srednje zahtevna kolesarska tura (vzponi V4, spusti S3, odsek na Sveto Katarino V5, S4).
Oprema: Gorsko kolo.
Nadmorska višina: 520 m
Višina izhodišča: 290 m
Višinska razlika: 580 m (skupaj vzponi)
Dolžina: 21 km
Izhodišče: Komen. WGS84: N 45,81673004, E 13,74535432
Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Komnu, kjer parkiramo v središču vasi pri bencinski črpalki.
Časi: Komen–Sveto–Rubije–Šumka 1.30 h

Golec–Mali Dol–Obršljan 45 min
Obršljan–Kobjeglava–Štanjel 45 min
Skupaj 2.30 h

Sezona: Vse leto z izjemo dni z močno burjo.

Zemljevida: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000; Primorska in Kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Opis: S parkirišča odkolesarimo po gozdni poti v smeri severozahoda. Ko pridemo iz borovega gozda, na križišču izberemo desni kolovoz (navzgor) in po njem nadaljujemo do križišča dveh makadamskih cest južno od vasi Lukovec. Nadaljujemo v vas in jo zapustimo mimo športnega igrišča po novi protipožarni cesti, ki preči razgledne gmajne visoko nad dolino Branice vse do travnatega Golca, 380 m. Pozor! Omenjeno cesto zapustimo, takoj ko dosežemo obsežne travnike, in se usmerimo levo čez hrbet na drugo gozdno cesto, po kateri se mimo zaselka Grižnik spustimo do asfaltne ceste Branik–Komen. Držimo se je dobrih 500 metrov v smeri Komna (levo). Pri spomeniku NOB jo zapustimo in se

držimo gozdnega kolovoza levo v jugozahodni smeri, ki ga zapustimo že po 200 metrih in zavijemo na slabši kolovoz, ki se strmo vzhva proti levi. Kmalu dosežemo slikovito gmajno, ki jo prečkamo po dolgi in ravni stezi med značilnimi suhimi zidovi. Na razpotju zavijemo desno navzdol v vas Mali Dol. Sredi nje med hišami zavijemo levo čez polje, nato desno na lokalno asfaltno

cesto in po njej levo proti Komnu. Ko pridemo do regionalne ceste Štanjel–Komen, zavijemo desno, a takoj nato levo na kolovoz. Skozi vas Divči nadaljujemo levo (vzhodno) mimo stare romarske cerkve v Obršljanu in naprej po cesti v Tomačevico. V vzhodnem delu vasi zavijemo levo na gozdno cesto (oznaka za Zajčevco in Grižnik). Na prvem izrazitem križišču gozdnih

poti izberemo desno in po njej dosežemo Kobjeglavo. Odkolesarimo skozi vas, ki jo zapustimo pri vaškem pokopališču in se po kolovozih čez gmajne vrnemo v Štanjel.

Andrej Bandelj

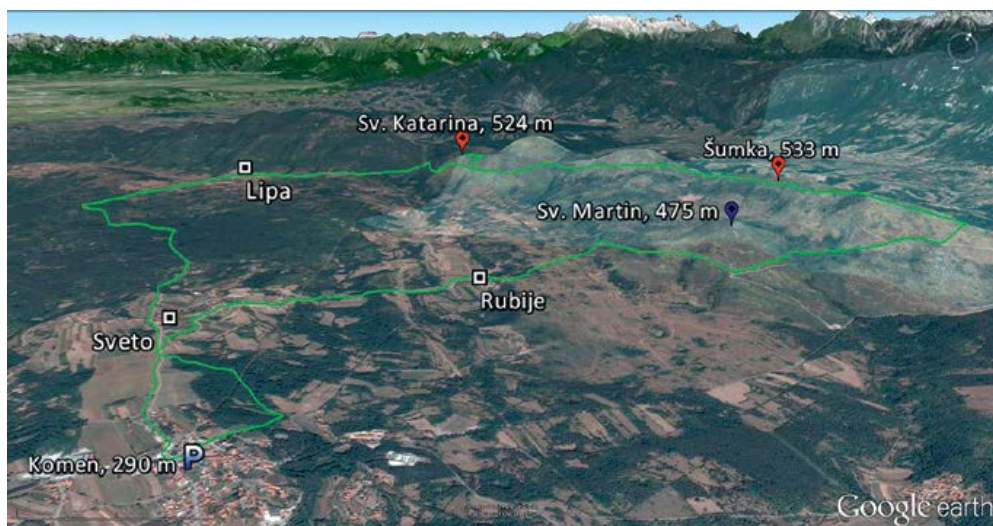
Šumka, 533 m, in Sveta Katarina, 524 m, iz Komna

Šumka–Sveta Katarina 45 min
Sveta Katarina–Lipa–Komen 1.30 h
Skupaj 3.45 h

Sezona: Vse leto z izjemo dni z močno burjo.

Zemljevid: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000

Opis: Iz središča Komna gremo najprej v severni (mimo pokopališča), nato pa zahodni smeri skozi gozd Draga in mimo vojaškega pokopališča iz prve svetovne vojne. Po kolovozu med vinogradi se pripeljemo v vas Sveto, ki jo zapustimo na vzhodnem robu in nadaljujemo po ozki asfaltni cesti v vas Rubije. Tam zapeljemo na makadamsko cesto proti vzhodu, a že po stotih metrih nadaljujemo levo po drugi gozdni cesti. Ta preči odprta pobočja hriba Sveti Martin, 475 m, (vrh z ruševinami cerkve lahko obiščemo peš) in se v dolgem zavoju nadaljuje čez severno stran grebena visoko pod vrh Šumke, 533 m. Na tem delu imamo lep razgled na severno, vipavsko stran.

Nadaljujemo čez križišča ob mogočni lipi proti zahodu po cesti, ki še naprej ponuja izjemen razgled na Kras in morje. Pri kažipotu za Sveto Katarino, 524 m, se lahko odločimo za strm, a kratek in priporočljiv vzpon na ta vrh.

Vrnemo se do odcepa in nadaljujemo proti asfaltni cesti v smeri vasi Lipa. Slednjo dosežemo po lepem kolovozu mimo vojaškega pokopališča. Iz Lipe se odpeljemo po kolovozu proti jugu vse do oznak, ki nas usmerijo levo

po trasi nekdanje vojaške železnice iz prve svetovne vojne. Skozi borov gozd pridemo v vas Sveto in se po cesti med vinogradi vrnemo v Komen.

Andrej Bandelj

Kostanjevica leži v tistem delu Krasa, ki ga je najbolj zaznamovala krvava soška fronta. Številni ostanki takratnega dogajanja nas bodo spremljali v večjem delu opisane ture. Na srečo pa

je nekdanje bojišče danes prepredeno predvsem s tako imenovanimi Potmi miru, ki nam, poleg spominov na preteklost, omogočajo predvsem prvovrstno spoznavanje slikovite kraške

krajine, ki se je prav na tem območju še najbolj ohranila. V Temnici lahko ob koncu tedna obiščemo informacijsko pisarno z nasveti glede obiska zanimivosti v okolici.

Zahtevnost: Srednje zahtevna kolesarska tura (vzponi V4, spusti S3).

Oprema: Gorsko kolo.

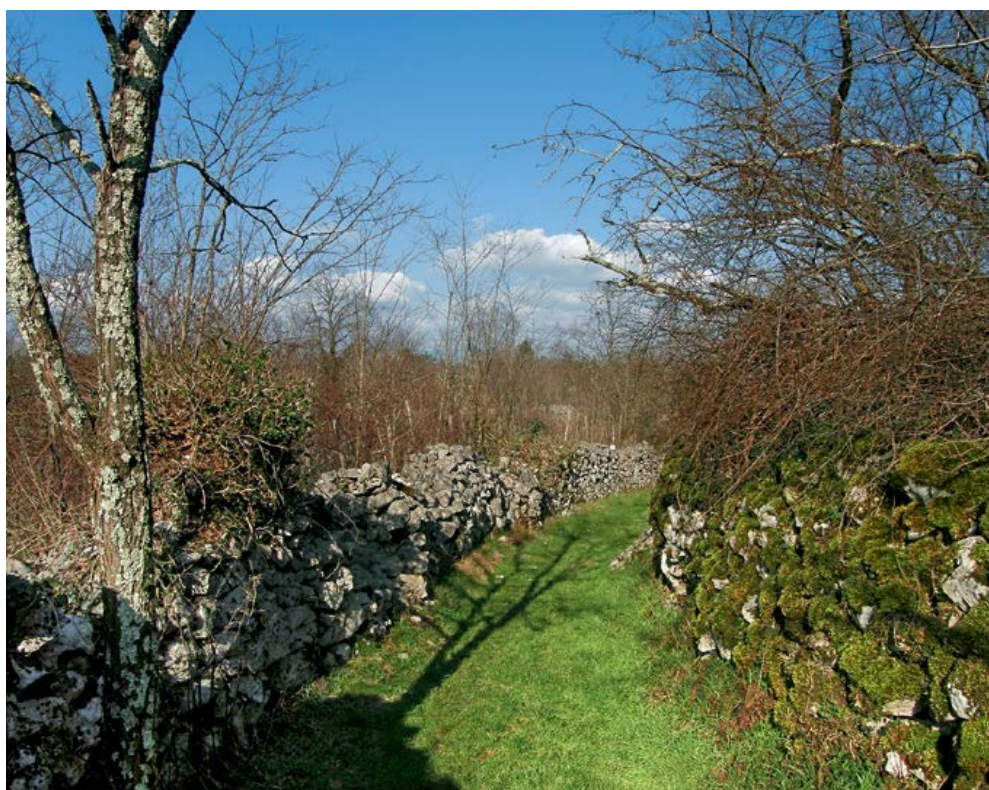
Nadmorska višina: 643 m

Višina izhodišča: 295 m

Ob vznožju Trstelja, najvišjega vrha Komenskega Krasa, se sonči Lipa. Foto: Andrej Bandelj

Osrednji del Komenskega Krasa

Med mogočnimi suhimi zidovi kolesarimo skozi prazgodovinsko gradišče Debela griža pri Volčjem Gradu. Foto: Andrej Bandelj

Ta tura se še najbolj približa privedniku planotasta. Na njej bomo obiskali čudovite in v glavnem precej neznane vasi južno od Komna. Občudovali bomo lahko starodavne domačije s številnimi izjemnimi kamnoseškimi detajli, kolesarili med vinogradi in uživali v prostranstvih kraške gmajne.

Zahtevnost: Lahka kolesarska tura (vzponi V3, spusti S3).

Oprema: Gorsko ali trekking kolo.

Nadmorska višina: 300 m

Višina izhodišča: 290 m

Višinska razlika: 300 m (skupaj vzponi)

Dolžina: 19 km

Izhodišče: Komen. WGS84:

N 45,81670337, E 13,74545524

Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Komnu, kjer parkiramo v središču vasi pri bencinski črpalki.

Časi: Komen–Kregolišče–Pliskovica 1.30 h

Pliskovica–Coljava–Komen 1.30 h
Skupaj 3 h

Višinska razlika: 700 m (skupaj vzponi)

Dolžina: 23 km

Izhodišče: Kostanjevica na Krasu. WGS84: N 45,84423011, E 13,64169686

Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Komnu in se peljemo do Kostanjevice, kjer parkiramo v središču vasi.

Koča: Stjenkova koča na Trstelju, 610 m, telefon 041 935 945.

Časi: Kostanjevica–Temnica–Trstelj 1.15 h

Trstelj–Fajtji hrib–Cerje 1.30 h

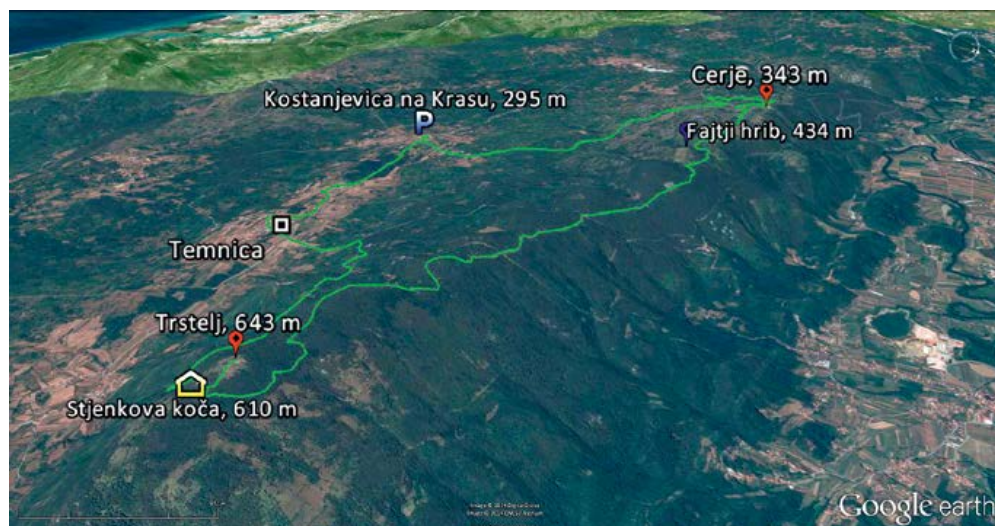
Cerje–Kostanjevica 45 min

Skupaj 3.30 h

Sezona: Vse leto, z izjemo dni z močno burjo.

Zemljevid: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000.

Opis: Iz Kostanjevice se odpeljemo po asfaltni cesti proti vzhodu. Kolesarimo skozi naselji Novelo in Temnica z lepimi kraškimi domačijami. Skoraj celoten vzpon na Trstelj, 643 m, nadaljujemo po ozki asfaltni cesti. Od planinske

koče se povzpemo še na razgleden vrh. Po slikoviti gozdni poti čez severna pobočja vrha dosežemo gozdno cesto, ki povezuje celoten greben do Cerja. Vmes bomo kolesarili le dobrih 500 metrov po asfaltni lokalni cesti Temnica–Renče. Od ostrega desnega ovinka na njej nadaljujemo čez nekdanja bojišča na Fajtjem hribu do vrha Cerje, 343 m, kjer

nastaja spomenik branilcem slovenske zahodne meje. Ko se naužijemo čudovitega razgleda (Kras, morje, Vipavska dolina, Julijci, Benečija, Furlanija, Karnijske Alpe in Dolomiti), naredimo še krog po gmajni zahodno od vrha, nato pa se držimo čudovite steze, ki nas med rujem in suhimi zidovi pripelje do avstrijskega vojnega spomenika in v skalo izklesanega Borojevičevega

stola, na katerem naj bi (tako pravi legenda) med boji sedel poveljnik avstro-ogrske armade na soški fronti. Po kolovozih se v jugovzhodni smeri vrnemo na izhodišče.

Andrej Bandelj

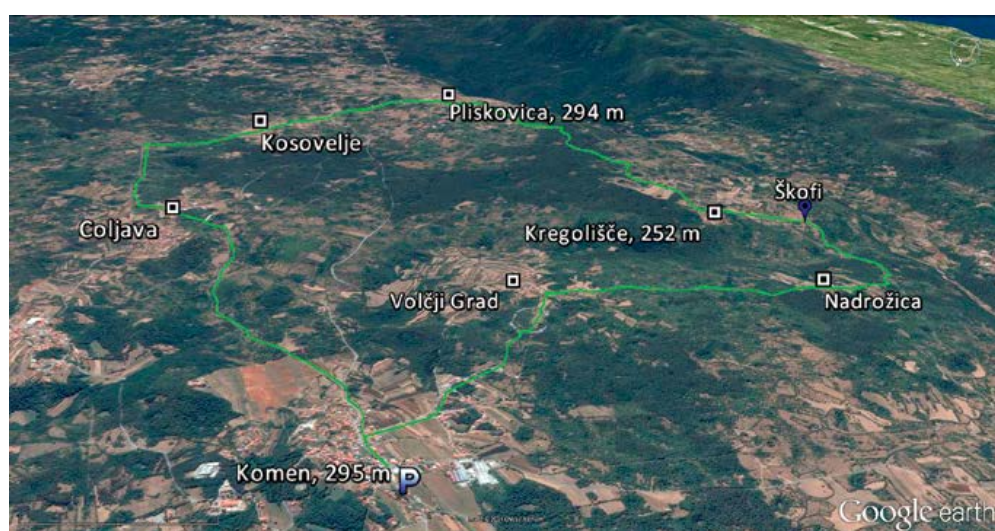
Osrednji del Komenskega Krasa

Sezona: Vse leto.

Zemljevida: Primorska, 1 : 75.000; Primorska in Kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Opis: Iz Komna odkolesarimo na jug proti Volčjemu Gradu. Na koncu vasi zapustimo asfaltno cesto in zavijemo desno na stezo, ki nas med zidovi pripelje do mogočnega prazgodovinskega gradišča Debela griža. Mimo cerkve v Volčjem Gradu nadaljujemo po makadamski cesti do vasi Nadrožica. Peljemo skozi slikovito vasico in se nato držimo kolovoza (v drugem delu poteka po trasi vodovoda), ki nas vodi v dolino na levi. Ko dosežemo njeno dno, se strmeje vzpemo do Škofov, ki se ponasajo z lepimi obokanimi vhodi (*k'lunami*) na dvorišča. Po asfaltni cestici nadaljujemo do pol kilometra oddaljenega Kregolišča. Pri prvi hiši zavijemo na kolovoz, ki nas vodi desno (vzhodno) čez gmajne. Čez prostrani travnik

dosežemo makadamsko cesto, gremo po njej desno, a le sto metrov, nato pa zavijemo levo skozi borov gozd in čez več križišč do znane vasi Pliskovica. Mimo cerkve in pokopališča

odkolesarimo najprej po kolovozu, nato pa po lokalni asfaltni cesti v vas Kosovelje. Nadaljujemo po makadamski cesti do križišča štirih poti, zavijemo levo in se skozi vas Coljava

po trasi nekdanje vojaške železnice iz prve vojne vrnemo v Komen.

Andrej Bandelj

Capu Rossu/Capo Rosso, 331 m

Korzika

Če smo v Portu ali v njegovi bližini, skoraj ne smemo zamuditi izleta na Capu Rossu, ki ga lahko podaljšamo

z obiskom plaž d'Arone ali Ficajole. Ker je ta izlet zelo vroča tura, je zgodnji začetek dobra zamisel, kajti omembe

vredne sence je na tej poti bore malo. Če prihajamo iz smeri Porta, nas bo vožnja skozi barvite in slikovite

Calanche pripravila na razkošne barvne kontraste, ki jih bomo občudovali kasneje, in v nas vzbudila prijetno vznemirjeno pričakovanje. Ko se bosta na obzorju pred nami sinjina neba in modrina morja stapljali v komaj vidno zabrisano črto, se nam bo zdelo, kot da smo v turističnem prospektu. Slikovito razgledno turo, ki velja zaradi dih jemajočih razgledov za eno najlepših na Korziki, zaključimo na vrhu genoveškega stolpa Tour de Turghiu.

Genoveški stolp Tour de Turghiu na Capu Rossu Foto: Mire Steinbuch

Zahtevnost: Lahka označena pot (možici).

Oprema: Obutev z vibram podplatom, zaščita pred soncem, vsaj 1,5 litra tekočine na osebo.

Nadmorska višina: 331 m

Višina izhodišča: 319 m

Višinska razlika: 297 m (skupaj vzponi)

Izhodišče: S ceste D 81 Porto–Piana zavijemo na cesto D 824. Približno 6 kilometrov od odcepa je na desni strani ceste v levem ovinku bife, pri katerem je večje parkirišče. WGS84: N 42,23601668, E 8,5818436

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2014

Piscia di Ghjaddu/Piscia di Gallo, 836 m

Korzika

Čudoviti slap Piscia di Ghjaddu (piščančkov curek) v zgornjem delu Foto: Mire Steinbuch

Najlepši čas dneva za obisk je dopoldne, ko je slap Piscia di Ghjaddu (piščančkov curek) na soncu. Poleg tega se takrat izognemo turistični gneči, ki se večja proti poldnevu, ko se prikažejo zgodnji zaspanci. Ta kratek izlet je prijetna popestritev dneva, če nimamo večjih načrtov, lahko pa ga imamo za počitek med turama večjega formata.

Zahtevnost: Lahka in zahtevna označena pot (količki, možici). Do konca jeklenice je pot lahka, potem

postane zahtevna in ni za vsakogar. Tega kratkega zadnjega dela naj se lotijo samo izkušeni. Signala za mobilni telefon v tem kotlu ni.

Oprema: Obutev z vibram podplatom.

Nadmorska višina: 836 m

Višina izhodišča: 920 m

Višinska razlika: Pribl. 150 m

Izhodišče: Plačljivo parkirišče (3 €/dan) z bifejem, okoli 3,5 kilometra od kraja l'Ospedale na desni strani ceste D 368 Porto–Vecchio–Zonza. WGS84: N 41,68794894, E 9,20044033

Kamniti stražar Foto: Mire Steinbuch

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2014 | 37 |

Capu Rossu/Capo Rosso, 331 m

Korzika

Koče: Planinskih koč ob poti ni, so pa hoteli v Piani, kamp blizu plaže d'Arone, kampi in hoteli v Portu.

Časi: Izhodišče–Tour de Turghiu 1.30 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3 h

Zemljevid: IGN 4150 OT, Porto Calanche de Piana, 1 : 25.000.

Vodnika: Klaus Wolfspurger: *Korsika*, 75 Touren. Rother Wanderführer, 2013; *Lonely Planet Corsica*, 1999.

Opis: S parkirišča krenemo proti severu do table z napisom Capu Rossu. Pri njej zavijemo levo proti zahodu in med kamnitima zidovima navzdol, kjer v daljavi zagledamo na vrhu kamnitega griča genoveški stolp Tour de Turghiu. Po 15 minutah pridemo do velike markantne skale (v bližini ruševine kamnite hiše). Pot, ki po rdečkasti zemlji vodi med zelenim rastjem, nas pripelje na svojo najnižjo točko (pribl. 64 m). Po približno uri hoje pridemo do dveh kamnitih hiš, pred katerima je velik krog iz kamnov. Okoli 50 metrov pred njim pot zavije desno navzgor na z možici označeno stezo. Kmalu se znajdemo v pasu

makije, skozi katero skupaj s stezo iščemo prehode. Ko je goščava za nami, postane svet bolj skalnat. Steza zavije v čudovit žleb med rdečimi stenami. Iz njega stopimo na kamnito pobočje, po katerem sledimo možicem do stolpa. Ker spada med bolje ohranjene in deloma obnovljene, se lahko po nezavarovanih stopnicah previdno povzpnejo na vrhno

ploščad. Tristo metrov pod nami valovi zaliv Porto.

Sestop: Vrnemo se po isti poti.

Namig 1: Ker je od parkirišča samo okoli 7 kilometrov do mivkaste plaže d'Arone, se zapeljimo tja. Za žejne in lačne poskrbijo v tamkajšnji restavraciji.

Namig 2: Lahko si privoščimo še izlet v Calanche. Najkrajši traja okoli

30 minut (v eno smer) od parkirišča pri Tête du Chien (Pasja glava) do naravne razgledne ploščadi, s katere je čudovit razgled na ogromen skalni blok Château fort (Trdnjavo) in temno modrino zaliva Porto. Sledimo modrim markacijam. Do avta se vrnemo po isti poti.

Mire Steinbuch

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2014

Piscia di Ghjaddu/Piscia di Gallo, 836 m

Korzika

Koče: Planinskih koč ob poti ni, so pa hoteli in kampi v Porto-Vecchio, Solenzari in Zonzi.

Časi: Izhodišče–slap 45 min

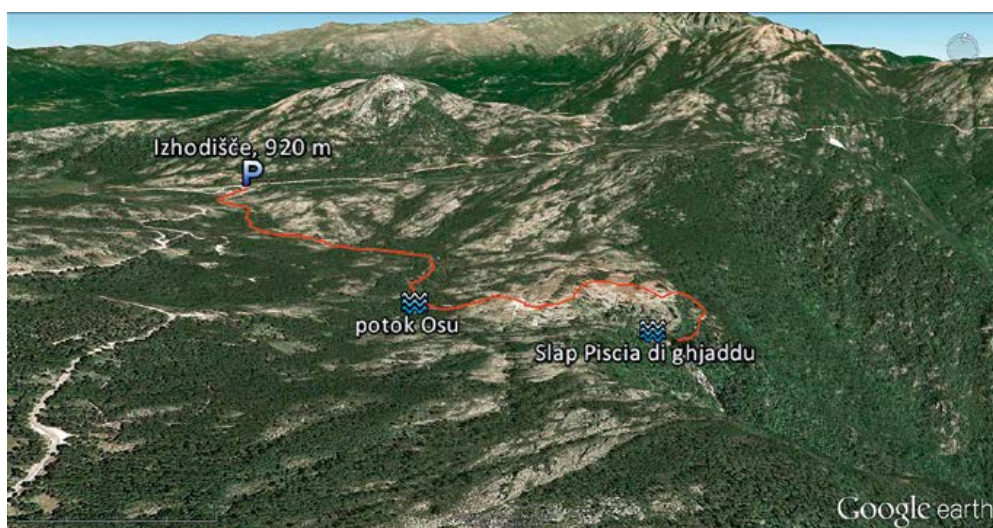
Slap–izhodišče 45 min

Skupaj 1.30 h

Zemljevid: IGN 4253 ET, Aiguilles de Bavella Solenzara, 1 : 25.000.

Vodnika: Klaus Wolfspurger: *Korsika*, 75 Touren. Rother Wanderführer, 2013; *Lonely Planet Corsica*, 1999.

Opis: S parkirišča gremo proti bifeju in k informacijski tabli nasproti njega. Mimo nje pelje dobro uhojena pot, ki je sprva označena s količki, ki so na vrhu obarvani rumeno, nato z možici. Ko pridemo do potoka Osu, se spustimo ob njem navzdol in po nekaj minutah prečimo lesen mostiček. V potoku so manjše kaskade in tolmunčki, ki v vročini ponujajo prijetno osvežitev. Prvi del poti hodimo ob vodi skozi lep borov gozd, na drugi strani potoka se razprostira kamnita pokrajina z redkimi granitnimi osamelci. Po nekaj minutah se priključimo širši prodnati poti, nato po kamnih prečkamo potok, nadaljujemo navzgor mimo nekaj velikih kamnitih

možicev in prispemo na planjavo (heliostrom in zbirališče za evakuacijo v primeru požara).

Pot se razcepi na spodnjo in zgornjo, ki se na grebenu združita. Na robu nad globino na skalnem podstavku na eni nogi lovi ravnotežje velik balvan, imenovan Kamniti stražar (Le rocher sentinelle). V okolici je še nekaj

nenavadnih in kar grotesknih skal.

Globoko pod nami si v soteski utira pot potok Osu, ki se v zalivu San Ciprianu izliva v morje. Stezi nekaj časa sledimo rahlo navzdol, ko pa pridemo do mogočnega skalnega bloka, zavijemo desno in po nekaj korakih zagledamo vrhni del slapa, ki pada iz ozke zareze v skalnem zidu. Spustimo se v grapo in

ob jeklenici (zlizani kamni, previdno!) strmo sestopamo. Ko jeklene vrvi zmanjka, postane sestop po vlažnih in spolzkih skalah zahteven. Do tolmunca je še okoli 15–20 metrov izpostavljenega plezanja, ki si ga naj privoščijo samo dovolj izkušeni.

Sestop: Vrnemo se po isti poti.

Mire Steinbuch

Punta Velaco Foto: Mire Steinbuch

Tura na Punta Velaco vsebuje nekaj običajnih značilnosti korziškega sredogorja – prijeten gozd s korziškimi bori, nenavadne skalne tvorbe, ki burijo domišljijo, dve malce težji mesti, čudovite razglede in – to pa ni več vsakdanje – občutek odmakljenosti kot v visokogorju, čeprav se pol ure stran pod nami vije kolona pohodnikov. Ta relativno nizek vrh v zadnjem delu zahteva nekaj malega plezalne spretnosti. Med vračanjem si lahko privoščimo še skok do 8-metrskega naravnega okna U Compuleddu/Trou de la Bombe, ki je od poti oddaljen vsega 15 minut.

Zahtevnost: Lahka označena pot (tudi z možici). Pod vrhom je kratka izpostavljena prečka.

Oprema: Obutev z vibram podplatom, palice.

Nadmorska višina: 1483 m

Višina izhodišča: 1218 m

Višinska razlika: 265 m

Izhodišče: Parkirišče (plačljivo) na prelazu Bavella ob cesti D 368 Portovecchio (ali D268 Solenzara)–Zonza.

Cinque Frati, 1986 m

Ne verjemite zemljevidu PNRC, na katerem je pot označena kot dobro uhojena, ker to le deloma drži. Ne verjemite razlagi v legendi, da gre za vaško pot, ker to ni. No, morda je nekoč bila, namreč dobro uhojena, vendar zdaj na nekaterih odsekih ni več. Ne verjemite času 5 ur, ker bo

najbrž trajalo dlje. Se sprašujete, zakaj sploh predlagam ta izlet? Zaradi fantastične pokrajine. To samotno, slikovito neokrnjeno okolje Corse sauvage prežema nekaj divje poetičnega. Če imate vsaj malo pustolovskega duha in smisla za orientacijo, vam ne bo žal. Seveda pa dopuščam možnost, da sva

midva včasih zgrešila pravo pot in zato lomastila skozi makijo.

Zahtevnost: Lahka neoznačena pot. Zahteva nekaj smisla za orientacijo, priporočam le v jasnem vremenu.

Oprema: Obutev z vibram podplatom, palice, dolge hlače.

Nadmorska višina: 1922 m

Višina izhodišča: 1100 m

Višinska razlika: 822 m

Koče: Planinskih koč ob poti ni, je pa kamp v Lozziju.

Izhodišče: Najvišja naseljena vas Calasima. WGS84: N 42,33374657, E 8,9512019 Eden možnih dostopov je od Col de Vergia po cesti D 84, kjer za Albertaccejem zavijemo levo na cesto D 318. Avto pustimo na začetku vasi tik pred mostičkom na ovinku, kjer je desno ob cesti majhno parkirišče za tri avtomobile, ali pa ga zapeljemo na njen konec in se peš vrnemo na izhodišče.

Časi: Izhodišče– Cinque frati– izhodišče 5–7 h

Zemljevid: Parc naturel régional de Corse (PNRC); 26 Detailed Hiking and Riding Trails – Centru di Corsica (skice s kratkimi opisi); Corse du Nord, Didier Richard, 1 : 50.000.

Opis: S parkirišča se napotimo proti severu. Poskusimo se držati najbolj uhojene poti, kajti možnosti je več. Šele po 6–8 minutah zagledamo prvo oranžno črto in možic. Nadaljujemo

Nazobčani Cinque Frati od zahoda Foto: Mire Steinbuch

Punta Velaco, 1483 m

Korzika

WGS84: N 41,79542842,
E 9,22442237

Koče: Planinskih koč ob poti ni, so pa hoteli in kampi v Zonzi, Solenzari in Porto-Vecchiu ter Gite d'étape v vasi Village de Bavella tik pod prelazom.

Časi: Izhodišče—Punta Velaco 2 h
Sestop 1.30 h
Skupaj 3.30 h

Zemljevid: IGN 4253ET, Aiguilles de Bavella Solenzara, 1 : 25.000.

Vodnik: Klaus Wolfsperger: *Korsika*, 75 Touren, Rother Wanderführer, 2013.

Opis: Če se pripeljemo od vzhodne obale, je na prelazu na levi strani ceste plačljivo parkirišče. Ne glede na to, kje parkiramo, ga prečkamo po dolžini v smeri proti jugozahodu, poiščemo smerno tablo Alturaghja in sledimo tej manj obiskani poti, označeni z rdečimi (U Compuleddu) in oranžnimi (Pianona) markacijami. Po 30 minutah pridemo do metrskega možiča, kar pomeni, da smo na pravi poti. Po slabi uri hoje smo na travnatem sedlu Bocca di Velaco. Od smernih tabel gremo še nekaj deset metrov po označeni poti, nato pri večjem možiču zavijemo desno

navzgor na stezico, ki vijuga po vedno bolj strmeh redkem borovem gozdu, posejanem z večjimi skalami. Nad gozdno mejo se po širokem travnatem žlebu dvigamo v ključih in smo po pol ure na travnatem sedelcu. Takoj desno za razom je ozek nekajmetrski žleb kot prva možnost pristopa na vrh. Približno 40 metrov naprej v desno pridemo do skalnega praga, ki omogoča prehod na

višji nivo. Obe varianti sta l. težavnostne stopnje in se kmalu združita. Morda je najbolje, če med vzponom preplezamo prag in sestopimo po ozkem žlebu. Pod vrhom nas čaka še izpostavljena, do 15 metrov dolga prečka, ki pa ni zahtevna. Na vrhu sta križ in spominska plošča (posvečena Ingrid Anni Kohler, ki se je kljub delni ohromelosti po otroški

paralizi in raku pri 39 letih, dve leti pred smrtjo, ob pomoči prijateljev leta 1985 povzpela na vrh).

Sestop: Do stika z označeno potjo sestopimo po poti vzpona. V križišču izberemo smerno tablo Bavella par chapelle. Pot je rdeče markirana. Do ceste na Bavelli imamo približno 45 minut.

Mire Steinbuch

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2014

PLANINSKI VESTNIK | MAREC 2014

Cinque Frati, 1986 m

Korzika

skozi vrzel v kamnitem zidu vzdolž pobočja, ki je poraslo s pritlikavo gorsko makijo in pisanim cvetjem. Kaže, da so stezo pred davnimi leti markirali z nasprotno smeri, kajti večino redkih markacij vidimo za svojim hrbtom. Toda važna je smer – proti grebenu Crête de l'Inzecche, ki ga vidimo pred seboj, zato je dobra vidljivost res pomembna. Steza se občasno izgubi v gosti podrašti. Zgledamo hudourniški potok Sambuchellu, kjer nam velik možič kaže najlažje prečkanje. Od potoka se zlagoma dvigamo po presenetljivo dobri stezi, mimo ruševin planšarije Costa Arsa nadaljujemo vedno bolj strmo navzgor. Prejšnjo pisano podrast zamenjujejo rdečkasta tla, rdečkaste in sive skale raznih odtenkov. Pridemo do nekaj metrov široke in okoli 60 metrov dolge grape, po kateri bomo zlahka splezali v škrbino v grebenu. Prvi del poti je za nami.

Spustimo se po širokem, razbitem in trdem melišču proti zahodu in se skušamo držati steze, ki nas zapelje v

prtitkavo grmičevje s trdnim bodečim vejčjem. Ko se prebijemo skozi, sestopamo prečno proti levi do velikih skal. Z njih pod seboj zagledamo širok hrbet z razločno vidno stezico. Spustimo se skozi gozd z redkimi starimi bori in še vedno proti levi iščemo najlažje prehode. Ko na hrbtu

ujamemo stezo, smo na konju. Mimo smernih tabel za Bergerie de Ballone in Grotte des Anges zavijemo levo proti jugozahodu in nadaljujemo deloma po makadamski cesti, deloma po bližnjicah. Če smo parkirali na začetku asfalta.

Dodatek 1: Prečenje Cinque Frati, III–IV, 4–6 h; pristop 2 h, sestop 2 h; vodnik: Hermann Froidl: *Auswahlführer Korsika Climbs III–V und GR 20*, 1995.

Mire Steinbuch

Najboljši ledni plezalec na svetu

Klemen Premrl v četrtem raztežaju smeri Overhead Hazard, Helmcken Falls, Wells Gray Park, Kanada Foto: Tim Emmett

Dejan Ogrinec

Klemen Premrl

Tiste dni, ko je deskar Žan Košir dobil zlato olimpijsko medaljo v Sočiju, je svojevrstno zlató osvojil še en Tržičan, alpinist Klemen Premrl. V samem svetovnem vrhu lednega plezanja je že dolga leta. Žal pri njem nastop(anje) poteka brez občinstva in ceremonij, a njegov dosežek, roko na srce, ni dosti manjši kot Žanov. Klemen Premrl se je konec februarja vrnil iz kanadskega parka Wells Grey Provincial Park, kjer se je že v drugo spopadel z izzivom največje, 200-metrške ledene strehe na svetu. Ledena streha nastane zaradi vetra in slapu Helmcken Falls, led v takem previsu sicer ne more obstati.

Smeri v votlini

Klemen Premrl je tako tudi letos zvišal mejnike najtežjega možnega na svetu. Brez večjih težav je v tisti izjemni votlini ponovil dve novi smeri: Clash of the Titans (ocena WI10+) in Overhead Hazard (M13+), ki jo je sicer prvi preplezal in opremil najboljši kanadski plezalec Will

Gadd. Prva smer je Klemenova prvenstvena. Preplezal jo je s Timom Emmettom, s katerim je letos že drugič združil moči. Smer je dolga kakih 50 metrov, torej je je za en raztežaj. Po težavnosti je v trojčku trenutnih najtežjih lednih smeri na svetu. Druga smer pa je bila dobesedno "mega-projekt". Smer Overhead Hazard je trd

oreh Willa Gadda, ampak ne dovolj trd za Klemena. Ta jo je praktično "pohrustal" in tako opravil prvo ponovitev, in to – prosto.¹ Raztežaji v tej smeri so ocenjeni z M10+, M12+, M11, M11, M10 in M7. Da, to ni ravno lahko. Za uspeh v tej vizionarski smeri je legendarni Will Gadd, ki je tudi sicer "odkritelj" tega neverjetnega plezalskega območja, skupaj s štirimi plezalcami potreboval tri tedne. Zavrtali so 90 svedrovcev in uporabili 90 kompletov. O plezanju so posneli film za podjetje Red Bull, pri čemer so sodelovali helikopter, pet snemalcev in fotograf, saj so bili prepričani, da smeri (morda) še dolgo ne bo zmogel nihče drug.

¹ Prosta ledna ponovitev pomeni, da se plezalec med vzponom nikdar ne obesi v klin, ne obvisi na vrvi ali si kako drugače pomaga z umetnimi pripomočki, razen z lednim plezalnim orodjem (dereze, cepina).

A gremo po vrsti

Prva smer v tistem izjemnem previsu je bila Spray On. Proizvod dveh plezalcev. Omenjena Will Gadd (46 let) in Tim Emmett (39 let) sta jo preplezala leta 2010. To neverjetno plezalno smer sta v območju 140-metrskega Helmcken Fallsa speljala po stropu velikanske previsne votline, preko katere pada omenjeni slap. Ta zaradi obilja vode ne zmrzne niti pri -30 stopinjah Celzija, brizganje padajoče vode pa s pomočjo vetra po stropu ustvarja ledene stalaktite. Torej se za razliko od običajnih lednih slapov ne pleza po osnovnem (zmrznjenem) curku, ampak po visečih ledenih svečah po stropu ogromne votline.

Smer je ob svojem nastanku požela veliko medijske pozornosti predvsem zaradi svoje narave. Prva plezalca sta najprej plezala tehnično, namestila svetrovce za varovanje, šele potem sta jo preplezala prosto.

V zimi 2011/12 pa je prišel tja Klemen Premrl s Timom Emmettom in uspel v smeri že v prvo. Smer, ki je bila ob nastanku krepko težja od vseh drugih na svetu, saj sta jo prva plezalca ocenila s tri stopnje višjo oceno, kot jo imajo najtežji zmrznjeni slapovi, je s Klemenom doživela tretjo ponovitev.

Klemen Premrl: "V celotni dolžini ni niti enega *dry tooling* giba.² Gre za običajno ledno plezanje, neobičajen pa je izjemen 45-stopinjski previs onkraj vertikale".

Will Gadd, legenda lednega plezanja: "V malo stvari v življenju sem 100-odstotno prepričan. A v to, da je votlina slapu Helmcken nekaj najbolj divjega in najboljšega na svetu, sem. Za nekatere, najboljše plezalce, bo postala potovalno-plezalska destinacija. Podobno kot lov na velike oceanske valove ali plezanje v Himalaji. A ni za vsakogar!"

Prvi flash³

A še nekaj je pomembno. Že pred prihodom naveze Premrl-Emmett sta Will Mayo in Chris Geisler začela z opremljanjem nove smeri, ki teče vzporedno s Spray On. Gre za še bolj strmo in težjo linijo od originala. A oba plezalca sta

² Plezanje z lednimi orodji v skali.

³ Vzpon v prvem poskusu v smeri, v kateri smo opazovali drugega plezalca ali dobili kakšne druge informacije.

V previsni votlini slapu Helmcken Falls je narava ustvarila raj za najboljše ledne plezalce. Trenutno najboljši je zagotovo Klemen Premrl. Foto: Klaus Dell'Orto

tisto divjo sceno kaj kmalu zapustila, Mayo še pred koncem opremljanja. Tvorca smeri zato niti poskusila nista s prostim vzponom.

In ker je nastopila taka prilika, je naveza Premrl-Emmett pred samim osrednjim ciljem, to je pred smerjo Spray On, najprej raje "napadla" ta projekt. "Z Emmettom sva si ogledala gibe, potem pa sem že v tretjem poskusu smer preplezal prosto (*na flash*), takoj za mano pa je uspel tudi Tim. Misliva, da sva skupaj opravila prvo prosto ponovitev. Med študijem smeri Wolverine smo očistili in pripravili tudi originalni Spray On. Zaradi nevarnosti padajočih sveč, in ker smer cikcaka po logičnih razčlembah, so bili obstoječi raztežaji precej kratki. Tudi led je zmrznil drugače kot prejšnje leto. Obstoječa varovališča zato niso bila logična. Malo sva podaljšala komplete in preplezala del drugega, tretjega in četrtega raztežaja v enem samem zamahu. Smer je pred menoj po študiju najprej ponovil Raphael Slawinski, potem pa se mi je posrečil res dober vzpon. Smer Spray On sem preplezal v prvem poskusu, prosto, *na flash*. Če ne štejem tistega visenja na vrvi, ko sva podirala sveče, sem opravil prvi *flash* vzpon v smeri Spray On."

Klemena Premrla pa takrat sama prosta ponovitev originalne smeri Spray On ni zadovoljila. S Timom sta zato nadaljevala. Potegnila sta nov raztežaj nad obstoječo smerjo in počakala na ohladitve, saj jima temperature niso bile naklonjene. Kot se je izrazil Klemen: "Kot da bi plezal pod prho, le voda ni ravno topla! Težava je tudi sam izhod iz jame po koncu plezanja, ker gre za loterijo, in to precej srhljivo. Pomaga samo hiter tek. Nad glavo ti visijo večtonske sveče, ki samo čakajo, da padejo. Vsake toliko časa se kakšna odlomi, sliši se glasen pok in dobiš opozorilo, kaj bo, če ne bo sreče med tekom iz nevarnega območja." Zanimiva izjava, katere že rahlo grozljive detajle razume samo dober ledni plezalec.

Ko sta se čez nekaj dni vrnila, sta kot prva plezalca izplezala na rob skalnega kraterja, preko katerega pada osnovni slap Helmcken Falls, Klemen pa je pri tem celo smer preplezal prosto. Nastala je 200-metrška smer Spray On Top z oceno W110.

Titanski podvig tik pred zdajci

Vrnimo se nazaj, v letošnjo zimo. Potem ko sta izpeljala svojo prvenstveno Clash of the Titans in se zaradi otoplitve za nekaj dni umaknila v Squamish k

Foto: Dejan Ogrinec

Klemen Premrl ima v svojem žepu vseh pet trenutno najtežjih lednih ali kombiniranih smeri na svetu. Še več! Vse je preplezal v vodstvu in prosto. Tega tudi Will Gadd, ki ima v žepu dve od petih smeri, ni opravil na tak način. V smeri Spray On je do sedaj edini resno poskušal Raphael Slawinski, nominiranec za zlati cepin, a je v najtežjem raztežaju padel in odnehal. Najtežje smeri Klemena Premrla v votlini Helmcken Falls:

- Wolverine, WI 11, trenutno najtežja ledna smer na svetu, prosta ponovitev;
- Spray On, WI 10, ledna smer, prosto v vodstvu;
- Spray On Top, M12, ledna kombinirana smer, prosto v vodstvu;
- Overhead Hazard, M13(+), ledna kombinirana smer, prosto v vodstvu.

Emmettu, je zopet malce pritisnil mrz. A na voljo sta imela samo pet dni, potem je imel Klemen že polet proti domu. Sprva nista nameravala plezati v tej dolgi in ekstremno težki 7-raztežajni smeri in Will Gadd je zato po svojem vzponu pospravil vse komplete. To pomeni, da sta jo morala najprej na novo opremiti s kompleti, med tem pa nista imela časa za študij gibov.

"Priznam, da sem se, ko sem videl od blizu, kaj je Gadd ustvaril, 'usral v hlače', kot se temu reče. Če ne bi Tim vztrajal, ne vem, ali bi se je lotila. Potem pa je na zadnji, edini in ključni dan žreb padel na Tima, da začne prvi. A nekam mu je padla motivacija. Kmalu je naredil napačen gib in to je bilo dovolj, da je padel. Če v tistih previsih narediš napako, imaš samo nekaj sekund časa za popravek. Vrsta je tako prišla name. Bil sem sproščen in odločen hkrati. Zavedal sem se, da ne smem niti enkrat narobe postaviti noge ali zatakiniti lednega orodja. Prvi sem preplezal vse težje raztežaje, Emmett pa tri lažje. Gaddova prvotna ocena se mi zdi rahlo previsoka, moje mnenje je, da je smer težka 'samo' za oceno M13. Je pa res, da sem preplezal daljši raztežaj in se mi zato morda zdi lažje. Upam, da ne bo zameril ..."

Trdo delo

Sicer je Klemen Premrl za teh štirinajst dni treniral šest norih mesecev. Spomnil se je na Toma Česna, ki je nekoč izjavil, da brez vrhunskega treninga ni vrhunskega rezultata. Tako je namesto plezanja v skalah smučal v gorah ali kolesaril in vsak dan izvajal serije raznih vaj, med drugim zgibe na cepinih, in to z dodatnimi 45 kilogrami na hrbtu. Klemen sicer z bratom vodi majhno arhitekturno podjetje. Živi in pleza, ne čuti pa potreb po dodatnem dokazovanju ali zaslužku, čeprav je precej boljši plezalec od marsikaterega profesionalca. Za konec je Klemen, kofeinski odvisnik, kot pravi v šali, dodal: "Nobena skalna smer na svetu ne visi toliko ven kot ta votlina. Praktično plezaš dolgo časa vzporedno s tlemi. Kmalu je letos za nama prišla Angelika Rainer, zmagovalka svetovnega pokala v lednem plezanju. Začela je s smerjo Spray On, a je v njej priplezala samo do drugega svedrovca. Ker je bila smer zanjo in njeno ekipo preveč kompleksna, jim ni uspelo. Potem sva jo s Timom povabila, naj poskusi v najini smeri Clash of the Titans, kjer sva ji pustila komplete v svedrovcih, in v treh dneh jo je zmogla in opravila prvo ponovitev. Seveda, lažje je poskušati, če je smer pripravljena in varna. Tako lahko v miru naštudiraš gibe." ◉

Planinska mamka dvema tisočima mladih

Rahlo nostalgično o dobitnici priznanja Mladina in gore

Andreja Erdlen

Aprila 1972 sem šla na prvi pravi planinski izlet na Šmohor. To je bil čas, ko smo otroci namesto z nahrbtniki hodili v hribe s polivinilnimi vrečkami, v katerih smo nosili sendvič in sok pingo ali visoki C. Obuti smo bili v navadne čevlje, športne copate iz modrega gumiranega platna ali kar v *bata* škornje. Nahrbtnike in anorake – vetrovke – smo občudovali le pri nekaterih starejših planincih, ki so bili že takrat obuti v prave planinske čevlje, oblečeni v pumparice, rdeče dokolenke in flanelasto srajco. Sanjarili smo, da bomo morda nekoč tudi mi tako opremljeni osvajali slovenske dvatisočake; o obisku tujih gora še nismo razmišljali. Bile so predaleč in nedosegljive.

Dragica Onič Foto: Mihael Jezeršek

Moji prvi planinski spomini so neločljivo povezani z lanskoletno dobitnico nagrade mladina in gore za življenjsko delo, gospo Dragico Onič iz Planinskega društva Poljčane. Gospo? Smo pri planincih gospe in gospodje? Naj mi Dragica, ki mi je že prvo ali drugo leto po tem, ko nisem bila več njena učenka, prijazno predlagala, da se tikava, ne zameri, da sem jo naslovila z gospo. Tako sem zapisala namenoma, zaradi spoštovanja njenega dolgoletnega dela pri planinski organizaciji in njene vztrajnosti.

O vztrajnosti

Ne mislim tiste vztrajnosti, ki jo potrebujemo, da pridemo do planinske kočice ali na vrh. Govorim o vztrajnosti, ki jo zlasti v letih, ko se pri planinski organizaciji dogajajo različne spremembe, pri

njej posebej občudujem. Spremembe so se zgodile pri izobraževanju, izpopolnjevanju vodnikov in mentorjev, akcijah Pionir planinec in Ciciban planinec, Mladi planinec in tudi drugje. Vse nam niso bile všeč, tudi naši Dragici ne. Nekateri so zaradi njih vrgli puško v koruzo in prenehali s prostovoljnim delom v planinstvu, Dragici pa ne more nič do živega. Potrpežljivo vztraja, pojasnjuje, prepričuje in velikokrat prepriča. Z nikomer se ne prepira, temveč prijazno prosi, pohvali, prepričuje, dela ... in vztraja. Kot načelnica vodniško-izletniškega odseka vsako leto poskrbi za sestavo programa, pravočasno objavo izletov, vsa poročila, prijave vodnikov na izpopolnjevanja, sezname opravljenih tur za registracijo in spodbuja mlade, naj se odločajo za tečaje. Kot učiteljica na poljčanski osnovni šoli je za hojo v hribe navdušila veliko

mladih. V predlogu za najvišje priznanje MK PZS piše, da "[...] je vsako leto vključila v delo mladinskega odseka okoli petdeset mladih, ki so želeli vstopiti v planinske vrste. Z drugimi besedami to pomeni, da je vzgojila in naučila okrog dva tisoč mladih ljudi, kako naj postanejo telesno aktivni, odkriti, pošteni, požrtvovalni, odločni".

O prijetnih spominih

Tudi sama sem bila med tistimi, ki smo z Dragico ustvarjali zgodovino našega mladinskega odseka. Ko je vodila osmošolce na zaključni izlet na Triglav, me je prosila za pomoč. Rada sem šla z njo. Vedno je našla rešitev za vsak problem. Ko me je ponoči bolelo uho, ni bila niti malo jezna, ker sem jo zbudila. Iz svojega nahrbtnika je vzela kapljice (Je imela popolno lekarno?), mi eno ali dve kanila v uho in bolečina je popustila. Še

bi lahko naštevala: vedno je imela dovolj obližev za vse žulje, pijačo – včasih tudi hrano – za tiste, ki je niso imeli dovolj, čokolado, ki smo jo dobili po koščkih po krstu, kakšno rezervno kapo, rokavice, spodbudne besede in ne nazadnje tudi toaletni papir. Ali pa je v koči plačala čaj otroku, za katerega je vedela, da nima denarja. O tem nikoli ni govorila in le malokdo je to opazil.

Mnogo nas je, ki se radi spominjamo planinskih izletov. Tudi tistih, ko "so žabe kvakale grdo" in je lilo kot iz škafo. A naučili smo se, da je lahko tudi v dežju prijetno, da so vse težave, ki jih premagujemo skupaj, manjše, če si pomagamo. Tudi takrat, ko smo šli na Šmohor, je lilo kot iz škafo. Domov sem prišla popolnoma premočena, a dobre volje. Dragica in drugi vodniki so nas spodbujali s šalami, pesmijo, preoblačili v nogavice, za katere nismo vedeli, od kje so jih vzeli – verjetno so imeli s seboj rezervo. A kaj, ko je na poti v dolino spet deževalo. In smo bili ponovno premočeni. Kljub temu niti za hip nisem pomislila, da je bil izlet ponesrečen, ravno nasprotno. Bilo mi je neizmerno všeč.

Z veseljem sem v zimskem času v popoldanskih urah obiskovala planinsko šolo. Dragica je poskrbela, da so bili predavatelji različni. Da bi bilo bolj zanimivo, je povabila tudi svoje planinske prijatelje. Spoznavali smo planinsko cvetje, opremo, zgodovino planinstva in osnove orientacije. Tako sem kot popolnoma nešporten tip dosegla lepo število točk v tekmovanju za športnico šole, saj smo na orientacijskih tekmovanjih dosegali

dobre rezultate. V orientaciji je bil še boljši njen soprog Franček, ki je ravno tako veliko svojega časa posvetil planinstvu. Ne le vzgoji mladih planincev, temveč tudi urejanju in vzdrževanju planinskih poti.

Popotnica za življenje

Ko smo končali z osnovno šolo, smo se najbolj zagreti kot vodniki vključili v delo mladinskega odseka. Učili smo se ne le vodenja izletov, temveč tudi strpnosti, dobrih medsebojnih odnosov,

Dragica Onič predaja bronasti planinski znak pionir planinec mladi planinki, Boč, 1973.

Arhiv Andreje Erdlen

sožitja med mlajšimi in starejšimi ter bili ponosni, da so nas starejši enakovredno sprejeli medse. Nekateri so začasno prenehali s hojo v hribe. A vsi smo dobili pomembno popotnico za življenje, ki smo jo vsak na svoj način "unovčili". Mnogi so spet začeli zahajati v hribe kasneje, ko so se zaposlili, nekateri še pozneje, skupaj s partnerji in otroki, ali pa sedaj pripeljejo na planinske izlete in tabore le svoje otroke. Kadar sem za konec tedna v Poljčanah, le redko ne grem na Boč. Ta pot zame ni enaka obisku drugih hribov. To je pot mladostnih spominov in družabno doživetje hkrati, saj skoraj vedno srečam poznane planince, Poljčančane, s katerimi se poznam že dolgo vrsto let. In za to, da nam je ob srečanjih vedno prijetno, da se radi vračamo na Boč in obiskujemo še druge hribe, je prav gotovo zaslužna tudi naša Dragica. Radi se spominjamo skupnih izletov in orientacijskih tekmovanj. Zavedamo se, da smo se jih udeležili predvsem zaradi vztrajnosti naše Dragice in drugih vodnikov. Nekateri še vedno sodelujemo z njo. Vsi sicer niso vztrajali, vendar Dragica ni nikoli pokazala užaljenosti; nikomur nikoli ne očita, češ "toliko smo storili zate, sedaj pa greš". Vsako odločitev spoštuje in vsakomur pove, da bo vedno dobrodošel, če se bo vrnil kot vodnik, pohodnik ali kot prijatelj.

Nagrada ne pomeni konca dela

Nikoli ni stremela za velikimi dosežki v gorah, čeprav je stopila na "streho Evrope" in obiskala kar nekaj gora v tujini. Ima že lepo zbirko prehojenih obhodnic z različnih koncev Slovenije. Koliko kilometrov je prehodila? Koliko papirja je popisala za različne statistike, vabila, poročila, prošnje, predloge? Koliko ur je presedela za pisalno mizo? Tega v bogati zbirki podatkov, ki jo je z leti oblikovala, ni.

Kolikokrat si je, ko je pri delu naletela na nerazumevanje ali težave, rekla: "Dovolj imam tega, saj mi tega pravzaprav sploh ni treba!" Mislim, da nikoli. Za svoje delo je prejela že skoraj vsa možna priznanja Planinske zveze Jugoslavije in Slovenije. A zdi se mi, da je prav priznanje mladina in gore tisto, ki ji je najbolj pisano na kožo. Čeprav je to nagrada za življenjsko delo, nihče – še najmanj pa Dragica – ne misli, da je z delom že končala.

Zato naj za konec zapišem le: Čestitke in hvala, Dragica, za tvoje dolgoletno delo, za potrpljenje, vztrajnost in – ko je treba – tudi kritičnost in odločnost. Naj bodo tvoji koraki še naprej varni, zanesljivi in vselej v dobri planinski družbi! ●

Navduševanje mladih za planinstvo je lahko poslanstvo. Foto: Urša Košir

Priznanja sprejeli brez lažne skromnosti

Pogovor z najuspešnejšimi alpinisti in športnim plezalci

Zdenka Mihelič

V okviru 8. mednarodnega festivala gorniškega filma je 26. februarja 2014 v Cankarjevem domu v Ljubljani potekal alpinistično-plezalni večer s slovesno razglasitvijo ter podelitvijo priznanj najuspešnejšim alpinistom in športnim plezalcem za največje dosežke v alpinizmu in športnem plezanju v letu 2013 ter podelitvijo priznanj za življenjsko delo. Po končani podelitvi smo nagradencem zastavili nekaj vprašanj. Pogovora z Luko Krajncem, najuspešnejšim alpinistom, in Martinom Žumrom, najperspektivnejšim alpinistom, ki se podelitve nista udeležila, nismo mogli narediti, ker sta bila na Japonskem na izmenjavi z mladimi japonskimi alpinisti, ki jih je Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca gostila lansko zimo v Sloveniji.

Mina Markovič: "Izzivi so povsod."

Mina, čestitke za četrto zaporedni naslov najuspešnejše športne plezalk za minulo leto. Kaj meniš o priznanju in ali vidiš kakšno mlajšo plezalko, ki bi ti postala konkurenca pri teh priznanjih?
Hvala za priznanje in čestitke. Čeprav je že četrto priznanje, ga je vsako leto prijetno dobiti, se spomniti na preteklo leto. Kljub temu da so priprave že v polnem teku, ti to da še en ščepec motivacije za novo sezono, da bo še ena taka sezona ali še boljša – ker vedno gre lahko še boljše. Gotovo pa so tu tudi mlade tekmovalke, ki zelo dobro delajo in plezajo, in komaj čakam, da jih vidim na mestu, kjer sem sedaj jaz. Se pa zagotovo ne bom dala zlahka. *(smeh)*

Kako potekajo priprave? V tekmovalni sezoni svetovnega pokala so najprej tekme v balvanskem plezanju. So priprave sedaj usmerjene predvsem v balvane ali na celotno sezono?

Tako je. Letos je morda kanček več časa, ker se tudi tekme v balvanskem plezanju začnejo malce kasneje; govorimo sicer o tednih razlike glede na lansko sezono. Na voljo je tako nekaj več časa

Domen Škofic in Mina Markovič Foto: Zdenka Mihelič

za dosego res močne osnove, ki je trenutno usmerjena v balvansko plezanje. Vemo pa, da je vse skupaj ena dobra zaloga moči, fizične pripravljenosti in piljenje tehnike, kar pomeni tudi zelo dobro popotnico za samo težavnost, ki sledi kasneje.

Kje vidiš največ izzivov?

Povsod. *(smeh)* Zagotovo gre samo balvansko plezanje iz leta v leto bolj v specializacijo in tudi punce zelo dvigujejo nivo plezanja, tako da je treba kar pošteno delati, če jim želim slediti in ostati v stiku. Ampak prepričana sem, da sem tega sposobna. Tudi pripravljena sem trenirati, imam trenerja in ljudi okoli sebe, ki vejo, kako in kaj početi. Sicer pa so največji izzivi v tej sezoni tekme v težavnosti in pa samo svetovno prvenstvo.

Domen Škofic: "Za cilj sem si zadal stopničke."

Drugič zapored si postal najuspešnejši športni plezalec. Čestitamo za ta uspeh! Kaj ti pomeni priznanje? Meniš, da je zaledje športnih plezalcev

tako močno, da bi ti lahko kmalu v prihodnosti kdo prevzel to priznanje?

Definitivno sem vesel priznanja. Ker, kot pravite, je veliko fantov, ki so mi za petami oziroma so mi enakovredni, kar morajo le še dokazati na tekmah. Vsak od nas se trudi za uspehe in upam, da bo tako še naprej. Tako da ja, vesel sem priznanja.

Lani si imel izredno sezono, uvrščal si se tudi v skoraj vse finalne nastope svetovnega pokala.

Kakšni so izzivi za letos?

Mislil, da sem si zadal zelo realen cilj, in sicer stopničke. Lani sem bil četrty, tako da želim stopnjo višje, seveda. Upam, da bom na stopničkih vsaj enkrat. Če mi bo uspelo večkrat, še toliko bolje.

Kje so tvoje rezerve, v katere sedaj največ vlagáš?

Zmeraj delam na področjih, kjer sem šibek. Najbolj želim izboljšati moč, ker je to moj največji problem. Pri vzdržljivosti v težavnosti sem bil vedno slabši, probleme so mi delali težki gibi. Zaradi tega

se letos spomladi posvečam balvanom, tako da bom morda nastopil tudi na kakšni balvanski tekmi svetovnega pokala; odvisno od tega, kako se bom izkazal na izbirnih treningih, saj nisem ravno balvanist po duši.

In kateri so najlepši spomini pretekle sezone?

Težko rečem, vse je bilo po svoje lepo. Izpostavil bi Rock Master v Arcu

prva nagrada za življenjsko delo v alpinizmu, ki so jo komu podelili. Drugič pa zato, ker gre za dejavnost, ki je po svoje pri Slovencih premalo cenjena na drugih področjih. Premalo pomena dajemo tistim, ki znajo organizirati delo drugih. Pomembno je tudi v družbi in širše. Imamo krasne obrtnike – tudi med alpinisti, imamo pa izredno malo tistih, ki bi znali obrtnike pripraviti k skupnemu delu

Ali so naši alpinisti tako zagnani, kot ste bili vi leta 1979 s prvenstveno smerjo po zahodnem grebenu na Everest?

Angleški alpinist Chris Bonington je rekel, da spada med tisto srečno generacijo, ki je pravzaprav začela skoraj z ničle in vendar leta 1975 dosegla največji uspeh. V tej smeri kaj takega ni več mogoče doseči. No, leta 1979 smo ni dosegli še večji uspeh. A v posameznih odkrivanjih novih območij na pustolovski način je to še mogoče. Za prave pustolovce je Zemlja še vedno planet, ki nudi dovolj izzivov. Tehnično imamo vrsto dobrih alpinistov. Ključno pa je razmišljanje.

Kaj menite o ideji slovenske članske alpinistične reprezentance, kot je od leta 2012 Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca?

Pozdravljam idejo. Člani reprezentance se morajo počutiti kot reprezentanca – torej kot moštvo. Moštvo pomeni solidarnost, trdnost, pomeni delovati vsi za enega, eden za vse. To je bistvo: držati skupaj. Duh reprezentance pa mora spodbujati in vnašati vodja reprezentance.

Še vedno zelo dobro spremljate slovenski in svetovni alpinizem.

Drži. Premalo pa primerjamo vzpone. Razočaran sem nad tem, kako malo komentarjev je pravzaprav ob kakšnih uspehih tujih alpinistov. Kot da bi rekli: "Aha, splezali so nekaj tako dobrega, da raje ne bomo o tem govorili." Tako se mi zdi, da se včasih obnašamo. Kot da nočemo videti. A le primerjava s svetom je tisto pravo. Alpinizem se lahko primerja šele na napisanih stvareh, prikazati je treba opisno, ocenjevalno. V športu je drugače, v areni je vse takoj jasno. V alpinizmu pa je spet drugače.

Pod vašim vodenjem Komisije za odprave v tuja gorstva PZS je bilo neverjetno število zlatih cepinov. Kaj menite o zlatih cepinih, pridejo v prave roke?

Ja, gotovo. Veste, to je tako kot ume tnostno drsanje, veliko je umetniškega vtisa. Kakor mi ocenjujemo in izbiramo najuspešnejšega alpinista oziroma alpinistko Slovenije, tako je tudi pri zlatih cepinih. Lani sem bil razočaran, ker si žirija ni upala postaviti nobenega na prvo mesto, ampak je potem vsem nominirancem dala zlate cepine. To pomeni, da niso bili dovolj pokončni. Upam, da bo letos drugače. ●

Tone Škarja Foto: Zdenka Mihelič

pa svetovni pokal (SP) težavnosti v Briançonu, kjer sem s 4. mestom dosegel svojo najboljšo uvrstitev na tekmah SP do sedaj. Tu so tudi vsa tri mladinska prvenstva, kjer sem prvič postal balvanski prvak, prvenstvi v Imstu (evropsko v težavnosti) in Kanadi (svetovno v težavnosti).

Tone Škarja: "To je moje najpomembnejše priznanje."

Iskrene čestitke za nagrado, to je bil pravi biser večera. Kaj vam pomeni nagrada?

Hvala za čestitke. Moram reči, da sem bil popolnoma presenečen, ko sem to odkril na spletnem portalu PZS. Ko sem po premisleku potegnili črto, lahko mirno rečem, da je to moje najpomembnejše in najvišje priznanje, ki sem ga dobil za alpinizem v vsem svojem življenju. Prvič, ker ga je podelila alpinistična srenja, torej tisti, ki najbolj poznajo alpinizem, Himalajo itd. Hkrati so med seboj najbolj kritični, zato je tako nagrado težko dobiti. To je nasploh

na višji ravni, tudi v državi. Toliko pomeni zato, ker kaže, da so alpinisti presegli medsebojno rivalstvo in da se zavedajo, kaj to pomeni. Mislim, da se je pri športu letos ob olimpijskih igrah močno pokazal moštveni, skupinski duh.

Ali mislite, da ima alpinizem veliko prihodnost, in ali je individualizem prava stvar?

V individualizem se je moral alpinizem vreči pravzaprav že zato, ker je že neverjetno veliko stvari narejenih, preplezanih. Večina. Ampak sem ter tja pa se še najdejo kakšne stvari, ki so še neodkrita. Na primer lanski vzpon v Rolwalingu v Himalaji – čisto nova stena, gora, to je tisto. Podati se v neznan teren z negotovimi izidi. Ne samo tja, kjer že samo znanje, tehnika in telesna pripravljenost omogočajo uspeh, ampak tja, kjer je moč narave še vedno zelo velik dejavnik. Vendar podati se v nekaj in tisto tudi narediti je dobra perspektiva.

Alpinistke ne poznajo jamranja

Pogovor
z Nastjo Davidovo

Manca Čujež

V Kijevu rojena alpinistka, ki v Ljubljani živi že od desetega leta, se je alpinizmu aktivno posvetila šele pred dobrim desetletjem, zadnje štiri sezone pa z odmevnimi vzponi stopila v vodilne vrste slovenskega ženskega alpinizma. Že drugič najuspešnejšo alpinistko po izboru Planinske zveze Slovenije in štirikratno najboljšo alpinistko Mestne občine Ljubljana je ples v navpičnici naučil vzdržljivosti, potrpežljivosti in vztrajnosti. Šport, katerega ritem ne narekuje štoparica, ampak zagrizenost dati vse od sebe, bo prva violina njenega življenja, vse dokler jo bo naprej gnala zadostna motivacija.

Aguja Mermoz:
Patagonija je lani rodila
vrhunsko navezo –
Nastjo Davidovo in
Tino Di Batista.
Foto: Tina Di Batista

Plezati si začela relativno pozno, proti koncu srednje šole, prej si trenirala vrsto drugih športov. Katere športne prvine si uspešno prenesla v svet navpičnic in česa te je naučil alpinizem?

Umetnostno plavanje in balet sem trenirala še kot deklica, ko so naju s sestro Anjo starši – oba sta bila športnika – vpisali kotem v Rusiji priljubljenim športom. Iz ritmične gimnastike, ki je bila naslednja, sem prenesla gibljivost in še danes opažam, da sem med bolj gibljivimi plezalci. Ko smo prišli v Slovenijo, sem gimnastiko nadaljevala rekreativno, ker pa je mama delala kot športna maserka z atleti, sva se s sestro znašli na atletskem stadionu in nadaljevali po maminih stopinjah, ki je bila prav tako uspešna atletinja. Tam sem pridobila disciplino. Navadila sem se vsakodnevnega treninga, kar poskušam prenašati v športni alpinizem, če ga lahko tako imenujem. A je drugače – če greš na turo, izgubiš teden rednega treninga. Ni vse po predpisih, niso ves čas isti štarti kakor pri atletiki, ampak moraš biti vsestranski – enkrat plezaš v skali, drugič v ledu, potrebuješ kondicijo, glavo, dobro fizično pripravljenost ... Alpinizem je kompleksnejši.

Kako je biti sama svoja trenerka?

Z drugimi alpinisti se veliko pogovarjamo in delimo izkušnje, ki jih poskusim vključiti v svoj trening oziroma jih prilagoditi sebi, svojim zmoglostim in času. Z leti spoznaš, da se moraš poslušati. Če hočeš izpolniti načrt treninga nekoga drugega, pa zbolíš in si utrujen, pomeni, da si pretiraval, da ga moraš prilagoditi. Pomembna je tudi družba, ki pozitivno vpliva na motivacijo pri treningu. Ko vidiš nekoga *fajtat*, zdaj ko smo veliko na cepinih, ko vidiš, da daje vse od sebe, še tebe potegne, da si rečeš: "To zmorem tudi jaz." To je velik plus v našem početju, kjer se čas ne meri s štoparico, ampak je poudarek na tem, da daješ vse od sebe.

Omenila si spodbuden vpliv družbe. Je v slovenski alpinistični družčini vendar prisotne veliko tekmovalnosti?

Med puncami tega ne občutim, morda zato, ker se spodbujamo in smo za vsak uspeh vesele druga za drugo. Vseeno smo šibkejše od fantov, to je treba priznati, in če katera prepleza kaj dobrega, smo ponosne nanjo. Sama ne občutim nevoščljivosti, tekmovalnosti.

S Tino Di Batista, s katero se zadnja leta izmenjujeta na prestolu najuspešnejše slovenske alpinistke, sta tudi usklajena naveza, ki je pred

dobrim letom priplezala na Fitz Roy po najdaljši smeri, smeri Afanassieff.

Odlično se dopolnjujeva, kar sem uvidela šele lani, ko sva se prvič resno navezali, v Patagoniji, prej pa nisva dosti plezali skupaj. Morda nisem bila dorasla temu, a je dozorel čas in sva se takoj ujeli. Ni bilo treba veliko govoriti, kar delovalo je. Ona je orientacijsko zelo dobra, z izkušnjami iz vodništva vidi prehode, sama sem morda v kakšnem strmejšem delu močnejša, in ko to sešteješ, uspeš – skupaj, ena brez druge ne bi uspeli.

Lansko sezono si v navezi z mlado nemško plezalko Caroline North kronala avgusta s prosto ponovitvijo Centralnega stebra v Frêneju na Mont Blanc. Kako je bilo plezati po stopinjah alpinističnih velikanov, kar je bila tvoja večletna želja?

Že leta 2007, ko smo na vrhu Grand Jorassesov zjutraj zagledali stebre, se je rodila ta želja, do katere sem imela kar *rešpekt*, saj je resna tura. Najprej moraš doseči steno, jo *zlesti* in še sestopiti čez Mont Blanc, kar zahteva dobro pripravo pa še vreme mora sodelovati. S Caroline

Iz kakšnega testa mora biti klena alpinistka?

Verjetno zelo vztrajna in trmasta. To so kar *karakterji!* Kolikor sem spoznala te punce, so posebna vrsta žensk, ki ne pozna *jamranja*. Še vedno smo ženske in nam ugaja, da nas kdaj potolažijo, znamo pa tudi delovati preudarno in odločno.

Kako ti kot fizioterapevtki uspeva povezovati in usklajevati poklicne in alpinistične izkušnje?

Znanje iz fizioterapije pride prav na odpravah, da znam pomagati in oskrbeti kakšno manjšo poškodbo. Usklajevanje je pa začarani krog – ko delaš, lahko manj treniraš in obratno: ko treniraš, imaš manj časa za delo in posledično manj prihodkov. Vsa leta, odkar plezam in potujem, si v mamini ordinaciji za športno-zdravstveno masažo sama služim denar za odprave, se pa seveda lahko dogovarjam za termine dela, tako da imam prav sanjsko službo. Zadnje čase poskušam najti ravnotežje, da delam toliko, da lahko še kakovostno treniram, a opažam, da potrebujem več časa za regeneracijo. Ne morem več do petka delati, sestiti v avto in se odpeljati plezat, kar sem počela še pred leti. Tega ne naredim le zato, ker sem utrujena, ampak tudi zato, ker se mi potem vse zdi instantno, neka *laufarija*, stres – ne plezam zato, rada doživljam neki kraj. Še vedno se vidim nekaj let plezalno aktivno in upam, da me bodo zaposlili v državni službi, trenutno čakam na odgovor Slovenske vojske. Če si pripravljen trenirati, je dobrodošla podpora države, saj potrebuješ denar za odprave in treninge. Sponzorstva, kot je bilo nekoč, ni več, veliko je, če ti pomagajo vsaj z opremo, kakor meni Patagonia, Treking-šport in High5.

Svoje življenje si popolnoma podredila profesionalnemu športu. Kaj je to zahtevalo od tebe in do kdaj računaš, da bo alpinizem lahko prva violina tvojega življenja?

Vse življenje se mi vrti okrog tega, sploh zadnja leta, ko sem naredila preskok. Po diplomi leta 2010 sem se odločila, da si vzamem leto dni za plezanje, da vidim, kje so moje meje. Tisto leto, ki v bistvu traja še danes, sem se našla in način življenja popolnoma prilagodila plezanju, od treninga do dovolj spanca in ustrezne prehrane. Rada tako živim in v tem se trenutno vidim. Če bi si uspela urediti status profesionalnega športnika, bi zagotovo nadaljevala, saj bi čas, ko zdaj delam, lahko posvetil treningu, potovanjem, odpravam ... Dokler bo motivacija, bom vztrajala, ko se ne bom več videla v profesionalnem športu, pa se bom preusmerila v svoj poklic, ki me prav tako izpopolnjuje, a na drugi ravni. ○

Nastja Davidova Foto: Manca Čujež

V letu 2012 je izstopala tvoja prosta ponovitev Obraza Sfinge z Mihom Praprotnikom, veliko si plezala tudi z Lukom Krajncem in drugimi. Kakšna je razlika v delovanju ženske in mešane naveze?

Tako kakor sem plezala s Tino in pred leti na Aljaski prav tako s puncami, s fanti še nisem. Ko *ležeš* s puncami, ni *jamranja*, ne računaš, da si lahko privoščiš biti šibkejši. Kadar je soplezalka utrujena, veš, da moraš prevzeti vodstvo, potem se zamejnata, obe prispevata enakovredno. S fanti sem večinoma plezala krajše smeri, pri večdnevih vzponih sem večkrat plezala kot druga, med drugim sem tudi varovala Luko Krajnca v znani Bellavisti v Zahodni Cini in v smeri Golden Gate v El Capitanu, kjer sem se veliko naučila. Pri vzponih, kakršen je Obraz Sfinge, ključni raztežaj poskusim splezati v vodstvu, saj zame prosti vzpon pomeni, da najtežji raztežaj splezaš v vodstvu. Z vsemi soplezalci, s katerimi plezam, sem enakovredna, na kogar pride raztežaj, pleza naprej. Razen v smereh, ki jih plezam v celoti v vodstvu, zadnje čase vse redkeje, ker mi veliko več pomeni, da se navežem z nekom, ki ima podobno željo in idejo. In plezati s puncami je tudi bolj sproščeno.

sva se spoznali že leto prej, ugotovili, da imava podobno vizijo, in se odločili za Frenejske stebre. Vedela sem, da si želim to *zlesti* prosto, a nisem bila obremenjena, da moram. Podobno kakor v Sfingi sem to znala pred najtežjim raztežajem odmisлити in se sprostiti. Plezaš, kakor da si v svojem svetu! Da sem sposobna tega, se mi zgodi le nekajkrat na leto, in to mi najbolj ostane v spominu.

Alpinizem je navsezadnje način spoznavanja samega sebe. Do kakšnih spoznanj o sebi si se dokopala v steni?

Alpinizem mi je privzgojil veliko pozitivnih lastnosti, ki jih uporabljam tudi v vsakdanjem življenju. Vzdržljivost, potrpežljivost, vztrajnost, da si vzameš čas za premislek. Od enega do drugega vzpona in popotovanja je vsako spoznanje, vsaka izkušnja košček mozaika, ki ga lahko uporabiš tudi v prihodnje. Na Aljaski smo bile recimo na poti od tabora do tabora pokonci 48 ur in pozneje se v podobnih okoliščinah zavedaš, česa si sposoben. Ko plezam, se osredotočim na smer, vreme, dostop, sestop, z mislimi sem v steni, poskrbim, da ne prihaja do subjektivnih napak.

Na Debelo peč malo drugače

Brezpotja nad Krmo

Stane Poljak

V predlanski pozni jeseni, ko so zlatorumeni macesni pozlatili pobočja pod Toscem in Vernarjem, smo triperesna deteljica, Franc in dva Staneta, ubirali bolj ali manj uhojene poti in stezice v Krmi. Sončen oktobrski dan je bil, ko smo se povzpeli na samotni Vernar. Pošteno strme trave in na koncu še izpostavljen grebenček so nas pošteno ogreli, vendar smo bili na vrhu visoko nad Velim poljem nagrajani z enkratnimi razgledi na bližnji Triglav in njegovo soseščino.

Nov cilj: Debelo peč po brezpotju

Pa se je lansko leto prevesilo že v drugo polovico, ko sva s Stanetom končno našla čas za realizacijo stare želje. Debelo peč sicer slovi kot eden najlažje dostopnih dvatisočakov v Julijcih, vendar to velja le za pristop z juga mimo Blejske kočne na Lipanci. Pohlevna in z rušjem poraščena gora se namreč na severu prelomi v vrtoglave prepadne stene pa tudi nadaljevanje sicer rušnatoga grebena proti Brdom in Mrežcam se ponaša z divje razbrazdanimi pobočji, ki se strmo spuščajo v dolino Krme. Potek lovske poti sva skrbno naštudirala že doma (no, vsaj prepričana sva bila o tem), saj spletni portal Hribi.net ponuja res izčrpen opis in množico slik.

"Se vidimo v Blejski koči," sva se poslovila od spremljevalk, ki naj bi premaknili jeklenega konjička na Pokljuko. Stezici pod steno Debele peči je bilo lahko slediti; očitno jo plezalci kar veliko obiskujejo. Vreme je dobro kazalo, s soncem ožarjeni grebeni Macesnovca, Dimnikov in Luknje peči so puhteli v poletni vročini. Nikamor se nama ni mudilo, z vsemi čutili sva vsrkavala šepet tišine.

Neuspeli poskus

Pod steno je stezica zavila ostro desno med macesne in se začela počasi izgubljeti. Malce sva čarala po strmih travah pri prehodu z gornje

na spodnjo pot, če jo lahko sploh tako imenujemo, potem pa nama je spet steklo; še zoprno drobljivo pobočje in že naju je nakazana stezica okrog vrtoglavih robov pripeljala v nekakšen zatrep med Debelo pečjo

in sosednjimi Brdi. Skromna stezica je dokončno izginila med divje razmetanimi balvani na gruščnatem pobočju, le osamljeni možici so naju še usmerjali pri iskanju prehodov. Pas skokov je dokončno prekinil dokaj tekoče napredovanje. Sicer pa vzpon tudi do tedaj ni bil ravno enostaven, vendar plezanje ni bilo potrebno. Tu naju je, kakor Evo kača v rajju, zapeljal mikaven prehod na desni strani. Ko bi vsaj pogledala slike na spletu,

Vzpenjanje po krušljivih grapah je bilo glavna značilnost našega vzpona. Foto: Stane Poljak

Plezanje čez skalne skoke je popestrilo naporen vzpon. Foto: Stane Poljak

bi videla, da sta na videz krušljiv skok na levi in široka grapa nad njim pravo nadaljevanje. Pa sva kar trmoglavila navzgor, čeprav se nama je začelo dozdevati, da le nisva na pravi poti. Vendar dan je bil lep, zlovešče megle ni bilo nikjer in tudi vrv in nekaj železja sva imela s seboj – za vsak slučaj, če se kaj zalomi.

Dokončno sva spoznala, da sva usekala mimo, ko je Stane po prečenju z rušjem poraslega pobočja (tudi rušje včasih še kako prav pride!) na robu pogledal v globine Krme. "Tu pa definitivno ne gre naprej," je zabrundal sam pri sebi in se vrnil nazaj.

Nadaljevala sva po dokaj strmi in drobljivi grapi navzgor in si občasno celo domišljala, da je tu že nekdo hodil. Seveda, nisva si hotela priznati, da sva zgrešila pravo smer. Po strmem skrotju sva se pripehala malodane na vrh Brd, Debela peč se je sončila daleč na vzhodu. "Lej ga, šmenta, še enkrat bova morala priti, da razvozlava, kje sva falila. Mogoče še letos narediva

popravni izpit, če bo le prilika," sva si rekla. Pa nisva bila pretirano jezna – sva pač osvojila sosednji vrh.

V drugič bo šlo

In priložnost se je ponudila kaj kmalu. Tokrat je bila deteljica v polni zasedbi. Franc, ki pri prvem poskusu ni sodeloval, si je tokrat le vzel čas.

Prvi del dobro uhojene poti pod steno Debele peči je minil, kot bi mignil. Sicer smo pa morali kar pohiteti, kajti po okoliških grebenih so se že vlačile kuštrave meglice in tudi vremenska napoved je obljubljala solidno vreme le dopoldne. Pri spustu na spodnjo stezico smo naredili lepotni popravek in sestopili kar po gruščnati grapi. Spet nam je rušje prijazno ponudilo svoje veje v oporo. Kaj hitro smo bili na melišču z balvani. "Zdaj pa pazimo, da še enkrat na *zalutamo*," sem namignil prijateljema, ko smo se napatili povprek levo čez melišče pod skok z nišo na levi. Preplezali smo ga vsak po svoji smeri; ni bil pretirano težak, le paziti si moral na obilico drobirja, ki je bil naložen na zglijenih platah. V grapi nad skokom nas je pozdravil dobrohoten možic in vedeli smo, da smo na pravi poti.

Ob krmežljivih macesnih, ki so se že začeli ogrinjati v zlata jesenska ogrinjala, smo prilezli pod drugi skok. Opis je sicer obljubljal lažje plezanje kakor v prvem skoku, vendar se meni ni zdel pretirano lažji. "Franc, pa slikaj kaj, da bom imel vsaj kako sliko!" sem zaklical prijatelju in zaplezal v skok. Nekaj kamnov je priletelo od zgoraj; pritajil sem se za skalni rob in počakal, da so izstrelki odfrčali v globino. "Kateri zlodej pa proži?!" sem bentil sam pri sebi. Pazi, ti tam doli!" sem posvaril prijatelja.

Divje srečanje v grapi

Pomolil sem glavo čez skok in se znašel iz oči v oči s preplašenim gamsom, ki je penastih nozdrvi in naježene dlake kakor črni peklenšček stal dober meter stran od mene. Ne vem, kdo se je koga bolj ustrašil. Zavpil sem nekaj kakor: "Zgini, ti beštija kosmata!!!" in se urno umaknil nazaj pod skok. No, mogoče sem izustil še kakšno besedo, ki ne sodi ravno v ta članek, pa saj ni pomembno. Čez skok se je usula kamnita toča, stisnil sem glavo med ramena, se dobesedno zлил s steno in čakal ... "Ko si nama zavpil, naj paziva na padajoče kamenje, sem bil na srečo na

varnem; tudi Franc se je dokaj uspešno umikal kamnitim projektilom," mi je kasneje povedal Stane. "Seveda nisva vedela, kaj je vzrok tega obstreljevanja. Ni ravno v tvoji navadi, da bi tako obilno prožil kamenje. Potem pa je po zraku poletela rjava gmota. Prestrašeni gams se je brezglavo zapodil v globino; preskočil te je in po strmih platah kot divja jaga oddivjal navzdol. Ni bilo časa, da bi pripravil fotoapararat, zgodilo se je v hipu."

Ko se je vse umirilo, sem hotel navzgor, pa je še enkrat zaropotalo. Spet sem se pritajil v skalno nišo in čakal, čakal. "Spet se je usulo kamenje in še ena senca je šinila skozi zrak; le toliko sem opazil, da ni bila rdeča, torej ne letiš ti v globino," je pripovedoval Stane kasneje, ko smo se sešli na vrhu skoka. "Še en gams se je pognal tik nad teboj čez skok in oddirjal navzdol. Še zdaj si ne morem odpustiti, da nisem pripravil fotoapararata!"

"Da nisem imel toliko dela z izogibanjem kamnitim presenečenjem, bi gotovo posnel imeniten film," je svoj piskrček pristavil še Franc. Meni seveda ni bilo do šale, saj sem jo kot

eden glavnih akterjev v pričujoči tragikomediji kar dobro odnesel. Nekaj praskic na čeladi in krvaveč kazalec je bil zanemarljiv davek. Kaj lahko bi se precej drugače končalo!

"Le kaj je gamsa pognalo v brezglavi beg navzdol v prepad?" smo ugibali, ko smo po široki grapi napredovali proti robu. Gotovo so ju pri počitku zmotili planinci, ki so šli na Debelo peč, pa se jima je v njuni gamsji logiki prehod navzdol po grapi zdel kot naročen. Saj nista mogla vedeti, da bosta naletela na tri vsiljivce, ki so v njuno kraljestvo prišli motit mir. Tistega pogleda v žarečih gamsjih očeh pa ne bom nikoli pozabil.

Še skok na vrh Debele peči in mučen sestop v Krmo

Na vrhu grape smo trčili na markacije označene poti in naenkrat nas je zagrnila gosta megla, ki se je priplazila nekje z juga. Hvaležni smo se oddahnili, ker nam je vreme služilo vsaj toliko časa, da smo prišli v "civilizacijo". Podvzivali smo se na bližnji vrh Debele peči v upanju, da bomo ujeli vsaj malo razgleda, vendar je bila megla tako gosta, da

Težav je konec, smo že na vršnem grebenu.
Foto: Stane Poljak

so se maloštevilne kavke dobesedno sprehajale po njej. Tokrat so bile zelo izbirčne, saj se za drobtine naše malice niti zmenile niso. Gotovo so se prenajedle dobrot, ki so jim jih natrosili sicer maloštevilni obiskovalci pred nami. Sestop navzdol v Krmo po markirani poti je bil z eno besedo mučen. Strmo kot sam zlodej, spolzko zaradi goste megle pa še rositi je začelo. Soglasno smo ugotovili, da je ta pot veliko primernejša za vzpon kakor za sestop. Po nedavnem srečanju nas treh z abrahamom so kolena postajala bolj trda in klecava. Na naš račun se je Franc pošteno pošalil, ko je pronicljivo priredil naslov Hemingwayeve znane novele *Starec in morje* v Starci in gore. Tudi tega mukotrpnega sestopa v Krmo je bilo enkrat konec in čakal nas je prijeten zaključek ture pri Danici v Aljaževem hramu v Dovjem. Ob vrčku hladnega piva smo zadovoljni potegnili črto, rekoč, da nam je uspela zares lepa tura. Pa še srečno se je vse izteklo! ●

Tovariška pomoč zasutemu v plazju

Gibanje in varnost v gorah pozimi

V prejšnjih dveh prispevkih sem opisal, kaj vse vpliva na dobro pripravo in izvedbo zimske ture. Izberemo primeren cilj in sopotnike, spremljamo vremenske dogodke zadnjih dni in napoved za naprej ter si priskrbimo primerno opremo, ki jo znamo uporabljati.

Vsako turo lahko generalno razdelimo na več časovnih obdobji. Predpriprava, priprava opreme pred turo in preizkus opreme pred odhodom, izvedba ture in uživanje, vse to, kar smo spoznali v prejšnjih prispevkih. Če gre vse po sreči, se kasneje spomnimo le izvedbe, čudovitih doživetij in dobre družbe. Pa vendar ne gre pozabiti na del ture in s tem povezana opravila, ki mu sam pravim "če se zgodi". Seveda si vsi želimo, da do neljubih dogodkov sploh ne pride. Če pa se že zgodi, je dobro, da smo na to pripravljeni in v kratkem času, ki nam je na voljo, uporabimo vse znanje in razpoložljivo opremo, da se izognemo najhujšemu.

Kako ukrepati, če se zgodi?

Vse napisano v prejšnjih člankih je služilo temu, da se izognemo nesreči, ki ima lahko za posledico zasutje v snežnem plazju. Pa se vseeno lahko zgodi. Pri vsaki taki nesreči je za dober razplet, poleg vsega znanja in opreme,

Marsikje ni signala mobilnega operaterja. Takrat podatke zapišite. Po pomoč naj gresta najmanj dva. Foto: Klemen Volontar

potrebne tudi obilo sreče. V najboljšem primeru je žrtev vidna in le delno zasuta. Čas iskanja je nič, vso pozornost usmerimo v našo lastno varnost in pomoči zasutemu.

Drugače pa je, če nas plaz popolnoma preseneti, zasuje več ljudi in nihče ne ostane viden. Težko bom opisal vse možne situacije, ki se vam lahko zgodijo. Pri organizaciji in izvedbi tovariške pomoči je predvsem pomembno, koliko je tistih, ki so "ostali zunaj" in so,

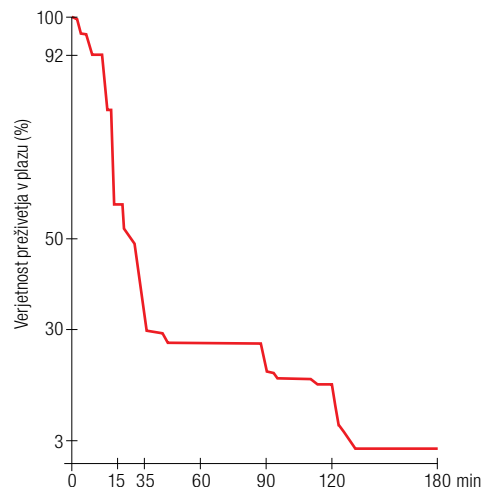
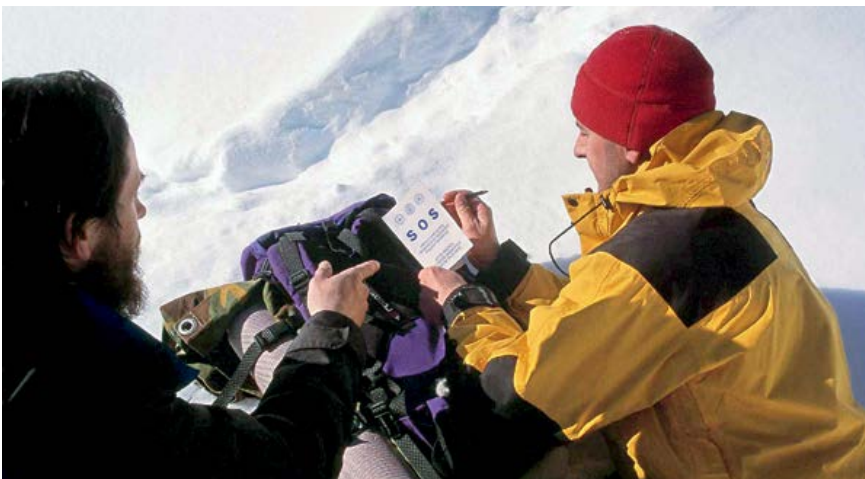
Klemen Volontar

bolj ali manj nepoškodovani, sposobni opraviti različna opravila. Manj ko je na voljo ljudi, bolj natančno boste morali narediti načrt opravil oziroma scenarij, saj boste morali nekatera zavestno izpustiti. Med samim reševanjem scenarij sprti prilagajajte glede na situacijo. Vsaka nova informacija lahko pomeni spremembo scenarija, ki pa mora vedno stremeti k optimizaciji iskanja.

Zakaj se pri reševanju v plazju tako mudi?

Najboljšo predstavo o možnostih preživetja boste dobili, če si ogledate t. i. krivuljo preživetja. Nekaj odstotkov zasutih žal doživi hude poškodbe, ki so nezdržljive z življenjem. Vsi ostali pa imajo veliko možnost preživetja, če so odkopani v najkrajšem času. Statistika pravi, da po 18 minutah preživi še osem od desetih zasutih, po 35 minutah le še trije in po 90 minutah manj kot dva. Torej, v prvih 20 minutah je treba storiti vse, da zasute odkopljemo vsaj toliko, da jim omogočimo dihanje.

Možnost preživetja v plazju glede na čas zasutja (dr. Brugger)

Takoj po dogodku

Najprej preglejte sebe in vse, ki so ostali izven plazu. Preštejte se. Ugotovite, kdo manjka in kje v skupini je bil v času dogodka. Ocenite stanje. Ocenite poškodbe. Nezasute, a poškodovane, napolnite na varno mesto. Tam naj počakajo in se poskušajo oskrbeti ter zaščititi pred mrazom. Neaktivne udeležence je tudi za to dobro nekoliko odstraniti, da nam njihove lavinske¹ žolne ne povzročajo dodatnih zapletov pri iskanju prvega signala. V nobenem primeru pa neaktivni udeleženci ne smejo izklopiti svojih naprav!

Predvsem vas ne sme zajeti panika, ki vodi v brezglavo početje, ki nikoli ne

dali rezultatov, pokličite 112. Takoj za klicem nadaljujte z iskanjem. Ne obupajte!

Kako ravnamo?

Naredite si načrt! Glede na dogodke ga boste med iskanjem prilagajali. Načrta se držite. Planiranje ali triaža pripomoreta k tekočemu delu, da med iskanjem po nepotrebem ne tratimo časa z razmišljanjem. Delajmo po vnaprej naučeni proceduri, ki jo sproti prilagajamo ugotovitvam. Cilj je najprej pomagati tistim, ki imajo največjo možnost preživetja.

Naj navedem primer. Na plazovini opazimo delno zasutega in se v naglici

je plaz zajel, in po možnosti tudi mesto, kje ste jo zadnjič videli. Na ta način ste močno zmanjšali obseg površine, ki jo morate pregledati. Opazujte, kličite, poslušajte. Najprej preglejte prioriteta mesta ali mesta odlaganja, kot jih tudi imenujemo. Plaz se obnaša kot tekoča voda. Zariva se v ovire in za njimi pušča navidezen prazen prostor, na zavojih in v globini teče počasneje, na površini hitreje. Lažji predmeti plavajo na površju in jih odnese dlje navzdol, težji predmeti kmalu potonejo in se zaradi drgnjenja ob podlago prej zavestavijo. Na plazovini vidnih predmetov ne odstranjujte. Ali jih pustite tam ali pa, če jih potrebujete, nadomestite z nekim drugim predmetom, tako da ta mesta označite. Mesta odlaganja so poleg čela plazovine še vsi zavoji na notranji in zunanji strani, pred ovirami in za njimi ter vsi prevoji in prostori pod prevoji ter skoki.

Iskanje z lavinsko žolno

Hkrati ko opazujete in kličete, že pripravite lavinsko žolno v način za iskanje signala. Ne glede na tip žolne najprej iščete signal, potem iščete smer (iskanje s signalom) in nazadnje iščete mesto izvora najmočnejšega signala (točkovno iskanje, *pinpointing*). Za lažje razumevanje poteka iskanja z lavinsko žolno si predstavljajte, kako pristaja letalo. Daleč od letališča je letalo visoko v zraku, leti zelo hitro in ni nujno, da na meter natančno v pravi smeri. Bolj ko se letalo približuje pristajalni stezi, bolj počasi in nizko leti, natančnost smeri je vedno večja. Ko letalo pristane, ima zelo majhno hitrost, je na tleh in pelje natančno po zarisani črti na pristajalni stezi. Na koncu letalo išče parkirišče, je zelo počasno, zavija na parkirišče. Zaključimo s potnikom, ki je zelo počasen, hodi po trdnih tleh in mora zelo natančno vdeti vhod v letališko zgradbo. Prav tako iščemo z lavinsko žolno.

Prej ko bomo zaznali prvi signal, prej bomo lahko sistematično pričeli z iskanjem. Ne glede na vrsto in tip lavinske žolne prvi signal vedno zazna najdaljša antena. Najlažje ga ujamemo tako, da napravo, pripravljeno za iskanje (sprejem), sučemo v višini glave tik ob uhlju v treh oseh. Sprememba položaja naprave naj se zgodi na eno sekundo. Najbolje je, da si med tem opravilom ponavljamo število 21, kar traja približno eno sekundo. Kaj pravzaprav počnemo? Največja razdalja, na kateri sprejemna naprava zazna oddajno, je možna takrat, ko sta oddajna in sprejemna antena v polariziranem položaju. Torej, ko sta paralelno ena na

Pred začetkom iskanja naredimo triažo. Najprej iščemo žrtve, ki imajo največjo možnost preživetja. Žrtvi, ki je vidna, lahko hitro in kvalitetno pomagamo. Posnetek z vaje. Foto: Klemen Volontar

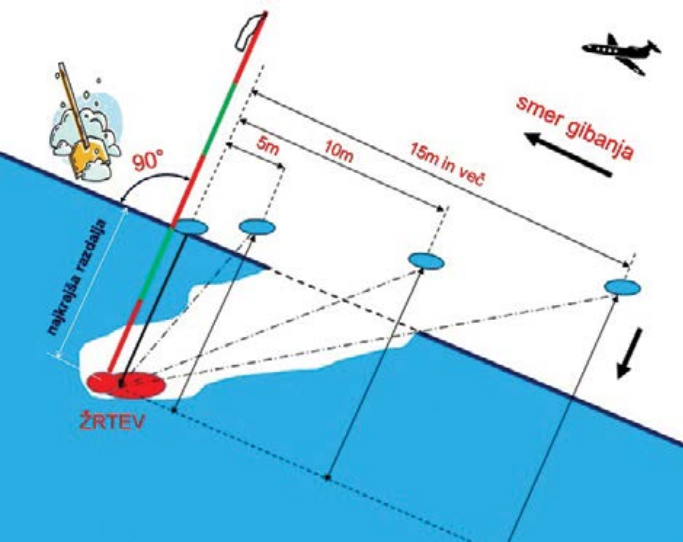
obrodi sadov. Ozrite se naokoli. Vam grozi še kakšna nevarnost? Naj vas ne vodita moč in motivacija. Le trezna presoja, hitro, pa vendar preudarno ukrepanje, zagotavljajo uspeh. Če je na voljo dovolj ljudi, takoj pokličite 112. Običajno pa je za opravila, ki naj se izvedejo v prvih 15–20 minutah, premalo ljudi, zato klic na 112 za nekaj časa odložite. V prvih 15–20 minutah storite vse, kar je v vaši moči, da zasutim omogočite dihanje. Šele ko ste izkoristili vse znanje in običajni postopki niso

odločimo, da je z njim vse v redu, saj ni zasut. Lotimo se iskanja drugega. Žolna nas vodi do mesta izvora signala, sledi sondiranje, odkopavanje ... Na žalost na koncu ugotovimo, da je zasuti doživel takšne poškodbe, ki niso združljive z življenjem. Odpravimo se k prvemu. Bil je v nezavesti, dihal je, vendar je imel obraz zarit v sneg. Medtem ko smo se ukvarjali z iskanjem popolnoma zasutega, se je prvi zadušil. Nauk je torej, da se vedno najprej lotimo obravnave žrtve, ki ji najhitreje, z najmanj dela lahko rešimo življenje. Delno zasutega bi v minuti postavili v položaj za nezavestnega in ga ohranili pri življenju. Nato bi se lotili iskanja naslednjega najbližjega.

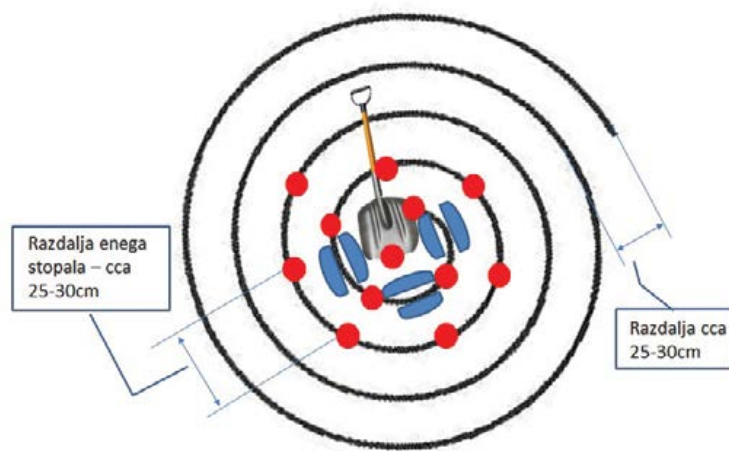
Hitri pregled plazovine

Sledi hitri pregled plazovine. Če ste bili med dogodkom na mestu in v stanju, ki je omogočalo opazovati gibanje tistega, ki ga je plaz odnesel, je dobro, da si zapomnite, kje je bila žrtev, ko jo

¹ V literaturi in v praksi se uporablja tudi termin "plazovne".

Z lavinsko žolno se izvoru signala približujete podobno, kot pristaja letalo. Skica: Klemen Volontar

Shema spiralnega sondiranja – pravokotno na površino plazovine Skica: Klemen Volontar

drugo, je sprejem najboljši. Ker zasutemu ne moremo reči, naj se premakne, da bo njegova oddajna naprava v ugodnem položaju glede na sprejemno napravo, nam ne preostane drugega, kot sprejemno napravo prilagajamo oddajni. To nam omogoča triosno sukanje sprejemne naprave. Tako lahko prvi signal zaznamo celo v do 30 odstotkov krajšem času kot v nekem drugem položaju sprejemne naprave. Torej, sprejemna naprava je v višini glave, gibljemo se hitro. Iščemo signal. Letalo je še daleč od letališča, visoko, hitro leti, natančnost še ni tako pomembna.

Ko zaznamo prvi signal, obdržimo napravo v položaju, ko se je to zgodilo, in naredimo še korak ali dva v isto smer, da signal postane tako močan, da napravo lahko spustimo pred telo v horizontalni položaj. Vsaj eden od indikatorjev na napravi mora takrat kazati neki rezultat. Ni pomembno, ali je to številka za razdaljo, zvočni indikator ali puščica. Letalo se približuje letališču, nekoliko nižje je, leti počasneje v točno določeni smeri.

Od sedaj dalje iščemo s signalom, iščemo smer. Držimo se metode iskanja, ki ustreza naši napravi. Naprava je lahko popolnoma analogna, lahko kombinacija ene antene in digitalne obdelave sprejetega signala, lahko pa je triantenska digitalna naprava. Ne pozabimo na pristajanje letala. Ko smo od izvora še daleč, je naprava v višini trebuha, ko indikator razdalje pade pod 15, spustimo napravo bliže k tlom, in ko pade pod 10, se sklonimo, naprava je

le še pol metra nad plazovino. Ko pade število, ki označuje razdaljo, pod 4 ali 3, naj bo naprava v kontaktu s plazovino, torej na tleh. Letalo se je dotaknilo pristajalne steze, zelo počasno je, vozi zelo natančno.

Tretja, zadnja faza iskanja z napravo je točkovno določanje najboljšega signala. V tej fazi naprave horizontalno ne sučemo več. Ostane v enakem položaju, kot takrat, ko smo jo približali površini plazovine. S križi določimo najboljši signal, najkrajšo razdaljo do oddajne naprave. Ne izgubljammo časa z določanjem signala na nekaj centimetrov. Letalo se je ustavilo, hitrost je nič, natančno pri mostu za izstop potnikov. Kaj več o uporabi lavinske žolne si lahko preberete na: http://www.volontar.net/clanek_prikazi.php?pid=38

O situaciji, ko je zasutih hkrati več oseb, pa je na voljo članek v angleščini: http://www.volontar.net/clanek_prikazi.php?pid=23

Sondiranje

Nahrbtnik imamo med iskanjem na ramah, saj bomo takoj, ko najdemo najmočnejši izvor signala, potrebovali sondo in lopato. Ne pozabimo, da z lavinsko žolno ne iščemo človeka, ampak izvor elektromagnetnega sevanja. Sprejemnik nam bo pokazal najkrajšo razdaljo do oddajne naprave. Čaka nas še zadnja faza iskanja, ko iz letala izstopajo potniki in iščejo pravi izhod. Biti morajo natančni, ne preveč hitri, gibljejo se pod nivojem letala. Na mestu najboljšega izvora snemimo nahrbtnik, izvlecimo sondo in lopato.

Ko z lavinsko žolno določite mesto najboljšega sprejema, ne bo odveč malo pobrskati z roko. Zasuti je lahko tik pod površino.

Foto: Klemen Volontar

Na mestu najboljšega sprejema z lopato označite mesto in začnite s spiralnim pravokotnim sondiranjem.
Foto: Klemen Volontar

Da ne izgubimo stika s točko najboljšega izvora signala, tam zapičimo lopato in okoli nje s sondo prebadamo plazovino. Metoda se imenuje pravokotno spiralno sondiranje. Sondo zabadamo pod pravim kotom glede na naklon pobočja. Vbodi si sledijo v obliki spirale v razmaku enega stopala (približno 30 cm). Na ta način boste v največ dveh krogih z lavinsko sondo zadeli žrtev. Šele ob dotiku sonde z zasutim lahko rečemo, da smo iskanje zaključili, našli smo zasutega. Sonde pod nobenim pogojem ne izvlecite!

Odkopavanje

Čaka nas najnapornejši in najdaljši od segmentov reševanja zasutega. Za zasutega je zračni žep, tj. prostor pred obrazom, življenjskega pomena. Ne porušimo mu ga. Kako se lotimo odkopavanja, je odvisno od globine zasutega, kar ugotovimo s sondo, in od časovne oddaljenosti od dogodka. V vsakem primeru se nekoliko odmaknimo od sonde navzdol in začnimo s kopanjem. Začetek kopanja, dolžina odmika od sonde, je odvisen od globine zasutega. Kopati začnemo približno ena in pol do dvakrat toliko stran navzdol od sonde, kolikor je globina zasutega. Bolj ko je teren položen, toliko dlje proč od sonde moramo začeti kopati. Tako bomo k zasutemu dostopali z boka. Med kopanjem

ne bomo teptali snega nad njim in ne bomo poškodovali morebitnega zračnega žepa. Kako se lotimo odkopavanja, pa je odvisno od števila ljudi, ki so na voljo. Poskušamo narediti nekakšen stožčast kanal, ki bo širši na zunanji strani in ožji na strani, kjer se nahaja zasuti. Kopači se razvrstijo v obliko klina, eden na čelo in potem izmenično za njim po dva in dva kopača. Kopači naj bodo med seboj oddaljeni za dve dolžini lopate, da se med odmetavanjem po nepotrebnem ne zadevajo. Kopljejo v polkleččem ali kleččem položaju. Sneg odmetavajo z gibi telesa, ne samo z rokami. V bistvu zares koplje le prvi v piramidi. Sneg potiska ali meče samo nazaj za sebe. Naslednja dva kopača nekaj malega kopljeta ob strani, glavna naloga pa je odstranjevanje snega, ki ga je nakopal čelni kopač. Naslednji par kopačev se ukvarja izključno s čiščenjem snega, ki ga proti širšemu delu kanala narijajo prvi trije. Kopači ne mečejo snega v stran, ampak ga porivajo po sredini kanala nazaj. Na lopato zajemamo le toliko snega, kolikor ga brez težav odložimo, kjer želimo. Če je snega na lopati preveč, če sekamo prevelike kepe, se zgodi, da nam sneg drsi z lopate in pada nazaj v izkopani kanal. Dvojno delo pa ne pripomore k učinkovitosti. Kopači svoje položaje med seboj zamenjajo vsakih nekaj minut, da pri napornem delu ne obremenjujejo nenehno istih mišic. Lavinska sonda, ki smo jo pustili zabodeno in se dotika zasutega, nam je nekakšno kazalo. Ob njej nadaljujemo s širitvijo čela kanala. Takoj, ko eden od

Kopači se razporedijo v klin.
Foto: Klemen Volontar

kopačev, praviloma čelni, naleti na del telesa, začne kopati oziroma odstranjevati sneg izredno pazljivo in se poskuša čim prej dokopati do glave. Ko je v bližini glave, sneg lahko odstranjuje z rokama. Zelo mora biti pozoren na prostor pred obrazom. Prvič, če je pred obrazom evidentno prazen prostor, zračni žep, so tovariši na dobri poti, da zasutega rešijo živega, in drugič, majhen in krhek zračni žep lahko kaj hitro porušimo in sesujemo sneg na obraz zasutega. Večji ko je zračni žep, dlje časa je zasutemu omogočal dihanje, več časa imajo iskalci možnost najti zasutega pri življenju. Ko je okolica glave očiščena, se ne mudi več. Sedaj je čas za klic na 112. Sedaj smo pozorni na stanje zasutega. Pazljivo ga naprej odkopavamo, v nobenem primeru ga ne poskušamo izvleči iz belega objema. Zasutega obravnavamo kot hudo poškodovanega, zaščitimo vratno hrbtenico. Sicer se sliši paradoksalno, vendar smo med odkopavanjem k zasutemu odprli pot hladnega zraka, kar pomeni, da se rešeni začne zelo hitro ohlajati. Že med odkopavanjem lahko luknjo pokrijemo s ponjavo ali bivak vrečo, ker s tem precej upočasnimo ohlajanje zraka okoli ponesrečenega. Vsekakor pa ga moramo pred premikanjem zaščititi s folijo in dodatnimi oblačili. Odkopanemu, tudi če je pri zavesti in se lahko premika, v nobenem

Prva pomoč in transport

Zasutega vsaj v začetni fazi obravnavamo kot hudo poškodovanega. Vidne rane ali zlome oskrbimo po smernicah prve pomoči. Predvsem pa ga moramo dobro zaščititi pred nadaljnjo izgubo toplote. Ne pozabite, da je kopačem in ostalim, ki sodelujejo pri reševanju, vroče od obilice naporenega dela. Ne sodite po sebi. Ponesrečeni je bil zasut v mrzlem snegu, sedaj pa nepremično leži in se hitro ohlaja. Astro folija je lahek, majhen kos opreme, ki izdatno pomaga v takšni situaciji.

Zgoraj sem zapisal, da je organizacija reševanja odvisna od števila ljudi, ki so na voljo. Pri zadostnem številu ljudi lahko nekateri že med iskanjem in kasneje med odkopavanjem pripravijo transportno sredstvo, oblačila za ohranjanje toplote, morda v bližini pripravijo mesto za pristanek helikopterja ...

Za transport se odločite, ko ni druge, boljše izbire. Če to znate in zmorete, boste največ storili za ponesrečenega, če ga nesete nasproti reševalcem, ki prihajajo na pomoč. Če pa transporta niste sposobni izpeljati, poskrbite, da ponesrečenega in sebe dobro zavarujete pred izgubo toplote, in mirno počakajte na reševalce. ○

primeru ne dovolimo, da vstane in se giblje sam. Obravnavamo ga izredno pazljivo, z mesta zasutja ga prenesemo na varnejši prostor oziroma na priročno sredstvo za transport.

Kaj več o odkopavanju dobite tule: http://www.volontar.net/clanek_prikazi.php?pid=25

Nesreča v snežnem plazu je vedno in za vsakogar stresni dogodek. Storimo vse, da do nje ne pride. Če pa se vseeno zgodi, upoštevajte naslednje:

- Ostanite mirni
- Poskrbite za lastno varnost
- Ocenite stanje
- Razdelite naloge
- Pokličite pomoč na 112, če je dovolj ljudi
- Določite iskalno območje
- Pripravite lavinsko žolno
- Opravite hitri pregled plazovine
- Opravite triažo, če je zasutih več kot eden
- Iščite signal (iskanje s signalom, fino ali točkovno iskanje)
- Opravite spiralno in pravokotno sondiranje
- Lotite se odkopavanja
- Pokličite 112, če ste sami
- Ne obupajte in nadaljujte z iskanjem
- Oskrbite zasutega ter poskrbite za njegov transport

Naklofen gel vsebuje čistilni monijev diklofenak.

- NANESI gel.
- BRIŠI bolečino.
- GIBAJ se naprej.

www.naklofengel.si

Naklofen[®] gel

Proti bolečinam
v mišicah in sklepih.

KRKA

60let

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Topla, na koncu pa še (ž)ledena zima

Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2013/14

Čeprav je bila minula zima med najtoplejšimi doslej, pa že dolgo nismo tako nestrpno pričakovali spomladanske toplote. Ta nas je, na veselje vseh, zadela že kmalu v marcu, ki je hitro upravičil sloves suhega in letos tudi toplega meseca. To pot toplota sploh ni bila pomembna za "lizanje" zadnjih snežnih krp, temveč predvsem za od žledu polomljeno drevje. Dobrodošla pa je bila tudi zelo namočenim tlom. Letošnja starka zima je bila muhasta kakor že dolgo ne! Že res, da nam je zgoraj natreslo obilico snega, a kaj, ko so bili konci tedna vremensko večinoma "neuporabni". Resnici na ljubo ni bilo kaj dosti boljše niti med tednom. Lahko bi rekli kar padavine do konca in naprej, saj so konec februarja oziroma v pičlih dveh mesecih marsikje že presegle tretjino povprečne letne količine. Zima 2013/14 je bila povsod občutno toplejša, saj je bila povprečna temperatura zraka visoko nad običajnimi vrednostmi, v primorju najtoplejša doslej. Padavin je bilo precej več kakor smo vajeni, na Kredarici in v Ratečah največ od sredine minulega stoletja. Na Kredarici snežna odeja v zimskih mesecih še nikoli ni dosegla take debeline kakor tokrat, 23. februarja je merila kar 560

centimetrov. V Ratečah so dolgotratno povprečje presegle, vendar je bila snežna odeja tam že nekajkrat višja. Največ padavin je bilo v goratem severozahodu, ponekod tudi nad 700 milimetrov, kar je dvainpolkrat več, kakor smo vajeni. Posledično je bilo malo sonca, tudi v gorah smo bili prikrajšani za okrog tretjino običajnih ur njegovega "obratovanja". Preletimo še enkrat na hitro vremensko kronologijo minule zime. Vstop vanjo v začetku decembra se je začel z dolgotrajnim ustaljenim vremenom z veliko sončnega vremena in meglo po dolinah in kotlinah. Prehodi različnih zračnih mas so povzročali le temperaturne spremembe. Prvi dve dekadi decembra sta bili v gorah suhi in od sonca razvajeni in tako vreme je precej načelo snežno odejo, ki je o(b)stala še od pozne jeseni. V prazničnem času konec meseca nas je doseglo večdnevno poslabšanje s padavinami. Ker so bile temperature relativno visoke in je bila nadmorska višina ledišča večinoma nad 1500 metri, se je snežna odeja opazno odebelila le v visokogorju. V Julijskih Alpah je ponekod nasulo tudi več kakor meter novega snega. Ob koncu leta se je ozračje nekoliko ohladilo, in tako se je meja sneženja spustila pod 1000 metrov.

Začetek novega leta in meseca je bil suh, nato pa so se nekaj naslednjih dni v presledkih pojavljale padavine,

a je bila meja sneženja spet večinoma nad 1500 metri, Julijci pa so spet "pridelali" dober meter novega snega. Sredi meseca je sledila večdnevna otoplitev, saj so bile temperature celo na 2500 metrih kar okrog 5 °C. V drugi in tretji dekadi je bilo znova več padavin, meja sneženja pa je bila za ta čas zelo spremenljiva, saj se je gibala med 1000 in 2000 metri. In potem se nam je februarja zgodil "vremenski narod" ...

Konec januarja in začetek februarja si bomo po nižinah in malo više zapomnili po uničujočem žledu, predvsem na območjih Notranjske, Gorenjske in Štajerske. V nekajdnevni nespremenjeni vremenski sliki so se snežinke v toplejši plasti zraka med 1200 in 1900 metri talile in padale v podhlajeno območje oziroma plast zraka pod 1200 metri. Tu so bile temperature do nekaj stopinj pod lediščem, zato je ponekod nastal tudi do deset centimetrov (!) debel ledeni oklep, kar je povzročilo veliko škodo v gozdovih in na daljnovodih. Predvsem v Julijskih Alpah je v tem času obilno snežilo. V Ratečah je padlo v treh dneh, med 31. januarjem in 2. februarjem, kar 127 centimetrov snega, zato je bila razglašena najvišja stopnja nevarnosti proženja snežnih plazov. V večdnevem sneženju je marsikje vnovič nasulo tudi do poldrugi meter novega snega. Tudi nadaljevanje februarja je bilo v znamenju skoraj vsakodnevnih padavin. V sredogorju

in više je večinoma snežilo, zato je bila večino februarja razglašena velika nevarnost proženja snežnih plazov. O izjemno obilnih padavinah v februarju pričča dejstvo, da je takrat večina postaj zabeležila mesečni rekord v skupni mesečni količini padavin. V nekaterih delih Zahodnih Julijskih Alp je padlo tudi več kakor 800 milimetrov padavin, kar predstavlja tretjino povprečne letne količine padavin.

Kadar je veliko snega, je tudi veliko plazov, zato nas ne preseneča, da so dali v napovedi stopnje nevarnosti proženja snežnih plazov na območju Srednjih Karavank (<http://www.natural-hazards.eu/avalanche-bulletin-karavanks.html>) v obravnavanem trimesečju kar dvanajstkrat četrto stopnjo oziroma veliko nevarnost. Na območju Julijskih Alp in Zahodnih Karavank pa je prve dni letošnjega februarja "padla" tudi *petka*, kar se ni zgodilo že več desetletij! Plazovi so prišli med oba dela Stržišča nad Baško grapo, pri studencu sta se združila snežna plazova s Planjave in Bosove grape (prvi je švignil mimo Pastircev). Veliko ostankov plazov je v dolini vzhodno od Konjskega sedla na območju Komna–Vogel, pa v Koncu nad Kamniško Bistrico, pod Žrelom nad Ravensko Kočno, okrog Vršiča, na Bovškem, Zelenici in še kje. Žal je tudi to zimo polomilo nosilni drog vremenske postaje pri Prešernovi

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje.

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki zimi 2013/14 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T [°C]	Odklon T [°C]	Padavine [mm]	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	-0,4	2,4	796	267
Vojsko (1067 m)	+1,2	2,9	1112	135
Vogel (1535 m)	-0,1	2,4	1637	247
Krvavec (1740 m)	-0,9	2,6	504	128
Kredarica (2514 m)	-4,7	2,4	731	145

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

koči na Stolu, ki ne obratuje že vse od prvih dni januarja. Seveda pa so plazovi v gorah povzročili precej manj težav kakor žled niže. Zanimivo je bilo primerjati višinske pasove posameznih prizadetih pokrajin, saj so se ti med seboj nekoliko razlikovali. Posledica so bile številne zapore cest in železniških prog, še vedno pa so zaprte mnoge planinske in druge poti ter steze in kolovozi. Zato je na mestu ponovitev opozorila o izogibanju takim potem oziroma njihovim delom ter dodatni previdnosti pri gibanju v gozdnem svetu, ki marsikje še nekaj časa ne bo tak, kakršnega smo bili vajeni. Zaradi aktualnosti se seznanimo s tem nepridipravom nekoliko podrobneje. Žled je naravni pojav, ki nastane v hladni polovici leta, ko večinoma drobne kapljice, ki so podhlajene (temperaturo pod lediščem jim omogoča prav njihova majhnost), primrznejo na hladno podlago. Pri tem nastane težak ledeni oklep, ki raste vse do tedaj, ko padavine prenehajo ali pa začne snežiti. Februarja sta se marsikje izmenjevala dež in sneg, debel ledeni oklep pa je bil večinoma posledica zaporednega večdnevnega primrzovanja nepodhlajenih kapljic na zelo hladne predmete. Za žled potrebujemo le zgoraj oziroma više tople,

spodaj oziroma niže pa hladno (pod ledišče ohlajeno) zračno maso in nič drugega (na primer Natovih letal in njihovih kemičnih sledi ter drugih teorij zarote). Žled je najpogostejši na jugozahodu Slovenije, natančneje na območju redkeje poseljenih predalpskih in dinarskih pregrad ter tamkajšnjih planot. Posebej izpostavljene so poseljene idrijsko-cerkljanske planote, Brkini in Bloke. Gotovo si nihče ne želi srečanja z njim na izpostavljenih cestnih odsekih, ki se spreminijo v drsalnice. Poleg daljnovodov je žled predvsem ledena mora dreves. Ko ledeni oklep ni preveč debel, skrbi žled z lomljenjem vej za naravni izbor – ostanejo le močnejša in odpornejša drevesa z zdravimi koreninami. Tako marsikdaj postori tudi tisto, na kar pozabljajo vse manj skrbni lastniki gozdov. V primeru debelejšega ledenega oklepa, s katerim smo se srečali v začetku letošnjega februarja, pa imamo opravka z žledolomom. Številna drevesa so omagala pod težo ledeno-sneženega tovora, končna škoda pa bo vidna šele spomladi, ko bo v teh nadmorskih višinah skopnel sneg. Sprehod skozi ožledeni gozd je lahko zelo nevaren, pa čeprav so ledeni prizori po drugi strani lahko prava kurja juhica za našo dušo.

Stalno otresanje snega in pokanje ter lomljenje vej in podiranje dreves je lahko na trenutke prava mora, še posebej, ko se to dogaja pred vašim domačim pragom med tem, ko ste brez električne energije. Podobne usode so namreč deležni tudi številni daljnovodi in druge napeljave. To zimo pa smo imeli opravka še z enim pojavom – rumenkastim snegom. Gre za rumeno usedlino saharskega peska, ki so jo nad naše kraje prinesli vetrovi, iz ozračja pa sprale padavine. Puščavska območja na Zemlji so vir puščavskega prahu, ki ga viharji lahko dvignejo v velike višine. Iznad Sahare prah najpogosteje potuje s pasatnimi vetrovi proti Atlantiku in Ameriki. Kadar pa severno Afriko doseže ciklonsko območje, lahko na sprednji strani ciklona močni južni vetrovi ta prah zanesejo proti severu vse do območja Alp ali celo severno od njih. Ob padavinah se prah počasi izpira iz ozračja (drobni delci prahu služijo tudi kot kondenzacijska jedra). Če pri tleh sneži, je sneg rumenkast ali rdečkast, če pa dežuje, usedlino opazimo predvsem, ko se površina posuši in na njej ostane tanka plast prahu. Tak prah je pravzaprav naravno mineralno gnojilo in nikakor ni škodljiv. No, pa smo na koncu ovrgli še eno teorijo zarote.

Obilno ivje, spremljano z močnim vetrom, je prve dni januarja polomilo nosilni drog merilnih naprav vremenske postaje na Stolu, ki deluje v okviru projekta Naravne nesreče brez meja/NH WF. Foto: Nejc Mrak

Vsekakor letošnje zime še dolgo ne bomo pozabili, ne nazadnje jo bomo tudi še dolgo občutili, če ne drugje, pod nogami. Snežišča bodo letos marsikje vztrajala večji del poletja in ponekod pričakala začetek prihodnje snežne sezone, zato bo cepin obvezna oprema tudi na takih turah, kamor ga po navadi ne vzamemo. Pa kaj bi to, *kila* tovora oziroma prtljage gor ali dol, zato pa bodo vse poletje živahni številni izviri, ki jih bodo napajala obsežna snežišča. Skratka, tudi v nadaljevanju leta imamo več kot dovolj razlogov za obisk domačih gora. Povsod je lepo, doma je najlepše – to velja tudi za gorski svet, mar ne?

Zlatorogova transverzala ponosno praznuje peti rojstni dan

Ko smo praznovali 185 let pivovarne, smo častitljiv jubilej obeležili s prav posebnim projektom. Pod imenom Zlatorogova transverzala ponosa smo združili sedem družabnih dogodkov na sedmih slovenskih vrhovih. Pet let kasneje praznujemo rojstni dan največjega pohodniškega projekta v Sloveniji, ki je v štirih letih v hribe zvalil že skoraj 30.000 planincev.

Množice planincev, rekreativnih pohodnikov in sprehajalcev, družin, starih in mladih, ljubiteljev slovenskih gorskih zakladov, so se zbirale na Zlatorogovih dogodkih. Plesali smo, peli, se zabavali, smučali in sestavljali šotore, skakali v žakljih ter se pomerili še v številnih drugih nagradnih igrah. Vse z dobrim namenom. Za vsak vpis v

Zlatorogovo častno vpisno knjigo Pivovarna Laško lokalnemu planinskemu društvu nameni 1EUR. Z družbeno odgovornostjo projekta nadaljujemo tudi peto, jubilejno leto in ponosni smo, da Zlatorogova družina, ki šteje že 26 članic – društev in planinskih domov, danes velja za najboljšežnejšo sredogorsko obhodnico, ki jo podpira tudi Planinska zveza Slovenije.

V dom vsakega Slovenca

»V pohodništvu se prepozna večina Slovencev. Predstavlja nam nekaj, kar Slovenci prenašamo iz generacije v generacijo, je nekaj na kaj smo izjemno ponosni, to so kraji, kjer se sprostimo, kjer se zbere družina, kjer pozabimo na vsakodnevne probleme, je nekaj, kar je naše. Ta slovenskost, vztrajnost, tradicija, trma in pokončnost so le nekatere vrednote, za katere lahko brez bojazni rečemo, da so skupne pohodništvu, akciji Gremo v hribe in blagovni znamki Laško,« je o pohodniški akciji povedal predstavnik Pivovarne Laško, Urban Kramberger.

Novi članci Zlatorogove družine

V letošnjem letu sta se transverzali pridružili dve novi članci, in sicer Planinsko društvo Kranj s kočjo na Gospincu na Krvavcu in Planinsko društvo Trbovlje s planinskim domom na Mrzlici. »Čeprav planinci gore dojemamo različno, je prav, da se občasno ob različnih priložnostih tudi srečujemo, družimo in tako širimo naše delovanje. Nenazadnje ima planinstvo dolgoletno tradicijo in velja za najštevilčnejšo prostočasno dejavnost pri nas, ki je in bo s svojimi akcijami in delom na različnih področjih pomembno prispevala k razvoju naše družbe. To

planinsko poslanstvo je prepoznala in tudi spodbuja akcija Zlatorogova transverzala ponosa, katere ponosni član je v letošnjem letu postalo tudi naše društvo, Planinsko društvo Kranj«, je o vključitvi v Zlatorogovo družino povedal predsednik Planinskega društva Kranj Tine Marenče.

Še več zabave, še več glasbe, več iger in nagrad, smeha in veselja nas čaka na letošnjih dogodkih. Prvič se srečamo na Slavniku že 19. aprila. Zabeležite si datume in se udeležite vsaj enega dogodka. Gremo v hribe! •

Spremljajte nas na Facebook strani gremo v hribe ali na www.gremovhribe.si.

Skupaj na POTI

Gregor Janežič, nepogrešljiv del ekipe Gremo v hribe, se veseli jubilejne sezone: »Že od nekdaj mi je všeč reklo našega alpinista Nejca Zaplotnika: »Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel; kdor najde POT, bo cilje vedno nosil v sebi«. Vesel sem, da že peto leto hribovsko POT delim z Zlatorogom, na prekrasnih koncih Slovenije, s srčnimi ljudmi, za dober namen!«

Letos tudi v vrtce in šole

Letos smo projekt nadgradili tudi s sodelovanjem z društvom za trajnostni razvoj Sobivanje. Mlade v vrtcih in osnovnih šolah bomo s kreativnim natečajem Pestrost slovenskih voda in projektom Gremo v hribe spodbujali k ozaveščanju o pomenu voda ter aktivnemu preživljanju prostega časa. Z nagradnim skladom želimo v hribe popeljati čim več mladih ter njihovih staršev.

5.
ZLATOROGOVA
TRANSVERZALA
PONOSA

GREMO v HRIBE

Na dogodku vas čakajo številne družabne in nagradne igre ter prava planinska zabava!

www.gremovhribe.si

- 19. 4. 2014**
Tumova kočica na Slavniku
- 26. 4. 2014**
Planinski dom na Jančah
- 10. 5. 2014**
Planinski dom na Mrzlici
- 18. 5. 2014**
Planinski dom na Boču
- 24. 5. 2014**
Koča na Kopitniku
- 31. 5. 2014**
Mariborska kočica na Pohorju
- 7. 6. 2014**
Planinski dom na Gospincu
- 21. 6. 2014**
Planinski dom na Sviščakah
- 28. 6. 2014**
Domžalski dom na Mali planini
- 5. 7. 2014**
Kosijev dom na Vogarju
- 16. 8. 2014**
Koča pri Jelenovem studencu
- 30. 8. 2014**
Planinski dom Šmohor

Pivovarna Laško d.d., Trubarjeva 28, Laško, oblikovanje: LUKS

PIVOVARNA
LAŠKO
1825

Zlatorogovo
transverzalo ponosa
podpira Planinska
zveza Slovenije

Arhiv SPIRIT

Pohodniški dan Alpe Adria Trail

Odprtje pohodniške sezone po mednarodni daljinski poti

V letu 2013 vzpostavljena pot Alpe Adria Trail je 690 kilometrov dolga in označena pohodniška pot, ki poteka od Velikega Kleka (Grossglockner) v Avstriji čez slovensko ozemlje vse do Trsta/Milja v Italiji ob Jadranskem morju s trinajstiridesetimi dnevnimi etapami. Privedite ob odprtju te poti bo v nedeljo, 27. aprila 2014, v Goriških brdih. Pohodniška pot Alpe Adria Trail je rezultat sodelovanja treh dežel – Avstrije (Kärnten Werbung), Slovenije (Spirit) in Italije (FVG) – na področju pohodniškega in trajnostnega turizma na območju Alpe–Jadran. Gre za srednje zahtevno pohodniško pot po alpskem in nealpskem območju, ki ljubiteljem pohodništva v 43 etapah z dolžino do 20 kilometrov oziroma sedem ur

hoda ponuja veliko užitka. Pot vodi čez območje treh dežel, treh kultur in treh jezikov.

V Sloveniji pelje pot s sedla Jepca pri Kepi (Karavanke) v Kranjsko Goro in nato čez Vršič k izviru Soče ter po Soški poti mimo Informacijskega središča Triglavski narodni park – Bovec, mimo slapa Virje nazaj k Soči in nato skozi Drežnico, Koseč, mimo italijanske kapele do planine Kuhinja. Potem se spusti v Tolmin, od tam pa gre čez Kolovrat v Italijo in pride v Slovenijo v Bregu v Goriških Brdih in se vije čez celotna Brda do Krmina v Italiji. V našo državo se zopet vrne iz Proseka (Italija) v Lipico in se čez Kokoš spusti na italijansko stran v Milje.

Odprtje pohodniške sezone po poti Alpe Adria Trail bo letos v Goriških

brdih (lansko leto v Vrbi na avstrijskem Koroškem), in sicer med Neblom in Šmartnim z vmesnimi postanki s kulturnim in kulinarčnim programom. Organizatorji vabijo, da se ljubitelji pohodništva v Goriška brda podajo že dan prej, v soboto, 26. aprila 2014, na tradicionalno prireditev Brda in vino, ko kleti srednjeveške vasice Šmartno odprejo svoja vrata in ponudijo obiskovalcem v pokušino vrhunskih vina briških vinarjev z obeh strani meje. Sobotni dogodek bodo spremljala tudi strokovna predavanja, delavnice ter odlična gastronomska ponudba. Udeležba na odprtju pohodniške poti Alpe Adria Trail je brezplačna. ●

Najbolj zaseden hotel

Pomagamo čebelam samotarkam – glavnim opravevkam

Tako rekoč vsi poznamo domačo čebelo oziroma kranjsko sivko in njeno delo. A v naravi živi še preko petsto vrst t. i. divjih čebel. Sedaj, ko se narava prebuja, lahko občudujemo številne cvetoče rastline, a nobena od njih dolgoročno ne bi preživela brez opravevalcev – čebel, čmrcljev, muh, metuljev, hroščev ... Med najpomembnejšimi so samotarske čebele. Človek pa žal danes z uporabo kemikalij zelo negativno vpliva nanje, tako da večkrat lahko slišimo vesti zaskrbljenih čebelarjev o pomorih domačih čebel. A nikoli o pomorih čebeljih divjih sorodnic ter drugih žuželk.

Tokrat vam predstavljamo primer dobre prakse, namreč kako samotarskim čebelam, tem pomembnim opravevkam, lahko pomagamo. V Kozjanskem parku imamo kolekcijski nasad starih sort jablan in v njem pravi hotel za žuželke. Ta hotel postane med

marcem in junijem najbolj zaseden hotel na Kozjanskem, verjetno pa tudi v vsej Sloveniji. Glavni gostje sta dve vrsti čebel dišavk: rdeča (*Osmia rufa*) in rogata (*Osmia cornuta*). Obe vrsti obiskujeta cvetove v iskanju peloda za lastno prehrano, predvsem pa ga nabirata za prehrano njihovih ličink. V naravi dišavke poiščejo naravne luknjice premera manj kot en centimeter, jih napolnijo s cvetnim prahom ter nanj izležejo jajčece. Luknjico samica zapre z blatnim čepom, potem pa začne pripravljati "kamrico" za novo jajčece. Ličinka, ki se bo izlegla, bo imela ob sebi ravno dovolj hrane za svoje življenje vse do preobrazbe. Današnji način bivanja človeka je drastično zmanjšal število razpoložljivih luknjic, ki so na voljo čebelam, saj ni več starih lesenih stavb s slamnato streho ne starih dreves z razpokami, zato jim moramo pomagati, če seveda hočemo, da te čebele ohranimo, s tem pa tudi vse rastline, ki so odvisne od njihovega opravevanja, tudi poljščine. Zgradimo jim hotel! Nič posebno dragega ali zahtevnega dela. Narežemo

stebela trstičja, dolgega okoli 20 centimetrov, lahko pa navrtamo kose lesa ter vse skupaj postavimo na vrt, ob polje, v sadovnjak ali kar pod napušč gospodarskega poslopja. Važno je, da je hotel pod streho. Če so te čebele še sploh prisotne, bodo hitro našle ponujene luknjice in jih uporabile. V našem sadovnjaku smo jim postavili kar samostojni hotel. In

Divja čebela

Foto: Dušan Klenovšek

vsak marec se v njem prebudi življenje. Iz bub lanskega zaroda prilezejo osebk nove generacije, ki začno sami skrbeti za naslednjo generacijo. Mudi se jim, saj bodo do konca junija že vsi pomrli. Njihovo intenzivno nabiranje cvetnega prahu in sočasnega opravevanja sovpada s pomladanskim cvetenjem številnih rastlinskih vrst, tudi sadnega drevja. Ker so pomladni dnevi lahko precej hladni, vetrovni in celo deževni, ko domače čebele ne letajo, je uspešnost opravitve v veliki meri odvisna od njih. Strokovnjaki so dokazali, da ena dišavka opravi pri opravevanju toliko dela kot 120 domačih čebel ali dva čmrclja. Čmrclji so še posebej učinkoviti. Kaj lahko naredimo sami? Obiščite naš hotel za žuželke, da se prepričate o povedanem in pridobite informacije, kako boste tudi pri sebi doma naredili nekaj dobrega za soprovalce te čudovite dežele. Veliko informacij je na voljo na spletu tudi v slovenskem jeziku. Pa še en pomemben podatek – dišavkam se lahko povsem približate tudi tisti, ki ste alergični na čebelji strup, saj dišavke ne pikajo.

Hotel za divje čebele

Foto: Dušan Klenovšek

Kandersteg in Cogne

V Kanderstegu so v težkih kombiniranih smereh od 17. do 19. 2. plezali Dejan Koren (AO Vipava), Andrej Erceg (AO Črnuče), Domen Kastelic (Akademski AO) in Nastja Davidova (AO Ljubljana Matica). Dejan in Andrej sta preplezala **Tsunami** (IV, M8, W16, 300 m, 10 h) in **Dreh den Swag auf** (IV, M8+, W15, 180 m, 7 h). Domen in Nastja sta se podala v **Mach 3** (IV, M9, 150 m), naslednjega dne pa v kombinacijo smeri **Tranen der Eisprinzessin in Dreh den Swag auf** (IV, M8+, 205 m) ter oboje uspešno preplezala.

Od 14. do 17. 2. so v dolini Cogne plezali Rok Barbič, Blaž Penec, Gašper Stopar (vsi AK Črna) in Andrej Jež (AK Ravne). Preplezali so smeri **Tutto Relativo** (WI 4, 130 m), **Eau des Critaux** (WI 4, 35 m), **Erfolet** (WI 5, 220 m), **Thoule** (WI 3+, 120 m), **A la Memorie du Bouquetin** (WI 5+, 110 m), **Stella Artice** (WI 5, 250 m), **Chandelle Levure** (WI 4, 220 m) in **Sentinel Ice** (WI 5+, 100 m).

BMC 2014

Nejc Marčič in Martin Žumer (AO Radovljica) sta se udeležila mednarodnega srečanja plezalcev v organizaciji British Mountaineering Councila v Glenmore Lodgu na Škotskem, ki je potekalo od 26. 1. do 2. 2. Namen srečanja je bil spoznati škotski slog plezanja ter druženje plezalcev. Naleteli so na prave razmere. 44 gostov in 44 navez domačin/gost je opravilo veliko pravih zimskih vzponov. Domačini so prišli prav zlasti pri orientaciji na

dolgih dostopih in pri svetovanju glede opreme za smeri. Zaradi velikih količin snega je bilo treba imeti kar nekaj časa in potrpežljivosti za čiščenje snega in nameščanje varovanja, tako da so se na izhodišče vračali šele zvečer, kjer so po večerji sledila predavanja. Zaradi striktno etike in škotskega vremena izkušnja v 100-metrski steni velikokrat preraste v pravo alpsko izkušnjo. Nejc Marčič je s Susan Jensen v **Cha-no** v Cairngormu preplezal **Flaked out** (VI, 7, 50 m) in Martin Žumer z Andrewom Insligom **Anvil corner** (VI, 6, 50 m). Naslednji dan je Nejc z Neilom Adamsom preplezal **East Face Direct Direct** (VII, 7, 120 m), Martin in Andrew pa sta preplezala **Central Buttress + The Starting Block Start** (VII, 8, 130 m) v Stob Coire nan Lochan. Sledili sta **The Sting** (VII, 7, 100 m) Nejc in Neila ter **Hydroponicum** (VIII, 8, 100 m) Martina in Andrewa v Beinn Eighe - Far East Wall. Za zaključek je Martin v družbi Adama Bootha preplezal **West Buttress + Direct Finish** (VII, 8, 200 m) v Beinn Eighe in dva dni kasneje z istim soplezalcem še **Great Overhanging Gully** (VI, 7, 200 m).

Kanada

Že v prejšnji številki smo poročali o dobrih vzponih Klemna Premrla (AO Tržič) v Kanadi. Po uspehu v Clash of Titans je opravil še en izjemen vzpon. Ponovno je v Helmcken Falls s Timom Emmettom opravil prvo ponovitev smeri **Overhead Hazard** (M13+, 200 m). Smer so prvi preplezali Will Gadd, John Freeman, Sarah Hueniken in Katie Bono

Led se v takem previsu obrzdi le zaradi vetra in zelo nizkih temperatur, Helmcken Falls, Kanada. Foto: Klaus Dell'Orto

ter porabili 20 dni za uspešen vzpon. Smer ima kar sedem sicer kratkih raztežajev, a so vsi razen zadnjega zelo previsni in težavnostne stopnje vsaj M10.

Novo v Karavankah

V Velikem vrhu je Luka Plut (AO Kranj) preplezal predvidoma še nedotaknjen prehod med smerema BeAn in Preblisk. Linijo vzpona je poimenoval **Koftarska smer** (III/3+, 400 m). V iskanje nedotaknjenih prehodov sta se 7. 3. v Kofce goro podala Miha Zupan (AO Tržič) in Sebastjan Potočnik (AO Kranj). Visoke temperature so poskrbele za moker sneg in napeto plezanje. Smer **Bančofpusis** (IV/3+, WI 4, 90/50–80°, 600 m, 3 h) poteka desno od Z grape in levo od Na svoji zemlji. Kot pravita, ima smer res lepe odstavke. V severni steni Kladiava sta Miha Zupan in Iztok Tomazin (AO Tržič) v vpadnici vrha potegnili najvišjo smer v Karavankah. 12. 3. sta preplezala linijo, ki sta jo opazovala že nekaj časa. Nastala je **Jankotova smer** (V, 3+, WI 5, 90, 80/40–60°) v spomin na Janka Megliča, ki se je pred dvema letoma ponesrečil v Storžiču. Smer poteka po najbolj izraziti grapi v podstavku Kladiava in nato nadaljuje proti levi v novo grapo ob severnem razu, ki se v loku vleče vse do vrha Kladiava.

Prvenstvene na sončni strani Alp

V Možnici v severni steni Vrha polic sta 8. 3. Rok in Nejc Kurinčič (Soški AO) preplezala novo smer. Razmere kljub dobri zasneženosti zaradi visokih temperatur niso bile najboljše. Smer sta ocenila kot dostojno sosedo Mokrim sanjam, poimenovala pa sta jo **Tenzor napetosti** (V/5, M6, 800 m, 8 h). S smerjo Mokre sanje v vpadnici Velikega vrha ima skupen le vstop, takoj nato zavije desno, sledi naravnim razčlembam diagonalno desno in iz stene izstopi v izraziti škrbini desno od vrha. Primož Buh (AO Črnuče), Grega Zakrajšek in Blaž Grapar (oba AO Rašica) so 9. 3. preplezali novo smer nad Mlinarico. V Kanceljnih so v osrednjem delu zarisali logično smer po prehodih, ki so pozimi lepo zaliti. Varovali so se le v najtežjem delu. Smer se začne po Kozjem žlebu, nadaljuje po rampi (do 60°) pod strm skok (80°, 40 m), nato na strme vesine in na sedelce, od tu pa naravnost proti vrhu Kanceljnov. Smer so poimenovali **Kozji tobogan** (4/IV, 500 m, 5 h).

11. 3. sta v skrajnem desnem delu Velikega Špičja novo smer preplezala Blaž Grapar in Gregor Zakrajšek. Smer sta poimenovala **Stopnice na Komno** (3/III, 80/50°, 400 m). Smer predstavlja logičen prehod in razen vstopnega skoka, ki je bil tokrat zalit, naklonina nikjer ne preseže 50°. 11. 3. je v Rombonu nastala še ena nova smer. **Soško fronto** (V/6, M6+, 90/80°, 70°, 800 m) sta preplezala Marko Brdnik (AK Rinka) in Tadej Golob (AK Črna na Koroškem). Smer vstopi po izrazitem žlebu v vpadnici škrbine levo od glavnega vrha in ves čas poteka po žlebu oziroma zajedah desno od navpične monolitne stene.

Alpinistični spusti

Marko Kern, Jaka Ortar in Marjana Cuderman so 26. 2. presmučali **Južne vesine** (T+, 45/40°, 400 m, izpostavljeno) v Vrtači. Spust je zahteval kar nekaj truda, saj je k stenskim težavam svoje dodala še megla. V Begunjski Vrtači sta Marko in Jaka dva dni kasneje presmučala **Zahodno grapo**. Tudi v okolici Prehodavcev sta Marko in Jaka opravila nekaj dobrih spustov. 10. 3. sta presmučala **Aerotik** v Kanjavcu (Z+, 50/45°, 450 m) z varianto v spodnjem delu (varianta **Aerotika**, Z+, 50/45°, 550 m). Nato sta v zelo dobrih razmerah presmučala dve izpostavljeni, lepi in verjetno novi smeri v Velikem Špičju. Prva poteka v območju zavarovane poti (Z–, 40–45°, 250 m), drugo pa sta poimenovala **Jugozahodna poševnica** (Z+, 50/45°, 220 m). Istega dne sta presmučala še **Južne vesine** (Z–, 45°, 350 m) v Poprovcu. 9. 3. so v Špiku nad Tratico (Cima Gabon alta, 2405 m) Jaka, Marko ter Marjana Cuderman presmučali zelo zahtevno smer. Spust so poimenovali **Jugozahodna diretissima** (I–, 50–45°, 500 m). 13. 3. so Jaka Ortar, Luka Ambrožič in Marko Kern presmučali **Direktno rokavičko** (V, 200 m) v Toscu. Istega dne so skočili še na Viševnik in presmučali smer **Vsi smo enaki** (Z, 45°, 250 m). 14. 3. sta se Marko in Jaka podala še v severno steno Stola, kjer sta ponovno presmučala novo linijo **Severne vesine** (I–, 50/40°, 320 m, izpostavljeno). Luka Ambrožič je presmučal prvenstveno varianto v Južni steni Batognice (45–50°, prehod 55°, izpostavljeno). Smer je visoka 200 metrov. Metod Škarja je ponovno presmučal Grlo z direktno varianto v srednjem delu. Letošnja s snegom bogata zima je omogočila nekoliko bolj

direkten spust od lanskega. **Grlo direkt** (50/40–45° (IV, S 5), T, 100 m) je ime nove variante v srednjem delu.

Z Matajurskega vrha nad Baško grapo je po novi smeri (V–, S 5+, 350 m) smučal Luka Ambrožič. Smer poteka levo od **Božične smeri** (V–, 400 m), po kateri je opravil drugi spust. Z vrha je verjetno kot prvi odpeljal naravnost navzdol. Marko Kern in Jaka Ortar sta nad Pokljuko smučala tudi z Malega Draškega vrha. Najprej po **Levih vesinah** (Z, 45°, 220 m) in nato z istega vrha še varianto **JZ raza** (Z+, 45°, 320 m), v Viševniku pa sta vjugala po varianti **Desne grape** (T, 450 m). Benjamin Ravnik je v Lanežu presmučal **Butalsko smer** in **Mišino grapo**.

Prvenstvene od tu in tam

V vzhodni steni Mahavščka je 10. 3. Marko Leban preplezal novo smer. Poimenoval jo je **Smer za prijatelje – Smer Ivana Požina** (85/40–50°, 550 m, 1,5 h). Začne se na desnem robu stene in nadaljuje s tendenco proti levi naravnost na vrh.

V južnem ostenju Pece je 25. 2. v počastitev nesmrtnih dosežkov Tine

Maze na zimskih olimpijskih igrah Igor Radovič (AK Črna na Koroškem) preplezal novo smer **Žlih za zlato Tino** (M, 60–70/35–50°, 520 m). Prvih 150 metrov je plezal po Levem žlihu, nato pa je zavil proti levi. Tu ga je čakalo še 370 metrov deviškega terena do roba stene.

Igor Radovič in Alojz Kompan (AK Črna na Koroškem) sta opravila prvo ponovitev **Smeri veteranov** v Mali Raduhi in dodala svoj stopni del (75/50–70°, 300 m, 4 h). Gre za najdaljšo smer v tej steni.

Ponovitve

Tine Cuder, Ivan Rejc in Matej Novak so 13. 3. v 9 urah opravili prvo ponovitev smeri **Omotca** (V/5, M6, 900 m) v Rombonu. V spodnjem delu smeri so imeli dobre snežne razmere, višje pa vedno slabše. Ključni raztežaj so preplezali po skali in nekvalitetnem snegu. Redkeje obiskana **Smer Bence-Bergant** (V/M5, 90/60–70°, 800 m) v Steni je doživela obisk Petra Ferka, Bojana Avguština, Nejca Štumbergerja in Dejana Koreza (AO Kozjak). V smeri so prevladovala dobre razmere.

Jugovo grapo (M4, 80/40–50°, 800 m) so preplezali Matjaž Ferjančič,

Marjan Kozole in Jaka Križanič (AK Vertikala). Spodaj so imeli odlične razmere, le na izstopu jim je sonce preveč zmeščalo oporo pod nogami in cepini. Odličen vzpon v **Skalaški smeri z Ladjo** sta 8. 3. opravila Janez Svovljšak in Klemen Gerbec (oba AO Kranj). Najtežje je bilo v predelu okoli Gorenjskega turnca, kjer je bilo veliko napihanega snega.

Tine Marenče in Matic Klanjšček (AO Kranj) sta v Zadnji Ponci opravila prvo ponovitev smeri **Raušl** (IV/4+, M, 90/50–80°, 600 m), ki jo je leta 2007 preplezal Filip Bence.

Nejc Štumberger, Dejan Korez, Bojan Avguštin in Janez Podvršnik so 7. 3., preplezali **Steber Štajerske Rinke** (M5, 80/40–60°, 600 m). Celotna tura je trajala 15 ur, veliko tudi na račun dolgega dostopa in naporega gaženja. V Mali Rinki sta 8. 3. Matej Balažič in Ivan Peši (AO TAM) preplezala **Igličevo smer**, naslednji dan pa še **Celjsko smer**. V Lučkem Dedcu sta 9. 3. Marko Šarac in Matija Jošt (oba AO Celje Matica) preplezala **Desno smer** (VI, AO/V, M, 130 m).

Miha Zupan (AO Tržič) in Miha Zupin (AO Kranj) sta v Velikem vrhu preplezala **Spominsko smer Jožice Dolinar**

(III+, 85/50–70°, M, WI4, 350 m, 3 h), ki je le redko tako dobro zalita s snegom. Matevž Mrak in Domen Petrovič sta 1. 2. v Begunjski Vrtači opravila prvo zimsko prvo ponovitev in verjetno celo prvo prvo ponovitev nasploh celotne **Koželjeve smeri** (VI/V, A1, 450 m) v Begunjski Vrtači. Najtežje mesto (M7–, 90°) je precej odvisno od razmer, zlasti v spodnjem delu pa je plezanje resno in s slabim varovanjem.

Novice je pripravil
Peter Mežnar.

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Bečan preplezal novo smer z oceno 9a v Ospu

Leta 2009 je Klemen Bečan preplezal svojo prvo smer težavnosti 9a – Halupca 1979 v Pajkovi strehi v Ospu. Od takrat je nanizal še kar nekaj smeri te težavnosti, zadnjo je na svoj seznam dodal v začetku marca. Uspel je v

vodoodporne rokavice, nogavice, kape

Nahrbtniki
vrhunske oblike in
kvalitete!

OSPREY

www.factorystore.si

svojem projektu, v liniji, ki poteka v levem delu Pajkove strehe in ki jo je navrtal že pred skoraj dvema letoma. Zaradi posebnih razmer v Osapski jami v obdobju zadnjih poskusov jo je poimenoval Water world.

Kruder uspešen v smereh z ocenama 8B in 8B+

Dve leti je zamišljena linija v Golobovih pečinah čakala Jerneja Kruderja, da je uspel povezati vse gibe v balvanskem problemu in je po uspešnem vzponu na svoj seznam najtežjih balvanov lahko dodal novo ime – Expression of the uniqueness (8B+). To je Jernejev najtežji balvanski vzpon v tem letu, po problemu The Dagger, ki mu je kasneje dodal še sedeči start v The story of two worlds (8C), pa drugi vzpon ocene 8B+ v njegovi karieri. Nekaj dni pred tem uspešnim vzponom je bil dejaven tudi v balvanih Pohorja. V okolici Rogle je uspel v novem problemu, ki ga je poimenoval Show time in ga ocenil z 8B.

Druga tekma za Zahodno in Vzhodno ligo 2014

Prva sobota v marcu je plezalnica združila vso Slovenijo; 8. marca sta se namreč odvijali drugi tekmi te sezone za Zahodno in Vzhodno ligo 2014. Člani ŠPO Radovljica so organizirali tekmo Zahodne lige. Mladi tekmovalci so se pomerili v balvanih, zmagovalci v po kategorijah (mlajši cicibani/cicibanke, starejši cicibani/cicibanke, mlajši dečki/deklince, starejši dečki/deklince, kadeti/kadetinje) pa so postali Tim Korošec in Nika Dolenc, Miha Miličević in Letija Fajfar, Andrej Polak in Špela Tonkli, Jure Meglič in Mija Krampc ter Igor Primc in Neža Vomberger. Na Ptujju pa je potekala tekma Vzhodne lige. Tam so se plezalci pomerili v težavnosti, zmagali pa so (v vrstnem redu zgoraj omenjenih kategorij) Aljaž Majdič in Ema Kordež, Grega Verbuč in Ema Seliškar, Žiga Zajc in Lučka Rakovec, Aljaž Motoh in Alja Zalar ter Mitja Majcenovič in Klara Jovan.

Mina najboljša doma in druga na svetu

V Prestranku je 22. februarja potekala balvanska tekma Prestranek Masters 2014. V najmlajši kategoriji do 10

let je pri fantih največ vrhov dosegel Žan Auersperger, pri dekletih pa Živa Golob. Sledili so mladinci, kjer so nastopili tekmovalci od 10 do 15 let. Pri fantih je zmagal Matic Kotar, pri dekletih pa Vita Lukan. Vrhunec tekmovanja je predstavljala članska tekma, kjer je v moški kategoriji slavil Jernej Kruder pred Juretom in Klemnom Bečanom, med dekleti pa je zmagala Mina Markovič pred Janjo Garnbret in Katjo Kadič. Štirje slovenski predstavniki so se 15. in 16. marca udeležili mednarodnega festivala v balvanskem plezanju Climbing Works 2014, ki je letos potekal v Sheffieldu v Veliki Britaniji. Slovenske barve so zastopali Mina Markovič, Katja Kadič, Jernej Kruder in Domen Škofic. Mina Markovič se je do zadnjega problema borila za zmago, a je na koncu morala priznati premoč domačinki Shauni Coxey in tako osvojila 2. mesto. Na 3. mesto se je uvrstila še ena domačinka – Mina Leslie-Wujastyk, Katja Kadič pa je bila na zelo dobrem 8. mestu. Pri moških se je zmage veselil francoski plezalec Thomas Caleyron, drugi je bil Nemeč Alexander Megos, tretji pa Italijan Gabriele Moroni. Od Slovencev je bil najboljši Domen Škofic (7. mesto), Jernej Kruder pa je s 25. mestom nekoliko presenetljivo obstal v kvalifikacijah.

Novice je pripravil
Peter Mikša.

Tri Cine v enem dnevu

Michi Wohlleben in Ueli Steck sta v enem dnevu ponovila tri smeri v severnih stenah te dolomitske skupine. Za vse skupaj sta porabila manj kakor 16 ur. "Vstopila sva brez velikih pričakovanj. Preprosto sva hotela videti, kaj lahko doseževa. V resnici je bilo zelo spontano," je po povezavi treh smeri v severnih stenah Cin povedal Ueli. V ponedeljek, 17. marca, sta tako nazivala Cassinovo v Zahodni Cini, Comicijevo v Veliki Cini in Innerkoflerjevo v Mali Cini z vstopom po severni steni. Za vse tri smeri sta porabila samo 15 ur in 42 minut. Medtem ko je nemški plezalec Michi Wohlleben poznal vse

tri klasike, je Steck nekoč soliral le Comicijevo smer. "Ključ do uspeha je bilo predvsem veliko medsebojno zaupanje, saj sva veliko plezala simultano (hkrati oziroma sta 'vlekla štajerca', op. avtorja), dobre pa so bile tudi razmere," je povedal Steck. Vstopiti sta hotela že ob pol štirih zjutraj, pa je bilo preveč vetrovno. Tako sta še malo poležala in nato pri nekoliko višji temperaturi odbrzela čez smeri. Pri podvigu sta jima pomagala prijatelja, ki sta jima po vsakem opravljenem vzponu pripravila toplo pijačo in hrano.

350-metrski slap v manj kakor pol ure

Čeprav je švicarski kraj Kandersteg znan predvsem po zahtevnih mešanih smereh, premore tudi nekaj ledenih lepotic. Med njimi je morda najbolj zaželen Crack Baby, 350 metrov visok slap z oceno 6, ki je skoraj v celoti navpičen. Prvi vzpon v njem sicer sega že v leto 1993 in je delo nekoč odličnega plezalca predvsem tehničnih smeri Xaverja Bongarda, ki se je pozneje ponesrečil pri skoku *base*. Nedavno je Švicar Dani Arnold po tem slapu uprizoril pravo dirko s časom in ura se je na vrhu smeri ustavila pri 27 minutah in 13 sekundah. Spomnimo še, da je Arnold edini do sedaj, ki je klasično smer v Eigerju preplezal hitreje od Uelija Stecka.

Nanga Parbat (in K2) ostaja (ta) pozimi neosvojena

Kakor smo pisali že v prejšnji številki PV, je bilo letošnje zimo najbolj živahno na južni strani Nanga Parbata, kjer sta po Schellovi smeri (po njej sta poleti leta 1990 dosegla vrh tudi Mariča Frantar in Jože Rozman) poskušali poljska odprava in mednarodna naveza David Göttler–Simone Moro. Kmalu so združili moči in po Morovih zdravstvenih težavah sta David Göttler in Tomek Mackiewicz konec februarja priplezala na greben Mazeno (nekaj nad 7000 m) in lahko pogledala čezenj v pobočje zahodne, Diamirske stene, po kateri bi se morala počasi povzpeli proti vrhu Nanga Parbata. Obrniti sta morala zaradi naraščajočega vetra in ker se je okno znosnega vremena obetalo samo še en dan, kar pa je bilo premalo za sorazmerno varna vzpon in sestop do opremljenih taborov. Že dan pred tem je zaradi težav z želodcem odnehal

Italijan Simone Moro. Ko so vsi sestopili v bazni tabor, sta se Moro in Göttler odločila, da odideta domov, Poljaki pa naj bi še vztrajali, čeprav so že trikrat bolj ali manj resno poskusili z vzponom proti vrhu in bili v baznem taboru že od začetka decembra. Proti domu je odšel tudi Daniele Nardi, italijanski alpinist, ki je med vsemi zadnji prišel pod Nanga Parbat in neuspešno poskušal priplezati na vrh po Diamirski steni. Malo pozneje pa se je Nanga Parbat dobesedno otresel vseh zimskih snubcev. Pri četrtem poskusu proti vrhu je poljsko navezo Pawel Dunaj–Michal Obrycki malo pod prvim taborom (5000 m) odnesel plaz in ju poškodovano, a živa, odložil 500 metrov niže. Dunaj je utrpel večkratni zlom reber in roke, Obrycki pa poškodbe obraza in noge. S pomočjo tovarišev z odprave, Tomeka Mackiewicza in Jaceka Telerde, pakistanskih kuharjev in lokalnih prebivalcev (bazni tabor pod Rupalsko steno se nahaja le slab dan od zadnje vasi Tarashing) so ju prenesli v bazni tabor in poklicali helikopter, ki pa zaradi slabih vremenskih razmer ni mogel ponju. Tako jim ni ostalo drugega, kakor da so Dunaja in Obryckega v bolnišnico v Skardu odpeljali s terenskimi avtomobili šele po nekaj dneh. Z omenjenimi poškodbami vožnja gotovo ni bila preveč prijetna.

Kdo je John Roskelly

Naj povemo nekaj več o letošnjem nagrajencu za življenjsko delo na področju alpinizma. To je Američan John Roskelly, ki bo nagrado Walterja Bonattija prejel po Walterju Bonattiju, Reinholdu Messnerju, Dougu Scottu, Robertu Paragotu in Kurtu Diembergerju. John Roskelly je na mednarodno alpinistično prizorišče stopil leta 1976, ko je s prijatelji preplezal SZ steno ogromnega indijskega sedemtisočaka Nanda Devi, 7816 m. Leta 1977 je z Galenom Rowellom, Kimom Schmitzom in Dennisom Henekom opravil prvi pristop na Great Trango Tower, 6286 m, v Karakorumu. Po neuspešni odpravi naslednjega leta v S steno Jannuja se je leta 1978 udeležil velike ameriške odprave na K2, ko so Američani brez dodatnega kisika in višinskih nosačev preplezali novo smer na drugo najvišjo goro sveta po SV grebenu. Tudi leto 1979 je bilo za Roskellyja uspešno, saj je preplezal novo smer na Gaurishankar,

7134 m, in takoj nato skupaj s Kimom Schmitzem, Ronom Kaukom in Billom Forrestom opravil prvi vzpon na stolp Uli Biaho, 6109 m, v Karakorumu. Svojo izjemno serijo vzponov je nadaljeval tudi leta 1980, ko je z odpravo preplezal zahodni steber osemtisočaka Makaluja, vrh pa je dosegel sam. Tudi pozneje je še veliko hodil na odprave, najvidnejša dosežka iz osemdesetih let pa sta nova smer v JZ steni Cholatseja, 6440 m, pozimi (februar) 1989 pa je preplezal še novo smer v SV steni Tavocheja, 6501 m; oba se nahajata v deželi Khumbu pri Everestu.

Novice je pripravil
Urban Golob.

Podeljen zlati cepin

Nagrada za najboljše alpinistične dosežke v letu 2013 je pripadla švicarskemu plezalcu Ueliju Stecku za izjemen vzpon po novi smeri v južni steni Anapurne in Kanadčanu Raphaelu Slawinskemu in lanu Welstedu, ki sta opravila z novo smerjo na večkrat oblegan K6 v Karakorumu. Posebno omembo sta si po mnenju žirije zaslužila tudi Francoza Stephane Benoist in Yannick Graziani, ki sta le

dva tedna po Steckovem vzponu prav tako na alpski način ponovila njegovo smer v Anapurni.

Tina Leskošek

PISMA BRALCEV

Alpinistični (zadnji) večer

Namreč pred volitvami nove komisije. Ponedeljek popoldne na Zvezi (PZS), seja Komisije za alpinizem (KA). Ni nas veliko: načelnik Miha, Jasna, Matej, Peter, jaz pa kar tako, na pogovor, kaj in kako bo KA počela, kar je prej KOTG (komisija za odprave). In Šerki (Matjaž), strokovni sodelavec za alpinizem. Pregledamo načrt akcij za 2014, rečemo nekaj besed o SMAR (reprezentanci perspektivnih mladih alpinistov). Miha nas povabi na pijačo v lokal čez cesto, da še tam kakšno rečemo. In gremo, razen Šerkija, ki obdrži primerno razdaljo med amaterji in profesionalci: "Vrata (železna) vam pustim odprta." Seveda, saj imamo vsaj trije

avte na zastoj parkirišču. Vsi naročimo veliko točeno, razen Jasne, ki si izbere nekaj na vodni in smetanovi osnovi. Punca za šankom nas je vesela, saj kriza že opazno redči goste lokalov. Nekaj nostalgčnih misli in besed o nikoli zaživetem Slovenskem alpinističnem klubu (SAK), sicer pa zadovoljstvo s stanjem alpinizma. O muzeju v Nepalju in vzgoji njihovih vodnikov le mimogrede.

"Bi še kaj?" Midva s Petrom – do Postojne je daleč – po tri deci, Matej in Miha kot prej, Jasna nič; brezalkoholne pijače je prej dovolj. "Pa vrata pustita odprta," zakliče Matej za nama. A vrata so zaprta, očitno tudi zaklenjena, saj se ne vdajo ne Jasni ne meni. "Ključke imam, a v avtu na oni strani." Sicer pogledam plezalko Jasno, trezno, vitko in pol mlajšo, a podirati obzidja je v domeni moških. Zaplezam po gladko lakiranem železju, na diagonalni prečki prav zoporno drsi, prekoračiti vrh iz samih špic, ko se vse šibi pod težo, je kar problem. Naj se nataknem za prsni koš? Ali za hlačnico? Malo si uredim mehurčkaste možgane, preštudiram pravo zaporedje gibov (kot pri šahovski končnici), pa sem čez in v temni soteski Zvezinega grmovja.

Tik pred avtom sem, ko mi nenadoma za hrbtom zagrmii in vrata se odpro. Najbrž je samotno Jasno na nočnem pločniku postalo strah in je s podvojeno močjo še enkrat butnila v vrata. Niso bila zaklenjena, le zatič se je tako upiral. Najbrž na Zvezi ni nihče zadolžen za oljenje tečajev in ključavnic, pa se rjavina zatika in škriplje. Jasna je s svojo električno dacio brž odbrzela, saj po Sloveniji vtičnic s poceni energijo še ni veliko, medtem ko imamo bencinarji za zdaj še vsa naftna polja sveta. Vrata sem Mateju, torej prihodnosti, pustil odprta. Le namažejo naj jih, alpinizem si to zasluži.

Tone Škarja

Sveti Lovrenc v Avstriji

Za zaključek opisa obhodnice okrog Mute bi rad predstavil kraj Sveti Lovrenc v Avstriji. Ne leži neposredno na planinski poti od Jerneja do Bricnika, je pa od nje oddaljen le 20 minut. Odcep je dobro označen, tudi planinska pot do Lovrenca je markirana. Preden pridete do odcepa, morate prečiti graničarski most,

Herški vrhovi niso velik izziv,
ampak imamo lepe otoke za raziskovanje in uživanje.

HODITE & KRIŽARITE!
Vaša pustolovščina čaka.
Almissa Cruising

www.almissa.hr | www.facebook.com/AlmissaCruising

dediščino še iz jugoslovanskih časov, ki vodi preko potoka Vud. Ta most smo planinci Mute prevzeli v uporabo in vzdrževanje.

Kraj leži na nadmorski višini 947 metrov in je postal bolj turistično naselje z vikendi. V bližini je cerkev sv. Lenarta, ki je zanimiva predvsem zaradi tega, ker je do razmejitve med takratno kraljevino SHS in Avstrijo spadala pod našo, radeljsko dekanijo, o čemer priča mozaični napis na fasadi cerkve. Ta je ohranjen še do danes. Ob obisku tega kraja nekaj let nazaj smo lahko na panoju z dvojezičnim napisom (postavili so ga pred odprtjem Poti cerkva in lip, ki poteka po mešanem območju med Slovenijo in Avstrijo) razbrali, kako je domačinka Mežnarjeva mama s solzami v očeh na kolenih prosila japonskega oficirja, ki je bil v komisiji za določitev meje, naj mejo prestavijo proti jugovzhodu vsaj toliko, da bo njihovo posestvo spadalo pod Avstrijo. Kot vemo, so bili takrat na vseh pomembnejših položajih v obmejnih krajih nastavljeni Srbi, katerih so se lokalni obmejni prebivalci iz nam neznanega vzroka bali ali pa jih niso marali zaradi jezika, ki ga niso razumeli. To je bil verjetno tudi najpoglavnejši povod za njeno dejanje. Oficir je njeni prošnji kljub nasprotovanju srbske delegacije po posvetu s člani komisije ugodil in sedaj poteka meja tako, da je tudi cerkev Sv. Lenarta na avstrijski strani. Ob obisku leta 2013 sem ta pano na žalost iskal zaman. Odstranili so ga, da bi izbrisali to, za sedanjí rod Avstrijev, neprijetno resnico. Še dobro, da sem dejanje pravočasno dokumentiral. Žal je slovenski prevod v tistem delu, ki omenja srbsko delegacijo, napačen. Sem pa našel v kapelici nedaleč od cerkve v smeri mejnega

Cerkvica sv. Lenarta v Svetem Lovrencu Foto: Ernest Preglav

prehoda Radelj dva precej sveža napisa — enega o Mežnarjevi mami, ki je "znatno pripomogla" pri določitvi meje, in enega o šolskem upravitelju Fritzu Fuchs, ki ima "zasluge za dokončno določitev meje" med državama. Kapelica je postavljena v spomin zaslužnim krajanom in padlim vojakom na tem območju, med katerimi najdemo Ruse, Madžare, in žal tudi Slovence.

Še eno zanimivost naj omenim v zvezi s cerkvijo sv. Lenarta. Moj dedek po mami strani se je poleg kmetovanja spretno ukvarjal tudi z rezbarjenjem. Tako je za domačo kapelico izdelal kip Marije. Ta kip je bil župniku tako všeč, da ga je hotel na vsak način imeti za lovrenško cerkev. Naredila sta kupčijo: ded je odstopil kip Marije, v zameno pa dobil nekoliko manjšega, tudi Marijinega, ki je našel mesto v kapelici na Lančevem posestvu, kakor se imenuje kmetija mojega pokojnega dedka. Kapelico smo leta 2009 v spomin prednikom lepo obnovili. Omenjeni kip Marije še sedaj najdemo na vidnem mestu v cerkvi.

Večkrat slišimo, da na pokopališču izveš največ o zgodovini kraja, in tako je tudi na lovrenškem. Ocenil sem, da je okrog tri četrtine imen na spomenikih slovenskih, seveda so š-jí izpisani z njihovim značilnim sch. Torej so bili prvotni prebivalci Slovenci, danes pa bi na tem območju težko našel koga, ki bi bil še več našega jezika. Niso pa do nas Slovencev neprijazni in radi prihajajo tudi k nam. Na žegnanjih v obmejnih cerkvah v poletnem času je navadno približno enako število vernikov z obeh strani meje. Kako

drugače je predvsem v zadnjem času na avstrijskem Koroškem, kjer vedno bolj pogosto sliši tudi slovensko besedo! Še dvojezični napisi niso več nikomur napoti. Naj tako tudi ostane!

Ernest Preglav

LITERATURA

Med dnevnikom in zgodbo

Vladimir Habjan: *Živeti z gorami*. Ljubljana, PZS, 2013. 215 str., 22,90 EUR.

Vprašanje, ki se redno zastavlja ob knjigah, kot je *Živeti z gorami*, se glasi: ali je knjiga leposlovna ali dokumentarna oziroma v kolikšni meri je literarna, če je njen leposlovni značaj očitien. Najbrž odgovor na to vprašanje pričakuje tudi pisec sam, ki naj mu "stroka" določi mesto na tem neolastninjenem prostoru med konkurenčnima vrstama pisanja, umetnostnim in strokovnim oziroma publicističnim. Odgovor pravzaprav ni težek, čeprav ni enoznačen. Bibliotekar je po

premisleku uvrstil knjigo v leposlovno in ne mislimo mu ugovarjati. Treba je le dodati pojasnilo, da to ne izključuje prisotnosti tistih prvin, ki so za planinsko literaturo običajne, niso pa tipično leposlovne. Planinske pripovedi so tesneje kot drugi leposlovni žanri povezane z doživljajskim izhodiščem in živijo v bistvu na preseku dveh besedilnih množic: spominov, reportaž, dnevnikov, potopisov ipd. na eni strani ter pripovedne proze na drugi strani. Habjanove pripovedi so, če uporabim zelo preprost opis bralskega doživlja, simpatične. Nepretenciozne. Prav nič ne skrivajo želje po izčrpnosti: ker za vse stotine avtorjevih tur seveda ni prostora, je bilo treba pri popisu izbrane poti vsaj povedati, kateri obisk gore po vrsti je bil to in kje drugje je bil raziskovalec brezpotij še deležen primerljivih izkušenj. Tvegana ambicija, vendar se je spretnemu pisatelju tako rahljanje kompozicijsko monotonega nizanja tur s spominskimi vzporednicami posrečilo. Pripovedi rad zaključijo s kakšnim učinkovitim, včasih celo pedagoškim spoznanjem, ki pa vendarle ne učinkuje tendenčno ali na silo vzgojno (*Nevarne so zimske poti, če ...*, *Dan je izpolnjen, duša tudi, Da bi le bilo še naprej tako*), večkrat zgodbo zašpili s Epilogom. Vodniška poučnost zaide celo v naslov (Bolnik ni za gore, V vlagi in mokroti je težje), kjer dela družbo aforističnim sentencam (*Čisto po mojem okusu, Svet je res majhen, sreča pa velika*) ali napovedim planinske drame (Reševanje, da ga ne pozabiš, Kalvarija čez Mlinarice). Habjan piše gladko, sitni slovenist bi imel lahko pripombo le glede zapisa tujih imen tipa škrbina Steinalpen Scharte, *sedlo Hintereis Joch, sedlo Sella di Pioda, kočja Rifugio Ponti, kočja*

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana T: 01 2410 656, E: konzorcij@mk-trgovina.si

Stipe Božić:
K2 - trijumf i tragedija
Dramatično, pretresljivo ... izpod peresa najuspešnejšega hrvaškega alpinista.

V.B.Z., 2014
(mekha vezava; 168 strani; barvne fotografije; cena 16,90 EUR)

Izredno privlačno čtivo, sodi v sam vrh alpinistične literature.

Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

Oberettes Hütte, dolina Valle di Preda Rossa. Če bi šlo za eksotične jezike ali za bralca brez planinskih izkušenj v sosednji tujini, bi bilo vse v redu, ker pa gre za nemška in italijanska imena in za planinsko pismenega bralca, ki ve, kaj pomenijo odnosnice *Sella, Valle, Hütte* ... v imenih, postanejo slovenska pojasnila pred imeni tavitološka in odveč. *Pustertal* je v opombi prevedeno v italijansko *Val Pusteria*, žal pa ne tudi v slovensko *Pustriško dolino*, ki jo pozna npr. že naslov knjige Johanna Mitterrutznerja iz davnega leta 1880 *Slovani, v iztočni Pustriški dolini, na Tirolskem*, pa Wikipedija seveda tudi.

Tole je druga Habjanova leposlovna knjiga, kar zahteva vsaj bežno primerjavo z zbirko njegovih kratkih planinskih pripovedi Čez rob izpred treh let. Prva si je privoščila več pesniških svoboščin: tam ni bilo vse nujno tako, kot je zapisano, ampak je kakšen detajl fiktiven, da bi se bolje prilegel načrtovanemu sporočilu, tule pa namigov za avtorjevo morebitno konstrukcijo pripovedne realnosti ni. Preveč je namreč podčrtnih opomb z razlagami, čigav Janez ali Zvone nastopa v zgodbi in katera realna Irena, ki jo lahko poguglamo ali preverimo v Cobissu, nastopa v naslednji zgodbi.

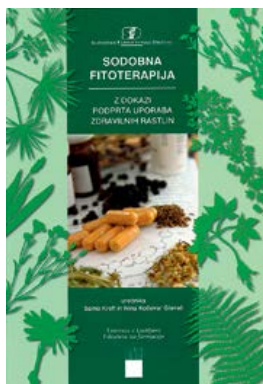
Habjanove kratke pripovedi iz zbirke *Čez rob* ilustrirajo enciklopedijsko geslo planinska povest, za *Živeti z gorami* pa se zdi primernejša uvrstitev v geslo planinska literatura, ki zajema raznolike pojavne oblike planinskega pisanja, leposlovje, fotomonografije, planinske vodnike itd., že zaradi podobnosti z naslovi drugih tam naštetih knjig (Kugyjevih *Iz mojega življenja v gorah*, *Iz življenja gomika*, *Življenje gorskega vodnika*, Strojnovne *Strmine*

njunega življenja, poznan je celo koledar z naslovom *Živeti z gorami*) in zaradi bogate fotografske opreme. Sem in tja se zazdi, kot da bi se avtor poigral in enemu svojemu gorskemu doživetju dal v prvi knjigi podobo literarne pripovedi, v drugi pa literariziranega spominskega zapisa. Z dvema leposlovnima knjigama Vladimir Habjan že zasluži oznako slovenskega planinskega pisatelja, ne več le planinskega publicista.

Miran Hladnik

Priročnik za ljubitelje in strokovnjake

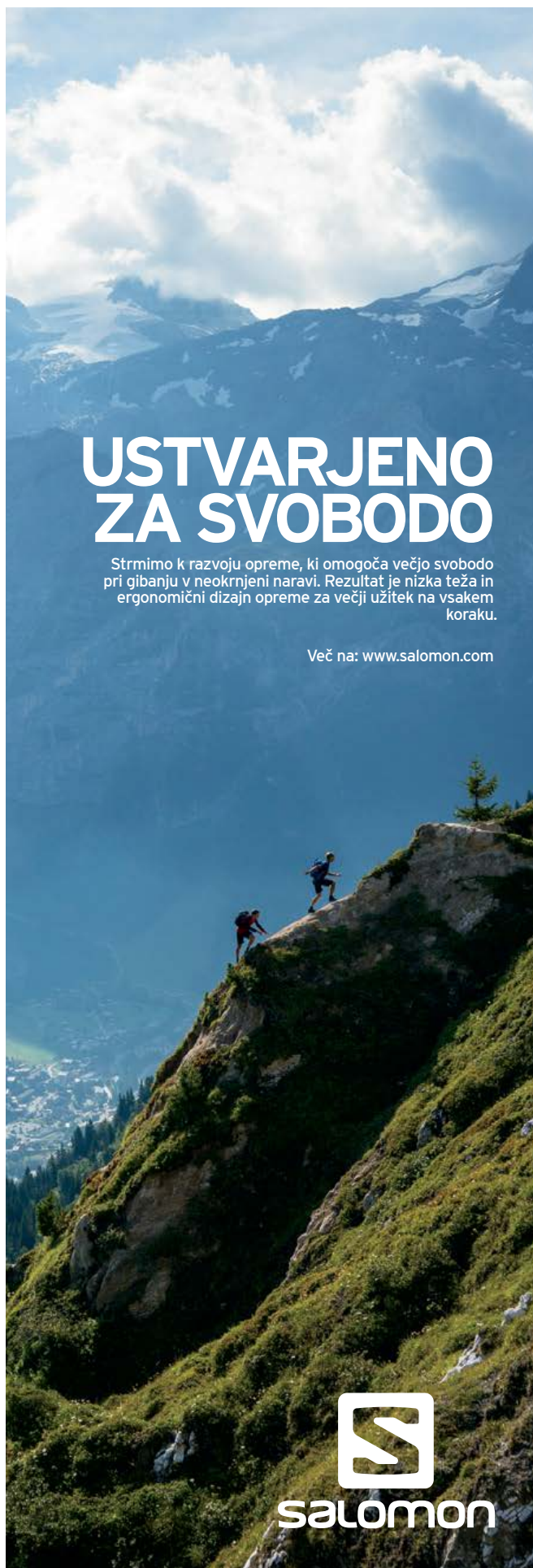
Sodobna fitoterapija. Z dokazi podprta uporaba zdravnih rastlin. Urednika Samo Kreft in Nina Kočevar Glavač. Ljubljana, Slovensko farmacevtsko društvo, 2013. 700 str., 65 EUR

Dandanes, ko je moderno vse, kar je eko in bio, in ko se ljudje vračajo nazaj k naravi, se je ponovno prebudilo zanimanje za zdravilna zelišča. Ljudsko zdravilstvo je bilo v preteklih desetletjih zaradi razvoja medicine in farmacije zapostavljeno, tako da so zeliščarska znanja v marsikateri družini bržkone utonila v pozabo in se je tradicija prenašanja iz roda v rod tako prekinila. K sreči v današnjih časih nismo odvisni le od ustnega izročila, ampak je mnogo znanja mogoče vsrkati iz številnih knjig o zdravnih zelih. Bero dostopne literature je lani obogatil zajeten priročnik domačih avtorjev, katerih želja je bila predstaviti zdravilne rastline in njihovo uporabo predvsem skozi znanstvene raziskave. Z napredkom znanosti so se namreč proti koncu 20. stoletja zdravilne rastline začele vračati v uradno medicino, saj so jih vedno bolj temeljito raziskali tudi s kemijskega

Obvestilo

Prejemnike Planinskega vestnika obveščamo, da smo z mesecem februarjem prešli na nov informacijski sistem za vodenje naročnikov. Pri prenosu obstoječih podatkov je prišlo do nekaterih napak, za katere se vam opravičujemo in vas hkrati prosimo, da nam jih sporočite na telefonsko številko 01 43 45 690 ali na elektronski naslov hedvika.petkovsek@pzs.si.

USTVARJENO ZA SVOBODO

Strmimo k razvoju opreme, ki omogoča večjo svobodo pri gibanju v neokrnjeni naravi. Rezultat je nizka teža in ergonomični dizajn opreme za večji užitek na vsakem koraku.

Več na: www.salomon.com

salomon

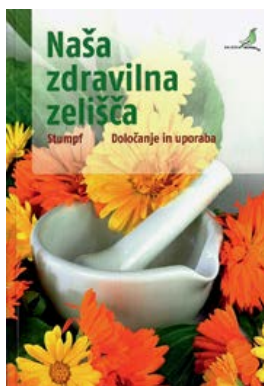
in kliničnega vidika. Tako je šestnajst avtorjev združilo moči in pripravilo učbenik s 700 stranmi, katerega glavno poslanstvo je seznaniti bralce z izsledki najnovejših raziskav, s tradicijo ter z različnimi možnostmi, ki jih nudi fitoterapija. Avtorjem je uspela posrečena kombinacija strokovnega besedila in poljudnega jezika, tako da je zbrano gradivo zanimivo branje tako za strokovnjake kot za laike. S privlačnim oblikovanjem, raznolikim in kakovostnim slikovnim materialom ter številnimi zanimivostmi (recepti za zeliščne pripravke, zgodbe iz zgodovine, razlage imen ...), ki jih je mogoče prebrati ob robu glavnega besedila, je priročnik daleč presegel okvir suhoparnih učbenikov. Seveda je treba poudariti, da ne gre za lahkotno branje pred spanjem. Prav verjetno je, da marsikateri ljubitelj zdravilnih rastlin, pa nemara tudi kdo od strokovnjakov, knjige morda ne bo nikoli prebral v celoti, kaj šele na mah, ampak saj to niti ni njen namen. Je pač izjemno dragocen zbir podatkov, ki ga beremo po potrebi. Avtorji se v uvodnem delu najprej na kratko dotaknejo zakonske ureditve področja zdravilnih rastlin, spregovorijo o rastlinskih pripravkih v sodobni fitoterapiji in o kliničnih raziskavah, ki so potrebne za dokaz učinkovitosti in varnosti zdravil. Jedro priročnika predstavljajo poglavja, poimenošana po organskih sistemih, v katerih so predstavljene rastline z učinki na posamezen organski sistem. Zajeti so centralni živčni sistem, imunski sistem, dihala, srčno-žilni sistem, prebavila, urogenitalni trakt, koža in sluznice. Sledi še nekaj splošnih poglavij o antioksidantih, čudežnih rešilnih bilkah, izoliranih učinkovinah in o zadnja desetletja vedno bolj priljubljenih zdravilnih gobah. Vsaka opisana rastlina je predstavljena s slovenskim in latinskim imenom (podučiti se je mogoče tudi o ljudskih imenih zanjo), nazorno risbo njenih rastlinskih delov, z eno ali več fotografijami ter z botaničnim opisom. Avtorji nadalje navajajo učinkovine, njihovo delovanje in uporabo, neželene učinke in opozorila ter izsledke kliničnih raziskav. Poleg splošno znanih in široko uporabljenih rastlin, kot so denimo česen, hmelj, regrat, žajbelj, kamilica ali borovnica, najdemo v priročniku tudi vrsto eksotičnih. Ste morda že kdaj slišali za eleve-rokok, astragalus, kondurango ali

cimicifugo? Pogrešamo lahko edinole abecedno kazalo opisanih rastlin, kar bi olajšalo iskanje, saj se nekatere pojavljajo v več poglavjih, ter morda legendo rastlinskih delov pod njihovimi risbami. Sicer pa je knjiga dober primer, kako neko strokovno področje približati širši javnosti na prijazen in zanimiv način. Vredno posnemanja.

Mateja Pate

Zdravilna zelišča

Ursula Stumpf: Naša zdravilna zelišča. Določanje in uporaba. Kranj, Narava, 2014. 254 str., 19,90 EUR.

Naslov je morda malce zavajajoč. Kajti v priročni knjigi je veliko rastlin, ki jih navdušena avtorica predstavlja v sliki in besedi, strupenih. Pravzaprav so, če jih uporabljajo v lekarništvu pod nadzorom ali pa v homeopatiji, tudi tiste zdravilne. A očitno ni glavni namen knjige, da bi se zapodili v naravo in si pozdravili katero od bolezni, pač pa, da bi spoznali neizmerno bogastvo, ki nam ga ponujajo zelišča. Med to bogastvo sodijo zdravilne snovi pa tudi strupi, ki so jih, kot izvemo, v mračnih časih znali s pridom uporabiti. A pojdemo po vrsti. Knjiga je lep prevod nemškega dela (prevedla Špela Novak) in je tudi nekoliko prirejena za slovenske razmere. Žal me je zmotilo, da je ta priredba šibka – večkrat naletimo na rastline, ki so pri nas strogo zavarovane, pa v knjigi to ni dovolj poudarjeno, komaj bežno omenjeno (denimo pri velikonočnici). Prav tako knjiga omenja nekatere nemške običaje, ki jih pri nas ne poznamo dobro (npr. šopki zelišč na praznik velikega šmarna). Če se ozremo na vsebino, nas navdušijo prednje platnice, kjer so zelo lepo – v sliki – razloženi vsi določevalni znaki – od korenin do plodov. Zelo poučno! V uvodu avtorica pove

marsikaj zanimivega o uporabi zdravilnih zelišč, njihovi sestavi, omeni pa tudi sodobna gibanja, kot je denimo izdelava cvetnih esenc. Vsaka od okrog sto rastlin (urejene so po abecednem redu, vsebinskega kazala žal ni) je zatem predstavljena s fotografijo, kratkim opisom, navedbo značilnosti in opozorilom pred možnimi zamenjavami. Spet sem dobil občutek, da avtorica nekako zaupa, da so bralci dobro strokovno podkovani, saj je marsikatera rastlina strupena ali pa je tak njen del, pa je morda to pre malo poudarjeno (najbolj strupene rastline so predstavljene v posebnem, zadnjem delu knjige). Nad čim pa naj bodo potem laiki navdušeni? Tu pa knjiga doseže namen – kajti o vsaki rastlini je napisano prav tisto, po čemer je znana, zaradi česar je zanimiva (da ne rečemo razpita), kje najbolj koristi in kje najbolj škodi. Vrhunec opisov pa so kratka poglavja o izvoru imena rastline, torej razlaga, zakaj tako latinsko ime. Prepričan sem, da so prav te informacije, poleg določanja, tudi sredogorja in višjih predelov, navdušilo. Ko bodo naši in določili rastlino, bodo o njej prebrali dejstva, ki jih v drugih priročnikih ni. Seveda bodo pri tistih zelih, ki niso zaščitene in kjer zamenjave s strupenimi rastlinami niso možne, lahko tudi kaj nabrali – odvisno od letnega časa in seveda zdravilnosti rastline. Vsekakor nekoliko drugačen priročnik, ki bi mu sam raje dal podnaslov "Določanje in spoznavanje". Šele potem uporaba. Saj, ne nazadnje, namen obiska v naravi ni le divje trganje, pač pa predvsem opazovanje, spoznavanje, veselje nad lepoto in zanimivostmi. Tega pa ta priročnik omogoča več kot dovolj.

Marjan Bradeško

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije (PZS) bo imela 12. aprila 2014 v Novem mestu svojo redno, volilno skupščino. O njej bomo več poročali v naslednji

številki Planinskega vestnika. Izšla so nova Obvestila PZS, v katerih med drugim najdemo tudi čistopise pravilnikov mladinske komisije (MK) PZS, vodnikov PZS in Komisije za varstvo gorske narave (KVGNG) PZS. PZS je v sredo, 12. marca 2014, pripravila seminar na temo "Wikipedija med planinci".

Gospodarska komisija (GK) je objavila razpis za zbiranje predlogov kandidatov za načelnika in člane Gospodarske komisije za obdobje 2014–2018. Rok za oddajo kandidatur je 16. april 2014. GK je planinska društva (PD) opozorila na podaljšanje prijav na razpis Ministrstva za infrastrukturo in prostor za dodelitev nepovratnih sredstev za sofinanciranje projektov vgradnje kotlovske naprave na lesno biomaso moči najmanj 150 kW in največ 10 MW. Društva lahko računajo na največ 40-odstotno sofinanciranje projekta, ki pa mora biti ovrednoten z najmanj 50.000 EUR (brez DDV). MK je na Pokljuki izvedla štiridnevno Zimsko planinsko šolo. Razpisala je tudi Seminar družabnosti, ki bo potekal sredi maja v Planinskem učnem središču (PUS) Bavšica. Osrednja tematika letošnjega seminarja bo namenjena taborjenju in drugim večdnevnim planinskim aktivnostim. Vodniška komisija (VK) je zaključila z letošnjimi snežnimi izpopolnjevanji (osem terminov) in začela s kopnimi (skupaj šestnajst terminov). V polnem teku pa je že deljeni tečaj za vodnika PZS (kat. A). Komisija za športno plezanje (KŠP) bo imela svoj zbor v četrtek, 24. aprila 2014, ob 18. uri v Gimnaziji Šentvid v Ljubljani. KŠP zbira informativne prijave na seminar za opremljevalce športnoplezalnih smeri. Rok je 10. maj 2014. Komisija je dejavna tudi na področju tekmovanja za najmlajše: v soboto, 12. aprila 2014, bo v športni dvorani Zlato polje v Kranju prvenstvo osnovnih šol, v polnem teku pa sta Zahodna in Vzhodna liga, v katerih tekmujejo otroci v mlajših kategorijah. Komisija za alpinizem (KA) sklicuje volilni občni zbor načelnikov, ki bo v sredo, 14. maja 2014, ob 17. uri v Mestni občini Kranj (Slovenski trg 1, 4000 Kranj, sejna soba št. 16). KA poziva vse registrirane člane alpinističnih odsekov/klubov – kandidate za kategorizacijo – da oddajo seznam alpinističnih tur v sezoni 2013/2014 najkasneje do petka, 18. aprila 2014.

Do istega dne je treba poslati tudi prijave za vse, ki želijo opravljati izpit za alpiniste v letu 2014.

Očitno je bila poteza Komisije za planinske poti (KPP), da v sodelovanju s Srednjo gozdarsko in lesarsko šolo v Postojni organizira tečaje za varno delo z motorno žago, zadetek v polno, saj je bilo prvih šest terminov osemurnega tečaja hitro zasedenih.

Komisija za gorske športe (KGS) je poročala o izvedbi pete, zadnje tekme za letošnji slovenski pokal v tekmovalnem turnem smučanju, ki je bila v organizaciji Turnosmučarskega kluba Olimpik na Golteh v nedeljo, 16. marca 2014. Odločitev za 1. Medvedjak ekspres je padla po odpovedi Triglavskega smuka. Prav tako 16. marca je po dveh uspešnih tekmah v Bjelovarju in Zagrebu v Češnjici na Gorenjskem potekala tekma "Češnjica dry", tretja tekma slovensko-hrvaškega odprtega prvenstva v lednem plezanju (*drytoolingu*) 2013/2014 v organizaciji AO PD Domžale. Zadnja tekma svetovnega pokala v lednem plezanju 2014 je potekala v Ufi, glavnem mestu republike Baškortostan v ruski federaciji. Janez Svolišak (AO PD Kranj) je v balvanski tekmi v lednem plezanju, ki je za tekmovalce zelo zahtevna, nastopil prvič in zasedel 10. mesto. Janez Svolišak je sezono 2014 zaključil na odličnem sedmem mestu skupne razvrstitve.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je na svoji spletni strani objavila anketo o gorskem kolesarjenju v naravnem okolju. Anketiranje se izvaja z raziskovalnim namenom in je neprofitnega značaja, sodelujejo pa lahko le gorski oz. turni kolesarji.

Emil Pevec

40 let Planinskega društva Gorenja vas

V soboto, 8. marca, je PD Gorenja vas s slavnostno prireditvijo, ki je obsegala občni zbor, podelitev priznanj zaslužnim članom s kulturnim programom, odprtje fotografske razstave in družabno srečanje članov, podpornikov društva in gostov, počastilo 40. obletnico ustanovitve in uspešnega delovanja društva. Posebno mesto je imela predstavitev ličnega Zbornika z dokumenti, poročili, pestrim fotografskim gradivom in kroniko dela društva v minulih letih.

"Ideja o planinskem društvu v Gorenji vasi je imela med ljudmi vedno dovolj podpore in bila dovolj trdna do današnjih dni. Največje bogastvo društva so seveda ljudje – konkretno planinke in planinci in tako naj ostane tudi v prihodnje. Društvo bo še naprej gojilo tovarištvo in prostovoljno delo ter imelo posluš za vse, ki bodo želeli sodelovati pri njegovem nadaljnjem delu in razvoju. Še naprej bo opravljalo svoje poslanstvo na področjih varovanja narave, vzgoje strokovnih kadrov, planinskih vodnikov, markacistov, varuhov gorske narave, mentorjev mladinskih skupin.

Svoje člane bo še naprej spodbujalo k aktivnemu doživljanju narave, kulturnih znamenitosti in skrbelo za organizirano in varno rekreacijo vseh generacij članstva. Skrbelo bo, da bo tudi v prihodnje živela ideja Slovenskega planinskega društva izpred 120 let: vzgoja članov v skromnosti, samostojnosti, tovarištvu, pogumu, srčni kulturi in medsebojnem spoštovanju." je v slavnostnem nagovoru med drugim poudaril predsednik društva Darko Miklavčič. Na prireditvi so podelili tri bronaste in srebrne ter en zlat častni znak Planinske zveze Slovenije. Devet članov je prejelo Zahvale društva, dolgoletna in prizadevna člana Mihael Debeljak in Peter Jelovčan pa sta bila imenovana za častna člana društva.

Valentin Bogataj

Na jugu Triglavskega narodnega parka

Triglavski narodni park pogosto delimo na severni in južni del – na gorenjski in primorski konec. In na jugu parka je marsikaj drugače kot na severu... Vse reke tečejo v Jadran, medtem ko se na drugi strani hribov stekajo v Črno morje. Na jugu so bile stavbe nekdanje pretežno iz kamena, na severu je bil glavni gradbeni material les. Po gozdovih okrog Tolmina in Kobarida se zdi, da raste samo bukev, če pa pogledamo čez hribe proti severu, ni mogoče zgrešiti iglavcev. Ta čas, ko je po dolinah ob Soči že nekaj tednov pomlad, je ponekod na

V Zeleni hiši Arhiv LTO Sotočje - TIC Kobarid

Gorenjskem opaziti še kupe snega. In če govorimo o pomladi, ko ga Gorenjci malodane prvič jedo v solati, po primorsko *mlečk*, *fojinka*, *štewncva*, *modač*, *žhtewncva* in še kakšno poimenovanje bi se našlo, že nekaj časa rumeno cvete. Regrat, namreč! Jug TNP je območje, ki ga na severu zapira veriga gora vse od Črne prsti, do brezen in jam polnega Tolminskega Migovca, Mahavščka, Krna in Krnčice. So vasi tik pod gorami Peči, vse dol do korit Zadlaščice in Tolminke, je spominska cerkev v Javorci, so planine pod Rdečim robom in Krnom. So ljudje v teh *griwah*, kot domačini rečejo strminam. So krave sivke in drežniške koze. In soška postrv. So sir, skuta, sirotka, kisava. Bila je, in je, prva svetovna vojna. Pa verzi in zgodbe Gregorčiča, Bevka in Kosmača. Padalci, kolesarji, Soča. Kristalna, turkizno zelena.

udeležite katere od razstav, dogodkov ali prireditev. Od slednjih naj omenimo le dva festivala: kolesarsko-tekaški Soča Outdoor v začetku julija ter Pohodništvo Dolina Soče z začetkom konec septembra.

Če vas zanese v okolico osnovne šole Most na Soči, ki je ena izmed t. i. info točk TNP, lahko na tamkaj nameščenem zunanjem ekranu na dotik izveste marsikaj zanimivega o parku, delovanju šole in okolici. V okviru LEADER projekta INFO-PARKI smo lani začeli z urejanjem info točk na terenu. So v dolini Tolminke na kmetiji Zastenar, na planini Kuhinja pod Krnom, ob cesti na Mangart ter v mobilni trgovini Razvojnne zadruge Soča-Trenta, ki potuje po Zgornjem Posočju. Ljubiteljem veznih poti Posočje ponuja tudi nekaj etap Poti Alpe Adria, ki ob sodelovanju vrste partnerjev pohodniku nudi

Vse in posamezno od naštetega skušamo skupaj s partnerji predstavljati tudi *tpjevci*. S to mislijo je leta 2010 odprla vrata tudi prenovljena Pepčeva hiša v centru Kobarida. Na osnovi skupnih vsebin kmetijstva, turizma in naravovarstva, ki smo jih pod isto streho ob sodelovanju v Triglavskem narodnem parku, LTO Sotočje – TIC Kobarid in PRC, je hiša dobila tudi novo ime – Zelena hiša. Poleg turističnih informacij tukaj lahko povprašate tudi o vodenih izletih ali se

550 kilometrov dolgo povezavo od Velikega Kleka do Tržaškega zaliva. Leto 2014 je prineslo tudi stoto obletnico začetka prve svetovne vojne. V Posočju, še posebej v Kobaridu in okolici, si je v pokritih prostorih ali na prostem na to temo mogoče ogledati in izvedeti marsikaj. Poleg Kobaridskega muzeja in Fundacije poti miru v Posočju je na ogled tudi več zasebnih zbirk. Vabljeni torej na jug Triglavskega narodnega parka!

Marjeta Albinini

Jasna Princ

(1921–2014)

Skromno in skoraj neopazno, kakor je tudi živela, se je od slovenskih, še posebej pa planincev APD Kozjak Maribor, nenadoma poslovila naša draga planinka in prijateljica Jasna Princ. Kljub temu da je napolnila častitljivih triindevetdesetih let, se je to zgodilo tako nenadoma, da smo tisti, ki smo z njo preživeli in sooblikovali pretežni del zgodovine našega društva, osupnili. Ko sem jo v prvi polovici januarja obiskal v domu ostarelih, kjer je živela dobrega pol leta, je kazala še toliko življenjske vrednote ter ustvarjalnega naboja, da si tudi v sanjah nisem predstavljal, da sva si ob slovesu poslednjič segla v roke. Anonimen pogreb je bil 25. februarja 2014 na dobravskem pokopališču, kjer je bil raztresen njen pepel – brez vnebovpajočih besed, brez hvalnic in tudi brez nas, med katerimi je preživela dobršen del svojega življenja, in tudi brez našega poklona, ki bi si ga še kako zaslužila. Od tega sveta se je poslovila skromno in neopazno.

Po meni znanih podatkih se je v planinsko društvo, takrat PD Kozjak Maribor, včlanila leta 1960. Do zadnjega diha je bila naša zvesta članica, skupno polnih štiriinpetdeset let. V času, ko je bila aktivna moja generacija, je bila tako rekoč zaprisežena tajnica našega društva, hkrati pa zapisničarka alpinističnega odseka. Bila je odbornik številnih menjajočih se upravnih odborov, kjer je vselej zelo tvorno delovala, zapisnike pa vodila vsebinsko in oblikovno dovršeno, da so prej spominjali na literarne stvaritve kot na suhoparna statistična berila. Njeno stanovanje je postalo prava administrativna pisarna s pisalnim strojem v

nenehni pripravljenosti, po potrebi pa tudi likovna delavnica. Tudi v poznih letih ni mirovala, saj so jo pregovorili za sodelovanje v krajevnem odboru ZZB NOB Ivan Cankar Maribor, za katere je prav tako opravljala administrativne posle.

Kadar njeni prsti niso drveli po tipkah pisalnega stroja, se je tu pa tam za dušo in za dobro razpoloženje gostov usedla za svoj napol razglašeni pianino in iz njega izvabila stare, danes že skoraj pozabljene šlagerje. A tega je že dolgo nazaj.

Bila je pobudnica marsikatero planinske akcije in programov dejavnosti društva pa tudi voditeljica tradicionalnih planinskih plesov, ki jih je društvo vrsto let prirejalo v Mariboru. Prav tako so njene roke s čopičem ustvarjale mnoga društvena priznanja in plakete, ki jih je oblikovala za posebne prilike tudi na prošnjo PZS. Včasih je prišla za pero in kaj napisala, tudi za Planinski vestnik. Najraje se je družila z nami – alpinisti – in ni naključje, da se je udeleževala številnih letnih plezalnih taborov, npr. v Krmí davnega leta 1967 pa na Vodnikovi koči . . . Z nami je bila tudi na šolski odpravi odseka v Durmitor leta 1972. Ob počastitvi 75-letnice PZS je dala pobudo, da povedemo na Triglav 75 Mariborčanov. Za tem smo nekaj let zapovrstjo organizirali pohode na Triglav – simbolično, vsakič z enim udeležencem več. Omejitven navzgor nismo delali, smo pa s strokovnim vodstvom, ki ga je nudilo društvo, vendarle omogočili mnogim Mariborčanom, da so se povzpeli na goro – simbol slovenstva, kar jim sicer morda nikoli ne bi uspelo.

Ogromna je bila njena vloga pri organizaciji alpinističnih šol in čeprav ni nikoli plezala, se je dokaj suvereno gibala v visokogorju, dokler so ji moči še dopuščale. Prav zaradi teh njenih mnogih zaslug smo jo počastili in vsako leto registrirali kot častno članico AO PD Kozjak.

Z njeno pomočjo in obvladovanjem tujega jezika, smo – še v prejšnjem stoletju – navezali pristne stike s planinskimi kolegi društva Naturfreunde iz Gradca, ki so nam poleg druženja nudili možnost nabave novih plezalnih vrvi iz najlona, ki jih takrat pri nas ni bilo mogoče dobiti ali pa so bile drage kot žafran. Veliko je tega, kar bi bilo mogoče še povedati o njenem liku in vlogi v našem društvu. Vsekakor je bilo njeno življenje izredno pestro, velikokrat tudi v žalostnem smislu: v mladostniških

letih očetov odhod od družine, nesrečna izguba brata, doživljanje vojne vihere, izgnanstvo v Srbijo . . . Odtlej sta z materjo, ki jo je ljubkovalno klicala Muki, živeli sami, dokler se nekega dne, kakor to narekujejo zakoni življenja, ni poslovila tudi sama.

Planinci naše generacije in člani društva smo ji bili najdragocenejši gostje in prijatelji – pomoč, na katero se je lahko oprla v tistih poznih letih, ko človeške moči polagoma opešajo. Njen življenjepis je bil vseobsegajoč, razburljiv in bogat. Pogosto, kadar je bila seveda razpoložena, mi je iz te zakladnice doživetij pripovedovala in vse slišano se mi je vtisnilo v spoštljiv spomin. Zdaj Jasne ni več, njen prah se je zli z materjo naravo, ki si je vzela to, kar je nekoč dala. Skromno in skoraj neopazno, tiho in prtajeno, da nas ja ne bi več vznemirjala, je za vselej odšla od nas naša princesa Jasna Princ.

Inko Bajde

Danilo Siekloča

(1933–2013)

Kako hitro čas beži, saj je minilo leto dni, odkar smo izvedeli, da nas je za vedno zapustil eden prvih povojnih jeseniških alpinistov in gorskih reševalcev Danilo Siekloča.

Danilo se je rodil v Parizu v Franciji. Bil je zelo nadarjen fant, saj se je izučil za inženirja organizacije dela. Delal je v tovarni Vezena na Bledu, kasneje pa je vsled svojih sposobnosti postal direktor Kovinoservisa na Jesenicah. Vrsto let je bil tudi predavatelj na Visoki šoli za organizacijo dela v Kranju. Ob delu sta si s soprogo Majdo obnovila stanovanje v Zasipu pri Bledu in uredila topel domek zase in hčerko Mojco.

Bilo mu je z neba podarjeno, da je še kot zelo majhen fant vzljudil gorski svet, katerega je vedno pogosteje obiskoval. Leta 1948 je postal član PD Jesenice, leta 1951 pa član AO Jesenice, ki ga je vodil legenda jeseniškega alpinizma

in vzgojitelj povojnih alpinistov Janez Krušič. Napredoval je zelo hitro, saj je kot izjemno usposobljen alpinist preplezal tudi najtežje smeri, zato je leta 1952 postal član GRS Postaje Jesenice. V svojem alpinističnem dnevniku je zapisal, da je že leta 1949 v navezi z Jožem Govekarjem - Jozvo (vodja II. jugoslovanske odprave na Kangbačen leta 1965) preplezal Jugov steber v Triglavski steni.

Eno izmed njegovih neštetih doživetij pa je tale anekdota: V skalnem stolpu nad Poljanami sta s Francijem Urevcem pokazala zvedavim mladim planincem iz okolice Gorij in Zasipa, kako se naveže na vrvi in tudi pleza. Franci je plezal po stolpu navzgor, Danilo pa ga je varoval. Ko je Franci prečil levo za stolp, ga ni več videl, zato mu je zavpil: "Franci, če boš padel, zavpij padam." In prav tisti trenutek je Franci zavpil: "Padam!" K sreči se je končalo brez poškodb.

Največkrat je plezal v navezi z znanimi alpinisti, kot so Marjan Šolar, Franci Urevc, Uroš Zupančič, Nadja Fajdiga, Rado Kočevar, Janez Krušič, Janko Šilar, Slavko Koblar, Ludvik Zalokar, Evgen Vavken, Tone Sazonov, Franci Ekar in drugi. V večdesetletnem plezanju je Danilo s prijatelji preplezal precej težkih smeri: Dolgo Nemško, Bavarsko, Skalaško, Gorenjsko, Čopov steber in druge smeri v Triglavski steni. Preplezal je tudi Hudičev steber v Travniku, Severovzhodni raz v Travniku, Severovzhodni raz Jalovca, Dibonovo smer v Špiku, ter prvenstveno smer v Debeli peči, ki se imenuje Siekločeva smer.

Opravil je tudi zahtevne vzpone v Zahodnih Alpah: Grossglockner, Ankogel, Grossvenediger, Ortler, Piz Bernina in Matterhorn. Za uspešno delo v alpinizmu je prejel priznanje ob 60. obletnici AO Jesenice in priznanje ob 70. obletnici GRS Postaje Jesenice. V svojem dnevniku je zapisal: "Res pa je hoja in plezanje po vrhovih v še do nedavnega rajju snega, plazov in drugih prijaznosti, ki so delale sive lase vsem, ki so si sicer brez zlobnih ukan drznili in zmotili njihov mir in tišino, ki je njihova prvobitnost, ki jo sem in tja zmoti prepevajoč ptič na modrem nebu." Na njegovo željo smo prijatelji – alpinisti Janez Otrin, Pepe Kunšič in Jure Vajc raztresli pepel po Siekločevi smeri v ostenju Debele peči. Spoštovanega Danila pogrešamo zvesti ljubitelji gora, planinski prijatelji in gorski reševalci.

Pavel Dimitrov

**ZIMSKA DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

radio ognjišče
<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

**RADIO
UNIVOX**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

POHODNIŠKA POT ALPE ADRIA OTVORITVENA PRIREDITEV

Neblo – Šmartno, Goriška Brda
nedelja, 27. april 2014, od 8. – 16. ure

*Celodnevni pohod po delu etape št. 30 med Neblom in Šmartnim,
z vmesnimi postanki s kulturnim in kulinarčnim programom.
Udeležba brezplačna.*

Informacije in prijava: TIC Brda, t. 05 395 95 94, www.brda.si

Že sedaj si rezervirajte
svoj pohodniški dan.

I FEEL
SLOVENIA

FRIULI VENEZIA GIULIA

KÄRNTEN
LUST AM LEBEN